

Marmara Belediyeler Birliği
Rapor -2026/7

COP31'E DOğRU COP30'DAN NOTLAR

COP31'E DOĞRU COP30'DAN NOTLAR

Derleyenler:

Merve Ağca

Elif Kahraman

Katkı Sağlayanlar:

Seda Sezin Dermanlı

Mizanpaj:

Gamze Aydın

Yayın Yılı:

2026

Bu alıőma, Marmara Belediyeler Birliği tarafından, Birleşmiş Milletler İklım Değişikliği ereve Sözlēmesi'nin (UNFCCC) Brezilya'nın Belem şehrinde düzenlenen 30'uncu Taraflar Konferansı (COP30) kapsamında yürütölen uluslararası müzakereleri ve 9-20 Kasım 2026 tarihlerinde Türkiye'de gerçekleştirilecek COP31 sürecini konu alacak şekilde hazırlanmıştır. Hazırlık sürecinde gözlemci raporlarından, UNFCCC tarafından gözlemci kuruluş olarak tanınan organizasyonların günlük böltenlerinden, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile kamu kurumları tarafından yapılan açıklamalardan ve medya organlarının derlemelerinden yararlanılmıőtır.

Alıntılama tavsiyesi: COP31'e Doğru COP30'dan Notlar, 2026, MBB Kültür Yayınları, Marmara Belediyeler Birliği, <https://mbbkulturyayinlari.com/>, İstanbul

İçindekiler

Kısaltmalar	7
Önsöz	11
Yönetici Özeti	13
Giriş	15
Geçmiş COP'lar ve Öne Çıkan Konular	17
COP30	21
1. Usule İlişkin Konular	23
2. Başkanlık İstişareleri	24
2.1. NDC'ler, BTR'ler, UTM'ler ve Madde 9.1	24
2.2 Dağlar	26
2.3 Afrika'nın Özel İhtiyaç ve Koşulları	27
2.4 Yerel Toplulukların Güçlendirilmiş Katılımı	27
3. Finans	29
3.1 Uzun Vadeli Finansman Çalışma Programı	29
3.2 Finansman Daimî Komitesi (SCF)	29
3.3 SCF Fonksiyonlarının İkinci Gözden Geçirilmesi	30
3.4 Yeşil İklim Fonu (GCF)	30
3.5 Küresel Çevre Fonu (GEF)	31
3.6 Kayıp ve Zarar Fonu	32
3.7 Uyum Fonu	32
3.8 Paris Anlaşması Madde 9.5	33
3.9 İklimle Uyumlu Finans Akışları Diyaloğu	34
3.10 İklim Finansmanı Yapısının Gözden Geçirilmesi	34
4. Uyum	36
4.1 Küresel Uyum Hedefi	36
4.2 Uyum Komitesi Raporu	36
4.3 Ulusal Uyum Planları	37
4.4 En Az Gelişmiş Ülkeler ve Ulusal Uyum Planlarının Desteklenmesi	37

5. Azaltım	39
5.1 Azaltım Hedefleri ve Uygulama Çalışma Programı	39
5.2 İş Birliğine Dayalı Yaklaşımlara İlişkin Rehberliğin Uygulanması	40
5.3 Mekanizma için Denetim Organı Raporu ve Rehberlik	41
5.4 Piyasa Dışı Yaklaşımlar Çalışma Programı	42
5.5 Uzun Vadeli Küresel Hedefin Periyodik Gözden Geçirilmesi	42
5.6 Uluslararası Havacılık ve Denizcilik Emisyonları	43
5.7 Temiz Kalkınma Mekanizması	43
6. Kayıp ve Zarar	44
6.1 Kayıp ve Zarar için Varşova Uluslararası Mekanizması	44
6.1.1 Santiago Ağı ile Ortak Yıllık Rapor	44
6.1.2 2024 Gözden Geçirmesi	44
6.1.3 Yönetişim ve Yetki Tartışmaları	45
7. Küresel Durum Değerlendirmesi	46
7.1 Süreç İşleyişi ve Kurumsal Düzenlemeler	46
7.2 Yıllık Diyalog ve NDC Hazırlığı (2024-2025)	46
7.3 Uygulama Diyaloğu	47
8. Raporlama	48
8.1 Açılış Oturumlarında Not Edilen ve Askıya Alınan Raporlar	48
8.2 Ek I Taraflarının Sera Gazları Envanter Raporuna İlişkin Erteleme	48
8.3 Ek I Dışı Taraflara Sağlanan Mali ve Teknik Destek	48
8.4 Danışma Uzmanları Grubu	49
8.5 Kyoto Protokolü Kapsamında Uluslararası İşlem Kayıt Sistemi	49
8.6 Paris Anlaşması Kapsamında Gelişmekte Olan Ülkelere Destek	49
9. Teknoloji	51
9.1 Teknoloji Mekanizması Ortak Yıllık Raporu	51
9.2 İklim Teknolojisi Merkezi	51
9.3 Teknoloji ve Finansman Mekanizmaları	52
9.4 Teknoloji Uygulama Programı	52
10. Adil Geçiş Çalışma Programı	54
11. Cinsiyet Eşitliği	56
12. Diğer Hususlar	58

12.1 Müdahale Önlemlerinin Uygulanmasının Etkilerine İlişkin Forum	58
12.2 Uyum Komitesi Raporu	58
12.3 Kapasite Geliştirme	59
12.4 Tarım ve Gıda Güvenliği Ortak Çalışması	59
12.5 Araştırma ve Sistemik Gözlem	60
12.6 İklim Güçlendirme Eylemi (ACE)	61
12.7 Uluslararası Kuruluşlarla İş Birliği	61
12.8 Hükümetlerarası Toplantılar	61
12.9 Sözleşme için Yapılan Öneriler	62
13. COP30'da Türkiye	63
13.1 Ulusal Katkı Beyanı	63
13.2 İklim Politikaları ve 2053 Net Sıfır Hedefi	63
13.3 Şeffaflık ve Raporlama	63
13.4 Modelleme ve Teknik Kapasite	64
13.5 Binalar, Kentsel Dönüşüm ve Enerji Verimliliği	64
13.6 Sanayi ve Yeşil Dönüşüm	64
13.7 Çocuklar ve İklim Eylemi	64
14. Yerel Yönetimler	65
15. COP31 ve Türkiye	69
15.1 COP31 Başkanlık Modeli ve Görev Paylaşımı	69
15.2 Belém'den Antalya'ya	71
15.3 UNFCCC Yardımcı Organlar Toplantısı-SB64	73
15.4 Londra İklim Haftası	77
15.5 Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Küresel İklim Gündemi	79
16. Sonuç Yerine: COP31'e Doğru	86
Kaynakça	89

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği (European Union)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AC	Uyum Komitesi (Adaptation Committee)
ACE	İklim Güçlendirme Eylemi (Action for Climate Empowerment)
AFB	Uyum Fonu Yönetim Kurulu (Adaptation Fund Board)
AGWA	Küresel Su Uyum İttifakı (Alliance for Global Water Adaptation)
AILAC	Latin Amerika ve Karayipler Bağımsız İttifakı (Independent Association of Latin America and the Caribbean)
AOSIS	Küçük Ada Devletleri İttifakı (Alliance of Small Island States)
Ar-Ge	Araştırma ve geliştirme
BAM	Küresel Adil Geçiş için Belém-Antalya Mekanizması (Belém-Antalya Mechanism for Global Just Transitions)
BCRC China	Basel Sözleşmesi Asya ve Pasifik Bölgesel Merkezi (Basel Convention Regional Centre for Asia and the Pacific)
BIM	Barbados Uygulama Yöntemleri (The Barbados Implementation Modalities)
BTR	İki Yıllık Şeffaflık Raporu (Biennial Transparency Reports)
CBAM	Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (Carbon Border Adjustment Mechanism)
CBDR-RC	Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar ve Göreceli Kabiliyetler (Common but Differentiated Responsibilities and Respective Capabilities)
CDM	Temiz Kalkınma Mekanizması (Clean Development Mechanism)
CEMR	Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (The Council of European Municipalities and Regions)
CfRN	Yağmur Ormanı Ülkeleri Koalisyonu (Coalition for Rainforest Nations)
CGE	Danışma Uzmanları Grubu (Consultative Group of Experts)
CHAMP	İklim Eylemi için Yüksek Hedefli Çok Düzeyli Ortaklıklar Koalisyonu (Coalition for High Ambition Multilevel Partnerships)
CMA	Paris Anlaşması Taraflar Toplantısı (Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement)
CMP	Kyoto Protokolü Taraflar Toplantısı (The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Kyoto Protocol)

COP	Taraflar Konferansı (Conference of the Parties)
CTC	İklim Teknolojisi Merkezi (Climate Technology Centre)
CTCN	İklim Teknoloji Merkezi ve Ağı (Climate Technology Centre and Network)
EIG	Çevresel Bütünlük Grubu (The Environmental Integrity Group)
ENB	Dünya Müzakereleri Bülteni (Earth Negotiations Bulletin)
ETF	Geliştirilmiş Şeffaflık Çerçevesi (Enhanced Transparency Framework)
ETS	Emisyon Ticaret Sistemi (Emissions Trading System)
EWWR	Avrupa Atık Azaltım Haftası (European Week for Waste Reduction)
ExCom	Yürütme Komitesi (Executive Committee)
FFRP	Fosil Yakıt Düzenleme Programı (Fossil Fuel Regulatory Programme)
FPIC	Özgür, Önceden ve Bilgilendirilmiş Rıza (Free, Prior and Informed Consent)
FRLD	Kayıp ve Zarar Fonu (Fund for responding to Loss and Damage)
FWG	Kolaylaştırıcı Çalışma Grubu (Facilitative Working Group)
GAP	Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı (The Gender Action Plan)
GCF	Yeşil İklim Fonu (Green Climate Fund)
GCOS	Küresel İklim Gözlem Sistemi (Global Climate Observing System)
GEF	Küresel Çevre Fonu (Global Environment Facility)
GGA	Küresel Uyum Hedefi (Global Goal on Adaptation)
GHG	Sera gazı (Greenhouse gas)
GIA	Küresel Uygulama Hızlandırıcı (Global Implementation Accelerator)
GMP	Küresel Metan Taahhüdü (Global Methane Pledge)
GST	Küresel Durum Değerlendirmesi (Global Stocktake)
ICLEI	Sürdürülebilirlik için Yerel Yönetimler (Local Governments for Sustainability)
ICJ	Uluslararası Adalet Divanı (The International Court of Justice)
IDB	Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası (The Inter-American Development Bank)
INBO	Uluslararası Havza Organizasyonları Ağı (International Network of Basin Organizations)
İNŞA	İklim Nötr Şehirler Ağı
IPCC	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (The Intergovernmental Panel on Climate Change)
ITL	Uluslararası İşlem Kayıt Sistemi (International Transaction Log)

IWMI	Uluslararası Su Yönetimi Enstitüsü (International Water Management Institute)
JICA	Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (Japan International Cooperation Agency)
JTWP	Adil Geçiş Çalışma Programı (Just Transition Work Programme)
KCI	Katowice Müdahale Önlemlerinin Uygulanmasının Etkileri Uzman Komitesi (The Katowice Committee of Experts on the Impacts of the Implementation of Response Measures)
LCIPP	Yerel Topluluklar ve Yerli Halklar Platformu (Local Communities and Indigenous Peoples Platform)
LDC	En Az Gelişmiş Ülkeler (Least Developed Countries)
LEG	En Az Gelişmiş Ülkeler Uzman Grubu (The Least Developed Countries Expert Group)
LGMA	Yerel Yönetimler ve Belediye Otoriteleri Paydaş Grubu (Local Governments and Municipal Authorities Constituency)
LMDC	Hemfikir Gelişmekte Olan Ülkeler (Like-Minded Developing Countries)
MBB	Marmara Belediyeler Birliği
MoI	Uygulama Araçları (Means of Implementation)
MWP	Azaltım Çalışma Programı (Mitigation Work Programme)
NAP	Ulusal Uyum Planı (National Adaptation Plan)
NCQG	Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef (New Collective Quantified Goal on Climate Finance)
NDC	Ulusal Katkı Beyanı (Nationally Determined Contribution)
NMA	Piyasa Dışı Yaklaşımlar (Non-Market Approaches)
PCCB	Paris Kapasite Geliştirme Komitesi (Paris Committee on Capacity-building)
PIF	Pasifik Adaları Forumu (Pacific Islands Forum)
SB	Yardımcı Organlar (Subsidiary Bodies)
SBI	Uygulama Yardımcı Organı (Subsidiary Body for Implementation)
SBSTA	Bilimsel ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organı (The Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice)
SCCF	Özel İklim Değişikliği Fonu (The Special Climate Change Fund)
SCF	Finansman Daimî Komitesi (Standing Committee on Finance)
SECAP	Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı (Sustainable Energy and Climate Action Plan)

SIDS	Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri (Small Island Developing States)
SİM	Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi
SIWI	Stockholm Uluslararası Su Enstitüsü (Stockholm International Water Institute)
SLOCAT	Sürdürülebilir Düşük Karbonlu Ulaşım Ortaklığı (Partnership on Sustainable, Low Carbon Transport)
SOFF	Sistemik Gözlemler Finansman Kolaylığı (The Systematic Observations Financing Facility)
SPREP	Pasifik Bölgesel Çevre Programı Sekreterliği (Secretariat of the Pacific Regional Environment Programme)
SURFF	Sürdürülebilir Kentsel Dirençlilik Finansmanı Faaliyeti (Sustainable Urban Resilience Financing Facility)
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
TEC	Teknoloji Yürütme Komitesi (Technology Executive Committee)
TIP	Teknoloji Uygulama Programı (Technology Implementation Programme)
UCLG	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (United Cities and Local Governments)
UN-Habitat	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (United Nations Human Settlements Programme)
UNDRIP	Yerli Halkların Hakları Bildirgesi (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples)
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme)
UNFCCC	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (United Nations Framework Convention on Climate Change)
UTM	Tek Taraflı Ticari Önlemler (Unilateral Trade Measures)
WIM	Kayıp ve Zarar için Varşova Uluslararası Mekanizması (Warsaw International Mechanism for Loss and Damage)
WMO	Dünya Meteoroloji Örgütü (World Meteorological Organization)
WUF	Dünya Kent Forumu (World Urban Forum)
YİDEP	Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı

Önsöz

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) Taraflar Konferansı'nın (COP) 30'un-cusu, 11–21 Kasım 2025 tarihleri arasında Brezilya'nın Belém kentinde düzenlendi. “Hakikat COP'u” olarak anılan bu zirve, küresel iklim yönetişiminin yalnızca hedefler ve taahhütler üzerinden değil, bu hedeflerin ne ölçüde hayata geçirildiği üzerinden değerlendirildiği yeni bir dönem olma ve uygulama aşamasının merkeze alınması beklentisiyle öne çıktı. Yeni ve güçlendirilmiş Ulusal Katkı Beyanları'nın (NDC) hazırlanması, uygulama açığının kapatılması ve iklim eyleminin hızlandırılması, konferansın temel eksenlerini oluşturdu. COP27 Başkanlığı tarafından açıklanan “Uygulama için Hep Birlikte” (Together for Implementation) sloganından COP30'un “Daha Fazla Müzakere Değil, Eylem Zamanı” (No More Negotiations, Time for Action) sloganına kadar geçen süreçte, Küresel Durum Değerlendirmesinin (GST) ortaya koyduğu tablo ise mevcut politikaların 1,5°C hedefiyle uyumsuzluğunu gözler önüne serdi.

İklim finansmanı tartışmaları COP29'da belirlenen yeni hedeflerin yanı sıra finansmanın erişilebilirliği, öngörülebilirliği ve adil dağılımı etrafında COP30'da yeniden şekillendi. Kayıp ve zarar mekanizmalarının işler hale getirilmesi, uyum finansmanının artırılması ve uygulama araçlarının güçlendirilmesi gibi başlıklar, özellikle gelişmekte olan ülkelerin öncelikleri doğrultusunda daha görünür hale geldi ancak uygulama boyutuna ilişkin kararlar ve eylem süreçlerine ilişkin beklenen neticelere ulaşamadı. Bu bağlamda COP30, küresel iklim müzakerelerinin yapısal sınırlarını da açık biçimde ortaya koydu. Fosil yakıtlardan çıkış, ticaret ve iklim politikaları arasındaki ilişki ve müzakere usullerine ilişkin tartışmalar, taraflar arasındaki görüş ayrılıklarının sürdüğünü gösterirken; alınan kararların bağlayıcılığı ve uygulanabilirliği konusundaki belirsizlikler, iklim yönetişiminin önümüzdeki dönemde karşı karşıya kalacağı temel zorluklara işaret etti. Bu bağlamda COP30, iklim eyleminin yalnızca uluslararası müzakere süreçleriyle sınırlı olmadığını ve uygulama açığını çarpıcı biçimde gösterdi.

Küresel iklim hedeflerinin somut ve kalıcı sonuçlara dönüşebilmesi, çok düzeyli yönetim anlayışı doğrultusunda ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde geliştirilen politikaların birbiriyle uyumlu, kapsayıcı ve uygulanabilir olmasına bağlıdır. Dayanıklı şehirler inşa etmek ise yalnızca altyapıyı güçlendirmek değil; barınma, ulaşım, suya erişim, kamusal alanlar, sağlık, sosyal dayanışma ve temel hizmetler bakımından herkes için daha güvenli, kapsayıcı ve yaşanabilir kentler oluşturmak anlamına gelir. Bu süreçte şehirler ve yerel yönetimler, yalnızca küresel taahhütlerin uygulayıcısı değil; yerel ihtiyaçları, deneyimleri ve çözüm kapasitesini iklim politikalarına taşıyan güçlü aktörlerdir. Topluma yakınlıkları, hizmet sunma kapasiteleri ve doğrudan müdahale araçları sayesinde iklim eylemini günlük yaşamda somutlaştırırken, iklim krizinin farklı toplumsal kesimler üzerindeki eşitsiz etkilerini görünür kılma ve adil çözümler geliştirme imkânına da sahiptirler. Bu bağlamda şehirler ve yerel yönetimler küresel taahhütlerle yerel ihtiyaçlar arasındaki bağın güçlendirilmesi ve iklim eyleminin sahada karşılık bulması açısından da kritik bir rol üstlenmektedir.

Marmara Belediyeler Birliği (MBB) olarak, küresel iklim gündemini yakından takip etmeyi ve bu alandaki bilgi birikimini yerel yönetimlerle paylaşmayı öncelikli sorumluluklarımız arasında görüyoruz.

COP27’den bu yana hazırladığımız dördüncü COP raporu ile, COP30 müzakerelerinde öne çıkan başlıkları, tarafların yaklaşımlarını ve ortaya çıkan temel eğilimleri kapsamlı bir şekilde ele alıyoruz. Bu çalışmayla Belém’de şekillenen kararların ve eylem gündeminin COP31’e nasıl taşındığını ve Türkiye’nin ev sahipliğinde ilerleyen hazırlık sürecini değerlendirerek COP30’un sonuçları ile COP31’e yönelik beklentiler doğrultusunda küresel iklim gündemine ilişkin bir süreç anlatısı sunuyoruz. Türkiye’deki yerel yönetimler başta olmak üzere tüm ilgili paydaşların küresel iklim gündemini daha yakından izleyebilmelerine katkı sunmayı; yerel düzeyde geliştirilecek politika ve uygulamalara ise yol gösterici bir çerçeve oluşturmayı temenni ediyoruz.

Dr. M. Cemil Arslan

Marmara Belediyeler Birliği

Genel Sekreteri

Yönetici Özeti

COP30, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında 11–21 Kasım 2025 tarihlerinde Brezilya'nın Belém kentinde gerçekleştirilmiş ve önceki COP süreçleri, COP30'un gündemini belirleyen birikimli bir çerçeve oluşturmuştur. COP27'de ilk kez gündeme alınan Kayıp ve Zarar Fonu, COP28'de kurumsallaşmış, ancak finansman yetersizliği nedeniyle uygulama zorlukları COP30'a taşınmıştır. COP28'de tamamlanan Küresel Durum Değerlendirmesi (GST), mevcut politikaların 1,5°C hedefiyle uyumsuz olduğunu ortaya koymuş; COP30'da bu uygulama açığının kapatılması ve Ulusal Katkı Beyanları'nın (NDC'lerin) güçlendirilmesi öncelikli gündem haline gelmiştir. COP29'da belirlenen Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedefi (NCQG), finansmanın ölçeğini büyütmüş olsa da erişim, adalet ve yük paylaşımı tartışmalarını derinleştirmiştir. COP30, bilimsel bilginin ve çok taraflılığın sorgulandığı bir dönemde düzenlenmiş; yanlış bilgi, jeopolitik gerilimler ve taraflar arasındaki derin görüş ayrılıkları müzakerelere süreçlerinde küresel iklim yönetişiminin mevcut kırılmalıklarını ortaya koymuştur. Bu bağlamda fosil yakıtlardan çıkış, önceki COP'larda olduğu gibi COP30'da da uzlaşa sağlanamayan temel başlıklardan biri olmaya devam etmiştir. Uyum politikaları, kırılmalık ülkelerin ihtiyaçları ve çok aktörlü yönetim yaklaşımları ise giderek daha merkezi bir konuma yerleşmiştir.

COP30'un ana çıktısı olan “Mutirão” kararı, 1,5°C hedefiyle uyumlu karbon bütçesinin hızla daraldığını ortaya koyarak emisyon azaltımlarında aciliyeti vurgulamıştır. Aynı zamanda düşük emisyonlu ve iklim dirençli kalkınma modeline geçişin gerekliliği kabul edilmiştir. Birçok taraf, NDC'lerin 1,5°C hedefiyle uyumsuz olduğunu vurgulayarak, mevcut taahhütler ile gerekli emisyon azaltım düzeyi arasındaki açığı hızla büyüdüğüne dikkat çekmiştir. “Hakikat COP'u” olarak tanımlanan bu zirve, özellikle bilim temelli karar alma ve Paris Anlaşması'nın korunması gerekliliğini öne çıkarmıştır.

Bununla birlikte, müzakerelerde önemli ayrışmalar dikkat çekmiştir. Fosil yakıtlardan çıkış planına ilişkin net ve bağlayıcı ifadeler üzerinde uzlaşa sağlanamamıştır. Fosil yakıtlardan adil ve düzenli çıkışa ilişkin güçlü ve açık ifadelerin karar metinlerine yansıtılamaması, taraflar arasındaki temel görüş ayrılıklarının sürdüğünü göstermiştir. Fosil yakıtlardan çıkış ve ormansızlaşmanın durdurulmasına yönelik yol haritaları oluşturulsa da bu araçların bağlayıcılığı ve uygulanabilirliği konusunda belirsizlikler sürmektedir.

Diğer yandan Küresel Uyum Hedefi (GGA) göstergeleri ve usul kuralları tartışmalı kalmıştır. İklim finansmanı, özellikle gelişmekte olan ülkeler için yeterlilik ve erişim açısından temel bir gerilim alanı olmuştur. Tek taraflı ticaret önlemleri ile iklim politikaları arasındaki ilişki, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından yeni bir gerilim alanı olarak öne çıkmış; iklim önlemlerinin ticarette haksız kısıtlamalara yol açmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Finans, uyum ve kayıp-zarar alanlarında bazı kurumsal ilerlemeler kaydedilmiş; kaynakların artırılması, adaptasyon desteklerinin güçlendirilmesi ve yeni çalışma programlarının başlatılması yönünde kararlar alınmıştır. Tartışmalar özellikle iklim finansmanın erişilebilirliği, öngörülebilirliği ve adil dağılımına odak-

lanmış; gelişmekte olan ülkeler için hibe temelli ve imtiyazlı finansman ihtiyacı güçlü biçimde dile getirilmiştir. Uyum finansmanının mevcut düzeyinin yetersiz olduğu ve özellikle kırılgan ülkeler için önemli bir finansman açığı bulunduğu kabul edilerek, adaptasyon finansmanının artırılması çağrısı öne çıkmıştır. Ancak uygulama açığının kapatılmasına yönelik somut ve bağlayıcı adımlar sınırlı kalmıştır.

Cinsiyet eşitliği konusu önceki COP'larda olduğu gibi ayrı bir müzakere eksenini olmaktan ziyade, iklim finansmanı ve uygulama araçlarına entegre edilen yatay bir politika alanı olarak ele alınmış; özellikle iklim fonlarının tasarımıyla cinsiyete duyarlı yaklaşımların güçlendirilmesi teşvik edilmiştir. Bu durum, cinsiyet eşitliğinin normatif bir hedef olmanın ötesine geçerek iklim yönetişiminin operasyonel bileşenlerinden biri haline geldiğini göstermektedir.

COP30, 50 bine yakın katılımcıyla geniş bir temsil sağlasa da önceki tüm COP'lara katılan Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) bu konferansa temsilci göndermemesi, çok taraflı iklim rejiminin jeopolitik kırılganlığını somut biçimde ortaya koymuştur. Müzakerelerde yalnızca içerik değil, karar alma usullerine ilişkin anlaşmazlıklar da öne çıkmış; özellikle oylama kuralları ve gündem belirleme süreçlerine dair uzlaşa sağlanamaması, çok taraflı müzakere mekanizmasının işleyişine dair yapısal sorunları görünür kılmıştır. Bu bağlamda COP30, iklim yönetişiminin geleceğinin yalnızca alınan kararların içeriğine değil, bu kararların uygulanabilirliğine ve taraflar arası iş birliğinin güçlendirilmesine bağlı olduğunu açık biçimde göstermiştir.

Diğer yandan yerel yönetimlerin iklim yönetişimindeki rolünün küresel ölçekte giderek daha görünür hale geldiği; ancak bu görünürlüğü kurumsal ve finansal mekanizmalarla yeterince desteklenmediği görülmektedir. Yerel Liderler Ortak Bildirisi ile geniş bir taahhüt çerçevesi oluşmuş olsa da karar alma mekanizmalarına doğrudan katılım ve iklim finansmanına erişim konularındaki sınırlılıklar devam etmektedir. Bu durum, "Diyalog, Uzlaşa ve Aksiyon" odağında şekillenen COP31 bağlamında çok düzeyli yönetim yapılarının güçlendirilmesini, karar alma mekanizmalarının daha kapsayıcı hale getirilmesini ve yerel yönetimlerin küresel süreçlerle daha etkin biçimde bütünleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede, iklim eyleminin başarısı; yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine etkin biçimde dahil edilmesiyle doğrudan ilişkili olup, çok düzeyli yönetim, finansmana erişim ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesine bağlıdır.

Giriş

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC - United Nations Framework Convention on Climate Change) kapsamında, 198 Tarafın¹ temsilcilerini bir araya getiren ve iklim politikalarının şekillendirildiği en üst düzey karar alma organı olan Taraflar Konferansı'nın (COP - Conference of the Parties) 30'uncusu, 11-21 Kasım 2025 tarihleri arasında Brezilya'nın Belém kentinde düzenlenmiştir. Konferans, UNFCCC çerçevesinde kabul edilen yasal düzenlemelerin uygulanmasının değerlendirilmesi ve küresel iklim mücadelesine yön veren kararların alınması açısından kritik bir platform oluşturmıştır.

COP30, iklim biliminin ve çok taraflılığın giderek daha fazla sorgulandığı bir küresel bağlamda gerçekleştirilmiştir. Brezilya Devlet Başkanı Luiz Inácio Lula da Silva'nın "Hakikat COP'u" isimlendirmesi, konferansın temel eksenini oluşturmıştır. Yanlış bilgilendirmeler, bilgi manipülasyonu ve jeopolitik gerilimler karşısında bilimin, Paris Anlaşması'nın ve çok taraflı iklim rejiminin savunulması gibi konular tartışılmıştır.

Konferansın ana çıktısı olan, küresel seferberliği teşvik eden bir çerçeve olarak sunulan ve yerli kökenli bir kavramdan adını alan "Mutirão" kararı, Paris Anlaşması'nın sıcaklık hedefiyle uyumlu karbon bütçesinin hızla daraldığını açıkça ortaya koyarak 1,5°C hedefinin korunmasının aciliyetini vurgulamıştır. Belém Konferansı, aynı zamanda Taraflar arasındaki beklenti ve pozisyon farklılıklarını da görünür kılmıştır. Gündemin genişletilmesine yönelik yoğun talepler, müzakere usullerine ilişkin gerilimler ve özellikle Küresel Uyum Hedefi (GGA- Global Goal on Adaptation) göstergelerinin kabul sürecinde yaşanan usul tartışmaları, çok taraflı sürecin kırılma noktasını ortaya koymuştur. İklim finansmanı, uyum ve adil geçiş alanlarında bazı kurumsal adımlar atılırken; iklim hedeflerinin güçlendirilmesi ve uygulama açığının kapatılmasına, fosil yakıtlardan adil ve düzenli bir geçişe ve uygulama araçlarının güçlendirilmesine yönelik talepler dile getirilmiştir. COP30, iklim eyleminin geleceğinin yalnızca karar metinlerine değil, bu kararların nasıl ve ne ölçüde hayata geçirileceğine bağlı olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

COP30'a fiziksel olarak yaklaşık 193 ülkeden 45.819; çevrimiçi olarak 3.420 olmak üzere farklı sektörlerden toplam 49.239 temsilci² katılmıştır. Katılım sayıları bakımından sırasıyla en fazla katılımcı gönderen ülkeler Brezilya, Çin, Nijerya, Endonezya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Fransa, Çad, Avustralya, Tanzanya ve Japonya olmuştur. Türkiye ise 328 katılımcıyla bu listenin 15. sırasında yer almıştır. Amerika

¹UNFCCC taraflarını tüm Birleşmiş Milletler (BM) üye devletleri, BM üyesi olmayan bazı devletler ile Avrupa Birliği (AB) oluşturmaktadır. Tarafların tüm listesine ulaşmak için bkz: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=IND&mtdsq_no=XXVII-7&chapter=27&Temp=mtdsq3&clang=_en#1 (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

²COP 30 katılımcı listesi için bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2025_inf01.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

Birleşik Devletleri (ABD), önceki COP'ların tamamına katılım sağlarken COP30'a temsilci göndermemiştir.³ Mavi Alan'da 350'nin üzerinde yan etkinlik ve sergiye yer verilmiştir.⁴

COP30'daki uluslararası müzakere süreçlerini daha yakından takip etmek ve bu müzakerelerin yerele yansımalarını değerlendirmek amacıyla oluşturulan bu raporun hazırlık süreci Aralık 2025 itibarıyla başlamıştır. Müzakerelere ilişkin hazırlanan özet, müzakereleri doğrudan izleyen "Observer" yani gözlemci statüsündeki kuruluşların yayınladığı raporlar temel alınarak oluşturulmuştur. COP süreçlerini uzun yıllardır yakından izleyen ve uluslararası alanda güvenilirliği kabul gören Dünya Müzakereleri Bülteni (ENB-Earth Negotiations Bulletin) COP30 Özeti Raporu⁵ bu özetin temel kaynağı olarak kullanılmıştır.

³"COP30'a hangi ülkelerin en çok delege gönderdiğinin analizi", Carbon Brief. <https://www.carbonbrief.org/analysis-which-countries-have-sent-the-most-delegates-to-cop30/> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

⁴COP30 Yönetici Raporu, COP30 Başkanlığı. <https://cop30.br/en/cop30-executive-report> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵10-21 Kasım 2025 Özet Raporu, ENB. <https://enb.iisd.org/belem-un-climate-change-conference-cop30-summary> (Erişim Tarihi: 29.06.2025)

Geçmiş COP'lar ve Öne Çıkan Konular⁶

COP24 - Katowice, Polonya (2-14 Aralık 2018)

"Birlikte Değişim (Changing Together)"⁷

- Ulusal Katkı Beyanları'nın (NDC - Nationally Determined Contributions) azaltım bölümleri, uyum bilirimleri, Geliştirilmiş Şeffaflık Çerçevesi (ETF - Enhanced Transparency Framework), Küresel Durum Değerlendirmesi (GST - Global Stocktake) ve finansal şeffaflık gibi konularda uygulama ve yorumlamayı kolaylaştırıcı düzenlemeler kabul edilmiştir.
- Paris Anlaşmasının 6. maddesi kapsamındaki iş birlikçi uygulama çalışmaları tamamlanamamış ve COP25'te görüşülmeye bırakılmıştır.
- Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC - The Intergovernmental Panel on Climate Change) "1,5°C Küresel Isınma Özel Raporu"nu karşılama konusunda uzlaşa sağlanamamıştır.

COP25 - Madrid, İspanya ve Şili (2-13 Aralık 2019)

"Eylem Zamanı (Time For Action)"⁸

- Santiago Ağı kurulmuştur.
- Lima Çalışma Programı ve Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı (GAP - The Gender Action Plan) kabul edilmiştir.
- Paris Anlaşması Madde 6 ve uzun vadeli finansman gibi konularda anlaşma sağlanamamıştır.

COP26 - Glasgow, Birleşik Krallık (31 Ekim-12 Kasım 2021)

"İklim değişikliğiyle mücadele etmek için dünyayı bir araya getirmek (Uniting the world to tackle climate change)"⁹

- Taraflar, Paris Anlaşması'nın kural kitabındaki tüm unsurları tamamlamıştır.
- Madde 6 kapsamında yönergeler ve çalışma programı kabul edilmiştir.
- ETF raporlaması formatında nihai karara varılmıştır.

⁶Geçmiş COP'lara ilişkin özetler, ENB'nin COP30 özet raporunda COP24'ten itibaren ele alınmış olması nedeniyle bu raporda da aynı kapsamla sınırlandırılmıştır.

⁷COP24'te Uyum Fonu, Uyum Fonu. <https://www.adaptation-fund.org/cop30/previous-cops-2/cop24-3/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸COP25. <https://www.cop25.cl/en/cop25-time-for-action.html> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁹Avrupa Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi COP26 Politika Belgesi. https://www.cenelec.eu/media/Policy%20Opinions/cen-cenelec_position_paper_cop26.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

- Denetimsiz kömür enerjisinin azaltılması ve verimsiz fosil yakıt sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılması çağrılarını içeren karar metinleri kabul edilmiştir.
- GGA üzerine çalışma programı oluşturulmuştur.
- Kayıp ve zarar finansmanı diyalogu başlatılmıştır.
- İklim finansmanına yönelik Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef (NCQG-New Collective Quantified Goal on Climate Finance) süreci kurulmuştur.
- Okyanus temelli iklim eylemine ilişkin yıllık diyalog başlatılmıştır.

COP27 - Şarm El-Şeyh, Mısır (6-20 Kasım 2022)¹⁰

“Uygulama için Birlikte (Together for Implementation)”¹¹

- İlk defa iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine bağlı kayıp ve zararlara yönelik finansman ihtiyacı konuşulmuştur. COP28’de detaylandırılmak üzere bir fon ve finansman düzenlemeleri kurulmuştur.
- Azaltım Çalışma Programı (MWP-Mitigation Work Programme) işletmeye alınmıştır.
- GGA çerçevesinin geliştirilmesine başlanmıştır.
- Adil geçişe ilişkin çalışma programı kurulmuştur.
- Paris Anlaşması Madde 2.1(c) kapsamına ve Madde 9 ile tamamlayıcılığına dair gelişime yönelik bir diyalog başlatılmıştır.

COP28 - Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri (30 Kasım - 11 Aralık 2023)¹²

“Birleş. Harekete Geç. Sonuç Üret. (Unite. Act. Deliver)”¹³

- İlk Küresel Durum Değerlendirmesinin (GST-1) tamamlandığını beyan eden karar kabul edilmiştir. Karar, Tarafların gelecek NDC’lerinin 1,5°C ile uyumlu olması ve tüm sera gazları (GHG-Greenhouse gases), sektörleri ve kategorileri kapsayan ekonomi genelinde hedefler içermesi konusunda teşvik etmiştir. Karar ayrıca, tarafların 2030’a kadar yenilenebilir enerji kapasitesini üç katına çıkarma, enerji verimliliği artış hızını iki katına çıkarma, fosil yakıtlardan adil, düzenli ve eşitlikçi bir geçiş ile uzaklaşma ve 2050’ye kadar net sıfıra ulaşılması gibi ulusal olarak belirlenen katkıları doğrultusunda küresel çabalara destek vermeye çağırıştır.
- Kayıp ve Zarar Fonu (FRLD - Fund for responding to Loss and Damage) işletmeye alınmıştır.
- GGA çerçevesi kabul edilmiştir.
- Santiago Ağı için ev sahibi belirlenmiştir.
- Adil Geçiş Çalışma Programı (JTWP-Just Transition Work Programme) operasyonelleştirilmiştir.

¹⁰COP27’den Notlar, MBB, 2023. <https://mbbkulturyayinlari.com/cop27den-notlar> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

¹¹Şarm El-Şeyh İklim Uygulama Zirvesi Bildirgesi COP27 Başkanlığı Sonuç Özeti, 2022. <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/COP27%20SUMMIT%20OUTCOMES.pdf> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

¹²COP28’den Notlar, MBB, 2024. Bkz: <https://mbbkulturyayinlari.com/cop28den-notlar> (Erişim Tarihi: 26.09.2026)

¹³Sıkça Sorulan Sorular, COP28. <https://www.cop28.com/dist/media/Project/COP28/feature/Download-CTA-PDF/COP28-UAE-FAQ-LIST.pdf?rev=0e81781bbc114ef5b92f052e71959989> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP29 - Bakü, Azerbaycan (11-22 Kasım 2024)¹⁴

“Yeşil Bir Dünya İçin Dayanışma İçinde (In Solidarity for a Green World)”¹⁵

- Taraflar, NCQG üzerinde anlaşmıştır. Bu hedef, gelişmekte olan ülkelerin 2035 yılına kadar iklim eylemi için en az 300 milyar ABD doları seviyesine ulaşma hedefi belirlemiştir. Karar, uyum ile kayıp ve zarara yanıt için özellikle En Az Gelişmiş Ülkeler (LDC-Least Developed Countries) ve Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletlerinin (SIDS-Small Island Developing States) kamu, hibe temelli ve yüksek derecede imtiyazlı finansmana duyduğu özel ihtiyacı vurgulamıştır.
- Paris Anlaşması’nın 6.2 ve 6.4 maddelerine ilişkin piyasa temelli iş birliğini ilerletilmiştir.
- Cinsiyet eşitliği üzerine yürütülen çalışma programı uzatılmıştır.
- GGA göstergelerine dair rehberlik sağlanmıştır.
- FRLD düzenlemeleri kabul edilmiştir.
- Yerel Topluluklar ve Yerli Halklar Platformu çalışma grubunun görev süresini uzatmıştır.

¹⁴COP29’dan Notlar, MBB, 2025. Bkz: <https://mbbkulturyayinlari.com/cop29dan-notlar> (Erişim Tarihi: 26.09.2026)

¹⁵COP29 Başkanlığının Taraflara İlk Mektubu, 2024. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/COP29_President%20Designate_First%20Letter%20to%20Parties%20and%20observer%20States.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

11-21 KASIM 2025

COP30

BELÉM, BREZİLYA

COP30'un stratejik çerçevesi çok taraflılığın güçlendirilmesi, iklim politikalarının toplumsal ve ekonomik gerçekliklerle ilişkilendirilmesi ve Paris Anlaşması'nın uygulanmasının hızlandırılması hedefleri etrafında şekillenmiştir. Bu doğrultuda, iklim eyleminin yalnızca uluslararası müzakere süreçleriyle sınırlı kalmayıp; gıda sistemleri, sağlık, şehirler, ormanlar ve geçim kaynakları gibi alanlarla doğrudan ilişkilendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca süreç boyunca farklı aktörlerin katılımını artırmaya yönelik mekanizmalar geliştirilmiş; yerli halklar, gençler, kadınlar, bilim insanları ve özel sektör temsilcilerinin sürece dahil edilmesi, iklim yönetişiminin çok aktörlü yapısının güçlendirilmesi açısından önemli bir unsur olarak öne çıkmıştır.

Paris Anlaşması'nın kurumsal ve teknik altyapısının büyük ölçüde tamamlanmasının ardından, COP30 süreci ağırlıklı olarak mevcut taahhütlerin hayata geçirilmesine odaklanmıştır. Bu kapsamda Küresel Durum Değerlendirmesi (GST-Global Stocktake) bulguları doğrultusunda, iklim eyleminde temel sorunun hedef eksikliğinden ziyade uygulama açığı olduğu tespiti öne çıkmış; bu açığın kapatılmasına yönelik politika araçlarının, finansman mekanizmalarının ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesi önceliklendirilmiştir.

COP30 sürecinde öne çıkan kavramsal çerçevelerden biri olan "Küresel Mutirão"¹⁶ yaklaşımı, iklim eyleminin kolektif bir sorumluluk olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu yaklaşım farklı ülkeler, sektörler ve topluluklar arasında iş birliğini artırmayı ve iklim eylemini hızlandırmayı amaçlayan bir yöntem ve ilke olarak tanımlanmıştır. Mutirão anlayışı, iklim krizine yönelik çözümlerin yalnızca üst düzey politikalarla değil, aynı zamanda yerel uygulamalar ve toplumsal katılım yoluyla geliştirilebileceğini vurgulamaktadır.

Konferans kapsamında emisyon azaltımı, uyum, finansman, teknoloji ve kapasite geliştirme alanlarındaki çalışmalar bağlamında geliştirilen Eylem Gündemi, iklim eyleminin hızlandırılmasına yönelik somut bir çerçeve sunmuştur. Bu çerçeve enerji, sanayi ve ulaşım dönüşümü; ormanlar ve biyoçeşitlilik; tarım ve gıda sistemleri; şehirler, altyapı ve su; sosyal kalkınma ile kesen bir bileşen olarak finans, teknoloji ve kapasite geliştirme olmak üzere altı temel eksen etrafında yapılandırılmıştır.¹⁷ Bu alanlarda geliştirilen girişimler, gönüllü koalisyonlar ve uygulama planları aracılığıyla somut sonuçlara dönüştürülmeye çalışılmış; özellikle çözümlerin ölçeklendirilmesi ve uygulamanın izlenmesine yönelik mekanizmalar oluşturulmuştur.

Finansman konusu COP30'un temel başlıklarından biri olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç duyduğu kaynakların artırılması, finansal akışların yeniden yönlendirilmesi ve kamu ile özel sektör finansmanının daha etkin biçimde mobilize edilmesi konuları öne çıkmıştır. Bu kapsamda geliştirilen "Bakü'den Belém'e Yol Haritası"¹⁸, iklim finansmanının ölçeğini büyütmeye ve finansal sistemleri iklim hedefleriyle uyumlu hale getirmeye yönelik bir çerçeve sunmuştur. Finansman tartışmaları aynı zamanda uyum finansmanı, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme alanlarıyla birlikte ele alınmıştır.

¹⁶Küresel Mutirão, UNFCCC, 2025. Bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Mutir%C3%A3o_cop30.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

¹⁷Eylem Gündemi Nedir, COP30. <https://cop30.br/en/action-agenda/what-is-the-action-agenda> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

¹⁸Bakü'den Belém'e Yol Haritası, UNFCCC. Bkz: <https://unfccc.int/topics/climate-finance/workstreams/baku-to-belem-roadmap-to-13t> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP30 süreci, iklim eyleminin sosyal boyutuna ilişkin başlıkları da öne çıkarmıştır. Adil geçiş, iklim adaleti, cinsiyet eşitliği ve kırılgan grupların korunması gibi konular, politika tartışmalarının önemli bir parçası haline gelmiştir. İklim krizinin etkilerinin eşitsiz biçimde dağıldığı gerçeği doğrultusunda, iklim politikalarının sosyal etkilerinin daha sistematik biçimde ele alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Diğer yandan, yerel ve alt-ulusal aktörlerin rolü COP30'da daha belirgin hale gelmiştir. Şehirler ve bölgeler, özellikle uygulama kapasitesi, yatırım geliştirme ve politika entegrasyonu açısından önemli aktörler olarak ele alınmış; şehirler, altyapı ve su yönetimi gibi alanlarda dirençliliğin artırılmasına yönelik başlıklar eylem gündeminde yer almıştır. Bu durum, yerel düzeyin küresel iklim hedefleriyle daha doğrudan ilişkilendirilmesi yönünde bir eğilime işaret etmektedir.

COP30'un önemli çıktılarından biri de çok paydaşlı katılım ve toplumsal seferberlik süreçlerinin güçlendirilmesi olmuştur. Konferans süreci boyunca düzenlenen istişareler, tematik toplantılar ve toplumsal katılım mekanizmaları, iklim eyleminin daha geniş bir aktör tabanına yayılmasını sağlamıştır. Bu kapsamda gençlerin, yerel toplulukların ve sivil toplumun sürece katılımı teşvik edilmiş; iklim yönetişiminin daha kapsayıcı hale getirilmesine yönelik adımlar atılmıştır.

Belém İklim Zirvesi ve ilgili deklarasyonlar, COP30 sürecinin siyasi yönünü güçlendiren unsurlar arasında yer almıştır. Zirvede, iklim eyleminin hızlandırılması, finansman açıklarının kapatılması, sosyal adaletin gözetilmesi ve küresel eşitsizliklerin azaltılması gibi başlıklarda ortak bir yaklaşım geliştirilmiştir. Ayrıca ormanların korunması, enerji dönüşümü ve insan odaklı iklim politikaları gibi alanlarda yeni girişimler ve mekanizmalar gündeme gelmiştir.

COP30 küresel iklim rejiminde uygulama odaklı bir yönelim değişimini ortaya koymakla birlikte, bu dönüşümün ne ölçüde hayata geçirileceği hâlen belirsizliğini korumaktadır. Konferans sürecinde uygulama açığı, finansman ihtiyacı ve çok düzeyli yönetim gerekliliği güçlü biçimde vurgulanmış olsa da bu alanlarda somut ve bağlayıcı ilerlemelerin sınırlı kaldığı görülmektedir. Özellikle iklim finansmanının ölçeği, yerel ve alt-ulusal aktörlerin karar alma süreçlerine entegrasyonu ve adil geçişin uygulanabilirliği gibi başlıklar, önümüzdeki dönemde çözüm bekleyen temel meseleler olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede COP30, yönelimleri netleştiren ancak uygulamaya ilişkin belirsizlikleri büyük ölçüde COP31 ve sonrasına bırakan bir ara eşik olarak değerlendirilmektedir.

1. Usule İlişkin Konular

- Taraflar, oylamaya ilişkin taslak usul kurallarını, taslak kural 42 dışında uygulama konusunda anlaşmıştır.
- Usul kurallarının resmen kabul edilmesi konusunda, Başkanlık tarafından yürütülen istişarelerde uzlaşa sağlanamamıştır.
- Honduras, Papua Yeni Gine ve Surinam daha sonra GST-1 kararıyla uyumlu bir şekilde orman-sızlaşmayı durdurmak ve tersine çevirmek için finansmanın artırılmasını ele alma önerilerini geri çekmiştir.
- Başkanlığın aşağıdaki konularda açık istişare süreçleri yürütme önerisi, Taraflar tarafından kabul edilmiştir (öneren-öneri):
 - Hemfikir Gelişmekte Olan Ülkeler (LMDC -Like-Minded Developing Countries) - Paris Anlaşması Madde 9.1'in uygulanması
 - LMDC'ler - Tek Taraflı Ticari Önlemler (UTM-Unilateral Trade Measures)
 - Küçük Ada Devletleri İttifakı (AOSIS-Alliance of Small Island States) - NDC Sentez Raporu'na yanıt verilmesi ve 1,5°C hedefiyle uyumlu emisyon azaltım düzeyi ile mevcut taahhütler ve uygulamalar arasındaki boşluk
 - Avrupa Birliği (AB) - İki Yıllık Şeffaflık Raporlarının (BTR-Biennial Transparency Reports) sentezi
- Başkanlık, Afrika'nın özel ihtiyaç ve koşulları ile dağlar üzerine yıllık uzman diyaloguna ilişkin istişareler yürüteceğini ve sonuçların toplantı raporuna yansıtılacağını belirtmiştir.
- Kapanış oturumunda, Tarafların usule ilişkin konularla ilgili fikir ayrılıkları yaşamalarından dolayı bu konunun COP31'de görüşülmeye devam edileceğini bildirmiştir.
- Türkiye'nin COP31 ev sahipliği ve dönem başkanlığını, Avustralya'nın ise müzakere başkanlığını üstleneceği duyurulmuştur. Ayrıca, Kyoto Protokolü Taraflar Toplantısı (CMPThe Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Kyoto Protocol) 21 ve Paris Anlaşması Taraflar Konferansı (CMA) 8'in de Türkiye'de gerçekleştirileceği açıklanmıştır.
- Etiyopya'nın ise ilk kez LDC'lerden birinde düzenlenecek olan COP32 ile birlikte CMP 22 ve CMA 10 için ev sahipliği yapacağı belirlenmiştir.
- COP33, CMP 23 ve CMA 10 ev sahipliği teklifinde bulunmaları için Asya-Pasifik Grubu Tarafları davet edilmiştir.
- 2025 Okyanus ve İklim Değişikliği Diyalogu eş kolaylaştırıcıları, SB62 kapsamında gerçekleştirilen diyalogun sonuçlarını sunmuştur. Tarafları, Açık Deniz Anlaşması'nı onaylamaya ve uygulamaya çağırmıştır.

2. Başkanlık İstişareleri

2.1. NDC'ler, BTR'ler, UTM'ler ve Madde 9.1

Tarafların, NDC'ler, BTR'ler, UTM'ler ve Madde 9.1'den oluşan paket üzerine gerçekleştirilen Başkanlık istişareleri sonucunda bir "Mutirão kararı" veya paket doğrultusunda genel destek vermesi üzerine, 17-18 Kasım'da "Belém paketi için Mutirão seferberliği" formatında toplantılar düzenlenmiştir.

- AOSIS, azaltım açığının açık biçimde ele alınmasını ve bu açığı kapatmaya yönelik yolların bir ana karar altında tanımlanmasını savunmuştur.
- AOSIS, Norveç, Avustralya ve diğerleri, NDC'lerini aralık olarak sunan ülkelerin üst banda çıkmasını ve bunun için destek sağlanmasını, ayrıca bağışçı ülkelerin finansmanı NDC'lerine dâhil etmesini desteklemiştir.
- AB, fosil yakıtlardan uzaklaşmayı hızlandıracak uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesini savunmuş; karbon piyasaları ve kamu-özel sektör iş birliği araç olarak görülmüştür.
- Çevresel Bütünlük Grubu (EIG-The Environmental Integrity Group), iklim hedeflerinin güçlendirilmesi için ülkelerin egemenliğine saygılı, iş birliğine dayalı bir NDC yol haritası ve Belém 1,5°C eylem planı önermiştir.
- Kanada, yeni hedefler yerine somut politika adımları ve uygulanabilir sonraki aşamaların müzakere edilmesini desteklemiştir.
- Latin Amerika ve Karayipler Bağımsız İttifakı (AILAC - Independent Association of Latin America and the Caribbean), dengeli bir sonuç için:
 - NDC Sentez Raporu'nun süreçte özel yer almasını
 - NCQG'nin operasyonelleştirilmesini (yük paylaşımı ve finans akışlarının artırılması dâhil) savunmuştur.
- Arap Grubu, Madde 9.1 kapsamında ortak muhasebe metodolojilerine dayalı bir eylem planı talep etmiştir.
- LMDC'ler, Madde 9.1'in Paris Anlaşması'nın diğer unsurlarıyla ilişkisini ele alan bir çalışma programını desteklemiş ve Madde 3.5'i¹⁹ öne çıkarmıştır.
- Afrika Grubu, yük paylaşımını içeren bir Madde 9.1 çalışma programını ve UTM'ler için ön bildirim mekanizmasını savunmuştur.

¹⁹ Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Madde 3.5, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Bkz: https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

- LMDC'ler ve Tuvalu, UTM'lerin ayrı bir gündem maddesi olarak ele alınmasını ve bu konuda diyalog başlatılmasını desteklemiştir.
- AOSIS, mevcut eylem düzeyinin yetersizliği nedeniyle 1,5°C hedefinin aşım olmadan korunmasının giderek zorlaştığını vurgulamıştır.
- Afrika Grubu, mevcut taahhütlerin 1,5°C hedefiyle uyumsuzluğuna ve uygulamadaki yetersizliğine dikkat çekmiş; gelişmekte olan ülkeler için öngörülebilir finansman ve destek talep etmiştir.
- AOSIS, LDC'ler, Birleşik Krallık, Panama ve diğerleri, COP28-29-30 Başkanlıklarının "1,5°C Misyonu Yol Haritası"nın güçlendirilmesini desteklemiştir.
- Afrika Grubu, her türlü yol haritasının yalnızca azaltımı değil, adaptasyon ve finansmanı da kapsamı gerektiğini vurgulamıştır. NDC Sentez Raporu'nda belirlenmiş tutarlara uygun olacak şekilde adaptasyon finansmanının üç katına çıkarılması önerisinde bulunmuştur.

Mutirão karar taslağına itirazlar

- AB, AILAC ve EIG, taslakta fosil yakıtların aşamalı olarak terk edilmesine açık bir referans bulunmaması nedeniyle metne karşı çıkmıştır.
- AOSIS, taslağın hedef düzeyini yetersiz bulmuş ve NDC Sentez Raporu'na dayalı bir siyasi yanıt talep etmiştir.
- Yağmur Ormanı Ülkeleri Koalisyonu (CfRN-Coalition for Rainforest Nations), ormansızlaşmanın tersine çevrilmesine dair güçlü bir taahhüt bulunmamasını eleştirmiştir.
- Afrika Grubu, gelişmekte olan ülkelerin borç yükünü artıran koşullara dayalı uygulamalara karşı endişelerini dile getirmiştir.
- Arap Grubu, belirli sektörleri hedef alan ifadeleri gündem dışı olarak nitelendirmiştir.
- LMDC'ler, gelişmiş ülkelerin 2030'a kadar net sıfır, kısa sürede net negatif olmalarını ve böylece gelişmekte olan ülkeler için karbon alanı açmalarını talep etmiştir.
- Grupo Sur, GGA kapsamında sunulan son taslağı, teknik çalışmaları yok saydığı gerekçesiyle reddetmiştir.
- Kapanış genel kurulunda Başkanlık, fosil yakıtlardan adil ve eşitlikçi biçimde uzaklaşmaya; 2030'a kadar ormansızlaşmayı durdurma ve tersine çevirmeye ilişkini iki yol haritası oluşturulduğunu duyurmuştur. COP31'de bu yol haritalarının sonuçlarının rapor edileceği vurgulanmıştır.

CMA "Küresel Mutirão" Kararı

- 1,5°C hedefiyle uyumlu karbon bütçesinin hızla daraldığı kabul edilmiştir.
- 1,5°C'nin aşım olmadan sağlanmasının derin, hızlı ve sürekli emisyon azaltımları gerektirdiği teyit edilmiştir.
- Etkili iklim eylemleri ve politikaları için adaletin gözetilmesi ve IPCC'nin sunduğu en güncel bilimsel bilginin esas alınması gerektiği kabul edilmiştir.
- Düşük sera gazı emisyonlu ve iklim dirençli kalkınmaya geçişin geri döndürülemez olduğu kabul edilmiştir.

- Gelişmekte olan ülkelere yönelik iklim finansmanının katlanarak artırılması gerektiği vurgulanmıştır.
- Küresel Uygulama Hızlandırıcısı ve “1,5 için Belém Misyonu”nun başlatılmasına karar verilmiştir.
- NCQG’nin uygulanmasına yönelik üst düzey bakanlar toplantısı kararlaştırılmıştır.
- Adaptasyon finansmanının 2035’e kadar en az üç katına çıkarılması çağrısı yapılmıştır.
- Madde 9.1’i de kapsayan iki yıllık iklim finansmanı çalışma programı kurulmuştur.
- Tarafların, özellikle gelişmekte olan ülkeler için adil ve açık bir ekonomik sistemde iş birliği yapması ve iklim önlemlerinin ticarette haksız kısıtlamalara yol açmaması gerektiği vurgulanmıştır.
- Yardımcı Organlar (SB-Subsidiary Bodies) 64, 66 ve 68’den; Taraflar ve ilgili kuruluşların katılımıyla ticaretin rolüne dair iş birliği fırsatları ve engellerini değerlendirmeleri, 2028’de bir üst düzey etkinlik düzenlenmesi ve bu etkinliğin özet raporunun sunulması istenmiştir.

2.2 Dağlar

- Taraflar, gündemin kabulünü mümkün kılmak için, Kırgızistan’ın önerdiği bu konuya ilişkin olarak Başkanlığın istişare yürütmesi konusunda uzlaşmıştır.
- Dağ Grubu, Nepal, Butan, Peru ve Şili, SB 60’ta gerçekleştirilen uzman diyalogu deneyimine dayanarak, 2026’dan itibaren SB’ler tarafından ortaklaşa düzenlenecek yıllık bir diyalogu desteklemiştir.
- Dağ Grubu, Gürcistan ve Nepal, dağlarla ilgili iklim eyleminde:
 - ilerlemenin, zorlukların ve fırsatların ele alınacağı,
 - yıllık diyalog çıktılarının değerlendirileceği,
 - uygulanabilir sonraki adımların belirleneceği
 özel bir “dağlar” gündem maddesi oluşturulmasını savunmuştur.
- İsviçre, Japonya ve Şili, dağlara ilişkin konular için ayrı bir gündem maddesi oluşturulmasına karşı çıkmıştır.
- AB, İsviçre ve Japonya, dağların:
 - mevcut araştırma diyalogları,
 - adaptasyona ilişkin Nairobi Çalışma Programı
 gibi mevcut UNFCCC çalışma alanları içinde ele alınmasını tercih etmiştir.
- Gürcistan ve Lihtenştayn, yıllık diyalogun GST sürecine katkı sağlamasını desteklemiştir.

Sonuç

- SB Başkanlarının, SB 64 ile bağlantılı olarak, dağlar ve iklim değişikliği üzerine bir diyalog düzenlemesi-ne karar verilmiştir. Bu kapsamda yıllık diyaloga duyulan ihtiyaç da ele alınacaktır.
- SB Başkanlarının, Taraflarla istişare ederek ortak kolaylaştırıcılar ataması talep edilmiştir.
- Kolaylaştırıcıların, SB Başkanlarının rehberliğinde ve Sekreteryanın desteğiyle diyalog üzerine bir özet rapor hazırlaması kararlaştırılmıştır.
- Özet raporun yıllık diyalog ihtiyacına ilişkin tartışmaların sonuçlarını içermesi ve SB Başkanları tarafından COP31’e sunulacak raporlara dâhil edilmesi istenmiştir.

2.3 Afrika'nın Özel İhtiyaç ve Koşulları

- Afrika Grubu, Sözleşme Madde 4.1(e) kapsamındaki tanınmaya atıfla, Afrika'nın özel ihtiyaç ve koşullarının Paris Anlaşması öncesinden bu yana tanındığını ve bunun COP30'da ayrı bir gündem maddesi olarak ele alınmasını savunmuştur.
- Taraflar, gündemin kabulünü mümkün kılmak üzere, Başkanlığın bu konuda istişare yürütmesi ve sonuçların toplantı raporuna yansıtılması konusunda uzlaşmıştır.
- Afrika Grubu, COP28 ve 29'da sınırlı ilerleme kaydedildiğini belirterek:
 - geliştirmekte olan ülkelerin özel ihtiyaç ve koşullarını tanıyan bir CMA kapsam kararı,
 - özellikle Afrika'daki geliştirmekte olan ülkeler için iklim değişikliğinde tepe noktaya ilişkin görüşlerin sunulması,
 - Sekreteryaya'nın, CMA değerlendirmesi için Afrika Tarafları'nın görüşlerini derlemesi önerilerini ileri sürmüştür.
- AILAC ve Grupo Sur, bu yaklaşımın bölgesel önyargı yarattığını savunmuş ve hassas bir denge kuran bu konunun yeniden açılmasına karşı uyarıda bulunmuştur. Sözleşme Madde 3.2'ye atıfla, özel ihtiyaç ve koşulların tüm geliştirmekte olan ülkeler, özellikle iklim etkilerine karşı yüksek derecede hassas olanlar için geçerli olması gerektiğini vurgulamıştır.
- AOSIS, Afrika ülkelerinin kendi içinde farklı kategorilere ayrıldığını (LDC, düşük-orta, üstorta gelir) belirterek, bölgesel bir yaklaşımın kırılma noktası farklılıklarını göz ardı edebileceği uyarısında bulunmuş ve adil-eşitlikçi bir çerçeve talep etmiştir.
- Pakistan, Butan, Uruguay ve Ekvador benzer endişeleri dile getirmiştir.
- Pakistan, bu tartışmanın geliştirmekte olan ülkeler arasında rekabet yaratma riskine ilişkin endişelerini ifade etmiştir.

Sonuç

- Taraflar arasında fikir birliği sağlanamadığı Başkanlık tarafından kayda geçirilmiştir.
- Bu durumun CMA 7 raporuna yansıtılması kararlaştırılmıştır.
- 19 Kasım'da konuya ilişkin özel bir etkinlik düzenlendiği belirtilmiştir.
- Afrika'nın özel ihtiyaç ve koşulları konulu bir zirvenin 2027'de Afrika'da düzenlenmesinin planlandığı açıklanmıştır.

2.4 Yerel Toplulukların Güçlendirilmiş Katılımı

- Taraflar, yerel toplulukların UNFCCC sürecine daha etkin katılımının ilkesel olarak desteklenmesi konusunda görüş birliği içinde, nasıl ve ne zaman soruları konusunda tartışmıştır.
- AOSIS, AB, Norveç, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda, Yerel Topluluklar ve Yerli Halklar Platformu'nun (LCIPP-Local Communities and Indigenous Peoples Platform) Kolaylaştırıcı Çalışma Grubu (FWG-Facilitative Working Group) yapısında değişikliklerin:
 - dikkatli müzakere gerektirdiğini,
 - mevcut dengenin korunması gerektiğini,savunarak konunun 2027 FWG gözden geçirmesi kapsamında ele alınmasını istemiştir.

- Benin, yerel toplulukların karar alma süreçlerine katılımının güçlendirilmesi için:
 - daha fazla finansal kaynak,
 - kapasite geliştirme ve eğitim,
 - bölgesel değişim ve iş birliği mekanizmaları

çağrısında bulunmuştur.

Sonuç

- COP30 Başkanlığınca düzenlenen iki diyalog ve tematik atölye, kararda not edilmiştir.
- Sekretarya'dan bu etkinliklere ilişkin gayriresmî bir rapor hazırlaması istenmiştir.
- Sekretarya'dan Bilimsel ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organı (SBSTA-The Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice) 64 sırasında bir oturum içi atölye düzenlemesi ve buna ilişkin gayriresmî bir rapor hazırlaması talep edilmiştir.
- Bu raporların, FWG'nin gözden geçirilmesine girdi sağlaması kararlaştırılmıştır.

3. Finans

3.1 Uzun Vadeli Finansman Çalışma Programı

- 2020 öncesi finansmana ilişkin düzenlemeleri değerlendirmek adına 2011’de kurulmuştur.
- 2020 sonrası finansmanı değerlendirmek adına 2016’da yetkisi genişletilmiştir.
- Açılış toplantısında uzun vadeli finansmanın değerlendirilmesinin COP31’e ertelenmesi kararı alınmıştır.

3.2 Finansman Daimî Komitesi (SCF)

- Birçok Taraf, SCF’nin NCQG izlemeye yönelik adımlarını memnuniyetle karşılamıştır.
- AILAC, NCQG kararının tüm unsurlarına yanıt verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.
- Afrika Grubu, NCQG’nin yerine getirilmesine ilişkin nihai ve bütüncül bir değerlendirme yapılması gerektiğini savunmuştur.
- LDC’ler, NCQG’ye yönelik bir ortak çalışma planı geliştirilmesini ve bunun iki yıllık bildirimlerde raporlanmasını desteklemiştir.
- AB ve Kanada, NCQG kararının zaten izleme gereklilikleri içerdiğini belirtmiştir.
- AB, SCF’nin iki yıllık değerlendirmelerde belirlenen ihtiyaçların maliyetini hesaplamasına karşı çıkmıştır.
- Afrika Grubu, SCF’nin Finans Mekanizması’nın yedinci gözden geçirmesi üzerindeki çalışmalarına henüz başlamamış olmasından duyduğu endişeyi dile getirmiş ve SCF’nin COP23 tarafından verilen yetkileri reddedemeyeceğini vurgulamıştır.
- Kenya ve Etiyopya, SCF’nin uyum finansmanının iki katına çıkarılmasına yönelik ilerlemeyi değerlendirmesi çağrısında bulunmuştur.

Sonuç

- COP, işleyen organlar için taslak rehber hazırlanmasına yönelik çalışma yöntemlerini geliştirme çabalarını memnuniyetle not etmiştir.
- Yedinci İki Yıllık Değerlendirme ve İklim Finansmanı Akışlarına Genel Bakış teknik raporunun ana hatları onaylanmış ve 100 milyar ABD doları hedefine yönelik ilerlemeye ilişkin üçüncü raporun ana hatları kabul edilmiştir.
- Yedinci İki Yıllık Değerlendirme’nin azaltım ve uyum finansmanı arasındaki dengeyi, kamu ve özel finansmanı ele almaya devam edeceği teyit edilmiştir.
- 100 milyar ABD doları hedefinde ilerleme kaydedilmesine rağmen, uyum finansmanının ölçeğinin yetersiz olduğu ve dramatik biçimde artırılması gerektiği kabul edilmiştir.
- SCF, raporların hazırlanmasında bilgi kaynaklarını genişletmeyi değerlendirmeye davet edilmiştir.

- SCF'den 2026 çalışma planının uygulanmasına ilişkin ilerlemeyi COP31'e raporlaması istenmiştir.
- CMA, SCF'den, 2028'de başlayacak iki yıllık rapor için 2026'da hazırlık çalışmalarına devam etmesini istemiştir.
- CMA, NCQG kararının tüm unsurlarına ilişkin kolektif ilerlemenin, CMA'nın değerlendirmesi için mevcut tüm ilgili bilgi kaynaklarına dayanarak raporlanmasını talep etmiştir.
- Uyum finansmanının iki katına çıkarılmasına ilişkin bir rapor hazırlanması ve bunun CMA 10'da değerlendirilmesi kararlaştırmıştır.
- CMA, 2026 çalışma planının uygulanmasına ilişkin ilerlemelerin CMA 8'e raporlanmasını istemiştir.
- CMA, SCF'nin, CMA'nın diğer ilgili kararlarında verilen rehberi dikkate almasını talep etmiştir.

3.3 SCF Fonksiyonlarının İkinci Gözden Geçirilmesi

- Taraflar, CMA'nın gözden geçirmedeki rolüne ilişkin anlaşmazlığı sebebiyle yol haritası konusunda anlaşmaya varamamıştır. Konunun değerlendirmesi Uygulama Yardımcı Organı (SBI-Subsidiary Body for Implementation) 64'e ertelenmiştir.

3.4 Yeşil İklim Fonu (GCF)

- Gelişmiş ülkeler, metinde yer alan "gelişmiş ülke Taraflarından artırılmış katkılar" ifadesine karşı çıkmıştır.
- Kanada ve AILAC, doğrudan finansa erişim bağlamında Yerli Halklara açık atıf yapılmasını talep etmiştir.
- Arap Grubu, Umman'ın erken uyarı sistemi için sunduğu destek talebini adil olmayan şekilde ele alındığını savunmuş ve teklifin reddedilmesine dair gerekçelerin açıklanmasını talep eden bir metin önermiştir.

Sonuç

- GCF Yönetim Kurulu tarafından onaylanan finansman tekliflerinin toplam tutarının 19,3 milyar ABD dolarına ulaşması memnuniyetle karşılanmıştır.
- Uyum Fonu ve Küresel Çevre Fonu (GEF-Global Environment Facility) ile hızlı akreditasyon programı kapsamındaki çalışmaların güçlendirilmesi teşvik edilmiştir.
- Doğrudan erişim kuruluşlarının finansman teklifi sunmasının daha fazla teşvik edilmesi istenmiştir.
- Fon dağıtımının hızlandırılması ve uygulama verimliliğinin artırılması çağrısı yapılmıştır.
- GCF'nin diğer çok taraflı iklim fonlarıyla uyum ve koordinasyonunu güçlendirmeye devam etmesi teşvik edilmiştir.
- GCF'nin İklim Teknoloji Merkezi ve Ağı (CTCN-Climate Technology Centre and Network) ile sinerjisinin güçlendirilerek teknoloji geliştirme ve transferinin desteklenmesi çağrısı yapılmıştır.
- İkinci kaynak tahsis dönemi için güncellenmiş bir cinsiyet eylem planı benimsenmesi ve UNFCCC kapsamındaki yeni cinsiyet eylem planına aktif katkı sağlanması istenmiştir.
- CMA, COP30'un, Yönetim Kurulu'ndan, NCQG'ye ilişkin 1/CMA. 6 sayılı kararın ilgili hükümlerini mevcut ve gelecekteki çalışmalarında dikkate almasını talep etmesi önermiştir.
- CMA, Yönetim Kurulu'nun uyum eylemini ülke odaklı şekilde, GGA bağlamı da dâhil olmak üzere desteklemeye devam etmesini teşvik etmiştir.

3.5 Küresel Çevre Fonu (GEF)

- Arap Grubu, LMDC'ler ve Güney Afrika, GEF yenileme fonuna yapabilecek durumu olan ülkelerin katkı yapmaya davet edilmesine karşı çıkmıştır. İsviçre, bu ifadeyi desteklemiştir.
- Japonya, G20 üyelerinin GEF'ye katkıya davet edilmesini önermiştir.
- Afrika Grubu, GEF'nin bir banka olmadığını vurgulayarak yenilikçi finansman araçlarına dair ifadelere karşı çekincelerini dile getirmiştir.
- Tuvalu, LDC Fonu'nun 2030'a kadar en az 3 milyar ABD dolarına çıkarılmasına yönelik kamu finansmanı artışı ifadelerinin nihai metinde yer almamasından hayal kırıklığı duyduğunu belirtmiş ve LDC Fonu'nun yenilenmesine yönelik ilginin not edilmesini talep etmiştir.

Sonuç

- GEF'in uygulayıcı kuruluşlar grubunun, hizmetten az yararlanan bölgelere öncelik verilerek tüm bölgelerdeki gelişmekte olan ülkelerde genişletilmesi teşvik edilmiştir.
- Dokuzuncu yenileme döneminde iklim odak alanına ayrılacak kaynakların azalabileceğine ilişkin endişe ifade edilmiştir.
- GEF'in dokuzuncu yenilemesinin, gelişmekte olan ülkelerdeki iklim eylemlerine finans sağlamaya devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır.
- Dokuzuncu yenileme için daha yüksek katkı taahhütlerinde bulunulması teşvik edilmiştir.
- İklim değişikliği odak alanı programlamasının ülke odaklı olması ve ulusal öncelikleri dikkate alması istenmiştir.
- COP oturumunda LDC Fonu ve Özel İklim Değişikliği Fonu (SCCF-The Special Climate Change Fund) için bağış taahhüdü oturumu yapılmamış olmasına dair endişe not edilmiş ve bu fonlara artırılmış katkılar teşvik edilmiştir.
- GEF'in diğer iklim fonlarıyla uyum ve tamamlayıcılığı güçlendirmeye devam etmesi istenmiştir.
- Ulusal ve yerel kapasite geliştirme desteğinin artırılması çağrısı yapılmıştır.
- Yerli halkların haklarına yönelik koruma önlemlerinin güçlendirilmesi ve farklı bilgi sistemlerinin karar alma süreçlerine dahil edilmesi istenmiştir.
- Cinsiyet eşitliğine yönelik hususların, tüm programlara etkin ve anlamlı şekilde entegre edilmesi teşvik edilmiştir.
- CMA, COP30'un, NCQG'ye ilişkin 1/CMA.6 sayılı kararın ilgili hükümlerinin GEF tarafından mevcut ve gelecekteki çalışmalarında dikkate alınmasını talep etmesini önermiştir.
- CMA, GEF'e, yetki alanı çerçevesinde, gelişmekte olan ülkelerin GGA'yı gerçekleştirme çabalarını nasıl destekleyebileceğinin araştırılmasını tavsiye etmiştir.
- CMA, teknoloji uygulama programının hayata geçirilmesinde gelişmekte olan ülkelerin desteklenmesinin teşvik edilmesini önermiştir.
- CMA, raporlama ve kapasite geliştirme desteğinin sürdürülmesi ve gelişmekte olan ülkelerin ETF kapsamındaki kapasitelerinin güçlendirilmesi çağrısı yapmıştır.

3.6 Kayıp ve Zarar Fonu

- Tartışmalar, fon erişiminin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine özellikle hassas olan gelişmekte olan ülkeler ile sınırlandırılmasını ima eden niteleyicinin metinden çıkarılması üzerinde yoğunlaşmıştır.
- Arap Grubu, tüm gelişmekte olan ülkelerin fona doğrudan erişiminin bulunduğu açıkça yansıtılmasını ve doğrudan erişim ile hızlı fon dağıtımının vurgulanmasını talep etmiştir.
- G-77 ve Çin (Group of G-77 and China), CMA kararında yıllık iklim finansmanı çıkışlarının üç katına çıkarılmasına açık bir atıf yapılması çağrısında bulunmuştur.
- Gelişmiş ülkeler, kararın diğer unsurlarına da dengeli şekilde atıf yapılması gerektiğini savunmuştur.
- Kanada ve Avustralya, erişim hükümlerine dikkat çekmiştir.

Sonuç

- Fon Kurulunun operasyonelleştirilmesinde kaydedilen hızlı ilerleme, özellikle Barbados Uygulama Yöntemleri (BIM-The Barbados Implementation Modalities) ve bu kapsamda fon çağrısının başlatılması memnuniyetle karşılanmıştır.
- Uzun vadeli fon sağlama ve kaynak mobilizasyonu stratejisi ve planının kabulündeki gecikmeye ilişkin endişe ifade edilmiş ve bu sürecin hızlandırılması talep edilmiştir.
- Fonun ilk yenileme sürecinin 2027’de başlayacak olması memnuniyetle karşılanmıştır.
- BIM kapsamındaki yöntemler ve Fon’un uzun vadeli işletim modelinin, kaynaklara erişimde orantısız bürokratik engeller yaratmaması gerektiği vurgulanmıştır.

3.7 Uyum Fonu

- Tartışmalar, Uyum Fonu’nun yalnızca Paris Anlaşması’na hizmet etmesine ilişkin düzenlemeler, Uyum Fonu Yönetim Kurulu (AFB–Adaptation Fund Board) üyelik yapısı ve beşinci gözden geçirme başlıklarına odaklanmıştır.
- AFB üyeleri için kullanılan terminoloji konusunda uzlaşa sağlanamamıştır. Gelişmiş ülkeler, bu konunun geçiş düzenlemelerinin önemli bir parçası olduğunu savunmuştur.
- Afrika Grubu, AILAC, Arap Grubu ve LDC’ler, Fonun Madde 6.4 kapsamındaki paydan yararlanabilmesi için kurumsal düzenlemelerin önceliklendirilmesini talep etmiştir.
- Gelişmekte olan ülkeler Fon’un sınırlı kaynaklarından duydukları endişeyi dile getirmiştir.
- İsviçre, yıllık 300 milyon ABD doları kaynak seferberliği hedefinin gerçekçi olmadığını ifade etmiştir.

Sonuç

- Yıllık 300 milyon ABD doları kaynak seferberliği hedefinin karşılanamamasından duyulan endişe vurgulanmıştır.
- Ülke, tek ülke ve bölgesel projeler için finansman üst sınırlarının önemli ölçüde artırılması memnuniyetle karşılanmıştır.
- Bölgesel ve grup bazlı dengeli destek sağlanmasına yönelik önlemlerin değerlendirilmesi teşvik edilmiştir.

- Diğer çok taraflı iklim fonlarıyla tamamlayıcılık ve uyum çalışmaları olumlu bulunmuştur.
- Doğrudan erişim uygulamalarının ve pilot modellerin sürdürülmesi desteklenmiştir.
- Çevresel ve sosyal politikalar, cinsel istismar ve tacize karşı koruma ve sivil toplum katılımına ilişkin bekleyen çalışmaların tamamlanması beklendiği belirtilmiştir.
- Cinsiyet eşitliği politikası ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı'nın uygulanmasının sürdürülmesi memnuniyetle karşılanmıştır.
- NCQG kararlarının gelecekteki çalışmalarda dikkate alınması talep edilmiştir.
- Fonun GGA, ulusal uyum planları ve NDC'lerin uyum bileşenlerine katkılarına ilişkin bilgilerin ileriki raporlarına dahil etmesi istenmiştir.

3.8 Paris Anlaşması Madde 9.5

- Tartışmalar, iki yıllık bildirimlerin derlenmesi ve sentezine odaklanmıştır.
- Bazı gelişmiş ülkeler, tüm kaynak sağlayan Tarafların gönüllü bildirim sunmasını desteklemiştir.
- G-77 ve Çin, öngörülen finansman raporlaması (Madde 9.5) ile gerçekleşen finansman raporlaması (Madde 9.7) arasında net bir bağ kurulmasını talep etmiştir.
- Gelişmekte olan ülkeler, uyum ve kayıp-zarar finansmanı için ayrıştırılmış bilgiler, zaman çizelgeleri ve hedef alıcılara ilişkin unsurların bildirimlere eklenmesini savunmuştur.
- AB, Kanada ve Norveç bazı önerilerin ulusal bütçe süreçleri ve egemenlik açısından sorun yaratabileceğini ifade etmiştir.
- Afrika Grubu ve Arap Grubu, gelişmiş ülkeler arasında iklim finansmanı yük paylaşımının dağıtılmasını önermiştir.

Sonuç

- Gelişmiş ülkelerin iki yıllık bildirimlerini 31 Aralık 2026'ya kadar sunmaları istenmiştir.
- Kaynak sağlayan diğer Taraflar gönüllü olarak bildirim sunmaya teşvik edilmiştir.
- İki yıllık bildirimlerde yer alacak bilgi türleri güncellenmiştir.
- Sekretarya'dan 2026'da sunulacak bildirimler için bir derleme ve sentez raporu hazırlanması talep edilmiştir.
- İki yıllık bir oturum içi atölye düzenlenmesi ve sonuçlarının CMA 9'a sunulması kararlaştırılmıştır.
- Tarafların deneyimleri temelinde bilgi türlerinin daha ileri güncellenmesinin CMA 11'de gündeme alınmasına karar verilmiştir.
- CMA kararları COP kararında not edilmiştir.
- Üçüncü tur iki yıllık bildirimlere ilişkin derleme ve sentez raporu not edilmiştir.
- Madde 9.5 kapsamında düzenlenen üçüncü oturum içi atölyenin özet raporu not edilmiştir.

3.9 İklimle Uyumlu Finans Akışları Diyaloğu

- Paris Anlaşması 2.1 (c) maddesinin kapsamına ve 9. madde ile tamamlayıcılığına ilişkin diyalog, paydaş katılımına açık ve yılda en az iki çalıştaydan oluşacak şekilde 2022’de başlatılmıştır.
- G-77 ve Çin, finans akışlarının uyumlaştırılmasının ülke tarafından belirlenen, aşağıdan yukarıya bir şekilde yürütülmesi gerektiğini vurgulamıştır. 2.1 (c) maddesinin, 9. madde kapsamındaki gelişmiş ülke finansman yükümlülüklerinin yerine geçmemesi gerektiğini belirtmiştir.
- Birçok gelişmekte olan ülke, üst düzey katılıma dayalı yeni süreçlere mesafeli yaklaşmıştır.
- AB, İsviçre ve Kanada, kurumlar arası ve gönüllü katkılara dayalı diyalogların sürdürülmesini desteklemiştir.
- Birleşik Krallık ve Avustralya, Tarafların ve taraf olmayanların 2.1 (c) maddesinin uygulanmasına ilişkin faaliyetlere yönelik görüş sunabilmesine dair bir süreç önermiştir.
- Norveç ve Kanada, ek olarak yapılacak faaliyetlerin GST sürecine katkıda bulunması gerektiğini belirtmiştir.
- AOSIS, finans akışı tutarlılığına ilişkin rehber oluşturulmasını önermiştir.

Sonuç

- 2.1 (c) maddesinin kapsamı veya uygulanmasına ilişkin ortak bir yorum olmadığı teyit edilmiştir.
- 2.1 (c), Paris Anlaşması’nın üç uzun vadeli hedefiyle birlikte gündeme alınması gerektiği ifade edilmiştir.
- 2.1 (c), 9. madde kapsamındaki finansman sağlama yükümlülüklerinin yerini almayacağı belirtilmiştir.
- Uygulamanın, ülke odaklı, ulusal olarak belirlenmiş ve ulusal egemenliğe saygılı olması gerektiği vurgulanmıştır.
- Tarafların finans akışlarını düşük emisyonlu ve iklim dirençli kalkınma yollarıyla uyumlu hale getirmeye yönelik ulusal çabaları takdir edilmiştir.
- “2.1 (c) Maddesinin Uygulanması ve 9. Madde ile Tamamlayıcılığına İlişkin Diyalog” başlığı altında yeni bir müzakere yapılma kararı alınmıştır.
- Diyalog kapsamında, SB’lerin Haziran oturumuyla eş zamanlı en az bir toplantı yapılmasına, yıllık bir üst düzey yuvarlak masa toplantısı düzenlenmesine, CMA Başkanlığının her yıl iki eş başkan atanmasına ve yıllık rapor hazırlanmasına karar verilmiştir.
- Diyalogun amacı, 2.1 (c) maddesinin uygulanmasındaki zorlukları ve fırsatları değerlendirmek, 9. madde ile tamamlayıcılığı netleştirmek ve Tarafların ulusal uygulama çabalarını kolaylaştırıcı ve yönlendirici olmayan bir şekilde desteklemek olarak belirlenmiştir.
- Diyalog CMA 10’da gözden geçirilmesi kararı alınmıştır.

3.10 İklim Finansmanı Yapısının Gözden Geçirilmesi

- Yedinci gözden geçirmenin COP26’da başlatılmasına karar verilmesinin ardından CMA’nın rolüne ilişkin anlaşmazlıklar nedeniyle süreç ertelenmiştir.

- Afrika Grubu, gözden geçirmenin başlatılmasını, altıncı gözden geçirme yönergelerinin uygulanmasını ve SCF'nin uzman girdisinin kullanılmasını talep etmiştir.
- AB, Birleşik Krallık, Avustralya, İsviçre ve Kanada, gözden geçirmede CMA'nın rolünün açık şekilde yer alması gerektiğini savunmuştur.
- Uzlaşa sağlanamaması üzerine Afrika Grubu konunun kalıcı bir şekilde askıya alınmasını önermiştir.
- Başkanlık istişarelerinin de sonuç vermemesi sebebiyle Kural 16²⁰ uyarınca konu COP31 gündemine ertelenmiştir.

²⁰ UNFCCC Usul Kurallarının Kabulü Kural 16'ya göre, oturum gündemlerinde görüşülmesi tamamlanmamış maddelerin, COP kapsamında aksi yönde karar alınmadığı sürece bir sonraki oturum gündemine eklenmesi gerekmektedir. Bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/02_0.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

4. Uyum

4.1 Küresel Uyum Hedefi

- Görüşmelerde uzmanlar yaklaşık 100 gösterge önermiştir; COP Başkanlığı bunları 59 göstereye indirerek CMA 7'ye sunmuştur.
- Panama, göstergelerin yeni mali yükümlülükler veya taahhütler yaratmadığını belirten bir paragrafın kabul edilemez olduğunu; metnin geç yayımlandığını ve müzakere edilmeden kabul edildiğini belirterek usul itirazları yapmıştır. Uruguay, Arjantin, Paraguay ve Ekvador Panama'yı desteklemiştir.
- AILAC, GGA'nın, uyum finansmanı ve Uygulama Araçları (MoI - Means of Implementation) olmadan anlamsız kalacağını vurgulamıştır.
- Afrika Grubu, LDC'ler ve BASIC (Brezilya, Güney Afrika, Hindistan, Çin), başkanlığın sunduğu metni ve ilerleme yolunu desteklemiştir.
- AB, göstergelerin Paris Anlaşması'nın yetkisiyle ve uzman süreciyle uyumlu olmadığını savunmuştur.
- İsviçre, hukuki belirsizlikler ve veri raporlamasının daha karmaşık hale geleceği uyarısında bulunmuştur.
- Kanada, usul itirazlarını desteklemiş ve göstergelerin raporlamayı zorlaştıracığını belirtmiştir. Yerli halklar ve yerel topluluklara ilişkin ifadelerin hukuken yanlış kullanıldığını vurgulamıştır.
- Suudi Arabistan ve Hindistan, kabul edilmiş kararların tekrar istişare edilmesine yönelik bir emsal oluşturulmasına dair şüphelerini dile getirmiştir.

Sonuç

- CMA, 59 göstergeden oluşan GGA gösterge listesini kabul etmiştir.
- CMA; göstergelerin gönüllü, bağlayıcı olmayan, yaptırım içermeyen, yeni mali yükümlülük yaratmayan araçlar olduğunu açıkça kayda geçirmiştir.
- CMA, göstergelerin GST için girdi sağlayacağını belirtmiştir.
- CMA; Uyum Komitesi (AC - Adaptation Committee), En Az Gelişmiş Ülkeler Uzman Grubu (LEG - The Least Developed Countries Expert Group) ve Danışma Uzmanları Grubu'ndan (CGE - Consultative Group of Experts) ülkelere teknik destek vermelerini istemiştir.
- CMA, 2026-2028 döneminde Bakü Uyum Yol Haritası kapsamında düzenli atölyeler yapılmasına karar vermiştir.
- CMA, göstergelerin 2029'da (GST-2 sonrası) gözden geçirilmesini kararlaştırmıştır.

4.2 Uyum Komitesi Raporu

- AC'nin temel rolü; uzman rehberliği sağlamak, farkındalık artırmak ve hem Sözleşme hem de Paris Anlaşması'nın uygulanmasını desteklemek yoluyla küresel uyum eylemlerini güçlendirmektir.

- SB 60'ta, müzakereleri kolaylaştırmak amacıyla AC'nin yıllık raporunun ve AC'nin kurumsal gözden geçirilmesinin ayrı gündem maddeleri olarak ele alınmasına karar verilmiştir.
- AC'nin performansının ve etkili olup olmamasının değerlendirilmesi konusu SB 64'e ertelenmiştir.

Sonuç

- AC'nin 2025 raporu; SB, COP ve CMA tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

4.3 Ulusal Uyum Planları

- Gelişmekte olan ülkeler, Ulusal Uyum Planları'ndaki (NAP - National Adaptation Plans) ilerlemenin Mol sağlanmasına açık biçimde bağlanmasını talep etmiştir.
- Gelişmiş ülkeler ise ilerlemenin yalnızca Mol'ye değil, daha geniş etkinleştirici koşullar setine dayandırılmasını savunmuştur.
- Taraflar, LDC'ler ve SIDS'in özel ihtiyaç ve koşullarına yapılan atıflar ile uyumun ana akımlaştırılmasına ilişkin dil konusunda da uzlaşa sağlayamamıştır.
- Kapanışta LDC'ler, Pakistan'ın desteğiyle, nihai metinde Mol'ye açık atıf yer almamasından duydukları hayal kırıklığını dile getirmiştir.

Sonuç

- NAP'lar için sağlanan finansmanın yetersizliği ve finansmana erişimdeki zorluklar not edilmiştir.
- LEG'den, AC ve SCF ile birlikte, gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere NAP'lar için sağladığı iklim finansmanı akışlarına ilişkin bir genel bakış derlemesi talep edilmiştir.
- 2024 sentez raporunda belirlenen boşlukların ve ihtiyaçların giderilmesi için LEG ve AC'nin çalışmalarını güçlendirmesini istenmiştir.
- Uyum eylemlerinin ulusal, alt-ulusal, yerel ve sektörel kalkınma planlarına entegre edilmesinin önemi vurgulanmıştır.

4.4 En Az Gelişmiş Ülkeler ve Ulusal Uyum Planlarının Desteklenmesi

- Gayriresmî istişareler, Zambiya ve Hollanda temsilcilerinin eş kolaylaştırıcılığında gerçekleştirilmiştir.
- Tartışmalar; LEG'nin 48. toplantı raporu, LDC'lerin NAP'lerinin desteklenmesi, karşılaşılan temel zorluklar, 2025 Lusaka NAP Exposu ve ilerlemeye ilişkin sentez raporu üzerinde yoğunlaşmıştır.
- Arap Grubu, önsözde GST-1 kararına yapılan atfın ve BM kuruluşlarına yönelik destek çağrısının metinden çıkarılmasını talep etmiştir.
- LDC'ler, AB ve Birleşik Krallık, bu atıfların korunmasını savunmuş; özellikle GST-1 hedeflerinin (2025'e kadar NAP hazırlanması, 2030'a kadar uygulamada ilerleme) metinde yer almasını desteklemiştir.

Sonuç

- SBI, LEG'in 48. toplantı raporunu memnuniyetle karşılamıştır.
- LDC'lerin 2025'e kadar NAP'lere sahip olması ve 2030'a kadar uygulamada ilerleme sağlanması için güçlendirilmiş çabaların gerekliliğini kabul edilmiştir.

- LDC'lerin karşılaştığı temel zorlukları; uygulayıcı ortak eksikliği, LDC Fonu'ndaki yetersiz kaynaklar ve uygulamaya yönelik finansmana erişimde proje geliştirme güçlükleri olarak tanımlanmıştır.
- LEG'den, NAP uygulamasının merkezindeki konulara odaklanan bölgesel atölyeleri sürdürmesi istenmiştir.
- Henüz NAP sunmamış LDC'ler, gecikmeden NAP hazırlamaya davet edilmiştir.
- LEG'den, NAP sürecine başlamamış LDC'lere desteğini artırması ve karşılaşılan zorlukları düzenli raporlarına eklemesi talep edilmiştir.
- Uyum Fonu, GCF ve LDC Fonu'na akredite kuruluşları, LDC'lerin öncelikli eylemleri için proje ve program sunumlarını hızlandırmaya destek vermeye davet etmiştir.
- BM kuruluşları ve diğer aktörlere, LDC'lerde NAP uygulamasını destekleme çağrısı yapılmıştır.
- LEG'in çalışmalarına ilişkin görüşlerin 31 Mart 2026'ya kadar sunulması istenmiş ve bu girdilerle bir sentez raporu hazırlanması talep edilmiştir.
- SBI'den, bu sentez temelinde LEG'in görev tanımının gözden geçirilmesi ve COP31'e taslak karar sunulması talep edilmiştir.
- COP kararı, CMA tarafından not edilmiş ve LEG'in değerlendirilmesine ilişkin taslak kararın CMA 8'de gündeme alınması için SBI'den tavsiye istenmiştir.

5. Azaltım

5.1 Azaltım Hedefleri ve Uygulama Çalışma Programı

- Tartışmalarda; MWP'nin iyileştirilmesi, beşinci ve altıncı küresel diyalogların çıktıları, çalışma programının sürdürülmesi, diyalog kapsamındaki konulara ilişkin sunumlar, fırsatlar, en iyi uygulamalar, uygulanabilir çözümler, zorluklar ve engeller öne çıkmıştır.
- Birçok delegasyon, mevcut platformların yinelenmesi ve kaynak kullanımına ilişkin belirsizlikler nedeniyle dijital bir platform oluşturulması önerisine temkinli yaklaşmıştır.
- AOSIS, AILAC, Japonya, Belize, Yeni Zelanda ve Rusya Federasyonu, platformun işlevi ve yönetişime ilişkin daha fazla netlik talep etmiştir.
- Afrika Grubu, LDC'ler ve LMDC'ler platformun başlatılmasını desteklemiş ve Hindistan, platformun Paris Anlaşması Madde 6.8 kapsamındaki Piyasa Dışı Yaklaşımlar (NMA - Non-Market Approaches) Platformu ile bütünleştirilebileceğini belirtmiştir.
- Küresel diyalog çıktıları konusunda Birleşik Krallık, AB, EIG, Afrika Grubu, Norveç, Yeni Zelanda ve Singapur, temel mesajların öne çıkarılmasını savunurken Yeni Zelanda, Paraguay ve EIG özellikle ormanlara ilişkin güçlü bir çıktı çağrısı yapmıştır.
- LMDC'ler ve Rusya Federasyonu belirli mesajların seçilmesine karşı çıkmıştır.
- MWP'nin sürdürülmesine ilişkin sürecin nasıl ele alınacağı konusunda görüş ayrılıkları yaşanmıştır.
- AOSIS, LDC'ler, Japonya, AILAC ve Yeni Zelanda, CMA 8'de karar alınmasına zemin hazırlayacak bir değerlendirme süreci başlatılmasını desteklemiştir.
- LMDC'ler, MWP'nin Tarafları azaltım hedeflerini artırmaya "zorlayıcı" bir yetkisi olmadığını vurgulamış, Ek I ülkelerinin liderlik eksikliğine dikkat çekmiştir.
- CMA kapanışında Başkan, kararın kabul edildiğini ilan etmiştir.
- Arjantin, sektörel yaklaşımların ulusal olarak belirlenmesi gerektiğini ve yerli halklara ilişkin dilin ulusal mevzuat çerçevesinde yorumlanması gerektiğini savunmuştur.
- Paraguay, ormanlara ilişkin ifadelerin ulusal egemenlik ve Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar ve Göreceli Kabiliyetler (CBDR-RC-Common But Differentiated Responsibilities and Respective Capabilities) ilkesi çerçevesinde anlaşılması gerektiğini belirtmiştir.
- Nijerya, fosil yakıtlardan uzaklaşmanın CBDR-RC'ye saygılı ve ulusal olarak belirlenmiş biçimde yürütülmesi gerektiğini ifade etmiş; ticaret engellerine ve tek taraflı tedbirlere karşı uyarıda bulunarak daha öngörülebilir ve yeterli finansman sağlanmasını talep etmiştir.

- Kanada, yerli halklar ile yerel toplulukların haklarının metinde karıştırıldığını ve Yerli Halkların Hakları Bildirgesi'ne²¹ (UNDRIP - United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples) uygun bir düzeltme yapılması gerektiğini dile getirmiştir.
- Kolombiya, usul itirazında bulunduklarını ancak bunun dikkate alınmayarak kararın kabul edildiğini belirterek, 2026 küresel diyaloglarının fosil yakıtlardan adil ve hakkaniyetli geçişe odaklanması gerektiğini savunmuştur.
- Başkan, Sekreteryası'nın kararın kabul edildiğini teyit ettiğini bildirmiştir.

Sonuç

- CMA, etkili iklim politikaları ve eylemleri için en güncel bilimsel bilginin belirleyici olduğunu teyit etmiş ve IPCC'nin, küresel sıcaklık artışının 1,5°C ile sınırlandırılmasının 2°C'ye kıyasla iklim risklerini önemli ölçüde azalttığı yönündeki değerlendirmesini dikkate almıştır.
- NMA Platformu'nu, UNFCCC kapsamında azaltıma ilişkin bilgi paylaşımını destekleyen çevrim içi bir araç olarak not etmiş ve Tarafları, uygun olduğu durumlarda platformun azaltım alanından daha etkin şekilde yararlanmaya davet etmiştir.
- SBSTA'dan, NMA Platformunun ilave özellik ve işlevlerinin hayata geçirilmesine yönelik seçenekleri incelemesi talebinde bulunmuştur.
- Sekreteryası'dan, platformun daha işlevsel hâle getirilmesine ilişkin alternatifleri mdeğerlendiren bir teknik doküman hazırlamasını ve bunun SBSTA 64'te gündeme alınmasını talep etmiştir.
- 2025 MWP raporunda²² öne çıkan ve CMA kararının not ettiği hususlar arasında; ormanların karbon yutağı olarak taşıdığı kritik rol, yerli halklar ve yerel toplulukların güçlendirilmesi ile arazi haklarının ve geleneksel bilginin tanınmasının önemi, atık azaltımı ve yönetiminin iklim ve toplumsal boyutları, dönüşel ekonomi yaklaşımlarının sağladığı eş-faydalar ve orman ile atık sektörlerinde azaltım eylemlerinin uygulanabilmesi için uluslararası iş birliği ile Mol erişimin gerekliliği yer almıştır.
- CMA, bu unsurların ele alınmasının bağlayıcı olmadığını ve Tarafların bunları kendi ulusal koşulları ve öncelikleri doğrultusunda gönüllü olarak değerlendireceğini vurgulamıştır.
- CMA, MWP'nin CMA 8'e kadar devam edeceğini ve bu oturumda çalışma programının sürdürülmesine ilişkin bir karar alınmasının hedeflendiğini hatırlatmıştır.

5.2 İş Birliğine Dayalı Yaklaşımlara İlişkin Rehberliğin Uygulanması

- Arap Grubu ve Rusya Federasyonu, Sekreteryası raporunda karbon fiyatlandırmasına yapılan göndermelerin metinden çıkarılması gerektiğini savunurken; AILAC ve EIG bu ifadelerin korunmasından yana durmuştur.

²¹ Yerli Halkların Hakları Bildirgesi, Birleşmiş Milletler, 2007. Bkz:

https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/wpcontent/uploads/sites/19/2018/11/UNDRIP_E_web.pdf (Erişim Tarihi: 30.06.2026)

²² 2025 MWP Raporu, UNFCCC, 2025. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/sb2025_11.pdf (Erişim Tarihi: 30.06.2026)

- AB, raporlamanın daha detaylı ve ayrıştırılmış veri içerecek şekilde güçlendirilmesini; CfRN, çevresel bütünlüğe ilişkin unsurların daha net yansıtılmasını desteklemiş; LMDC'ler bu yönde ayrı bir müzakere hattı açılmasına sıcak bakmamıştır.
- Rusya Federasyonu, Çin ve LDC'ler, Madde 6.2'nin uygulanmasına dair pratik deneyimin henüz sınırlı olduğunu belirterek, mevcut aşamada rehberliğin gözden geçirilmesini gündeme getirmenin zamansız olduğunu ifade etmiştir.
- Afrika Grubu, Madde 6.2 çerçevesinin işletilmesine ilişkin maliyetlerin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla Sekretarya'nın teknik bir değerlendirme notu hazırlamasını önermiştir.
- LMDC'ler ve Arap Grubu, teknik uzman incelemelerinde aşırı ayrıntılı yönlendirmelere karşı uyarı yaparken; AB ve CfRN, uzmanların tutarsızlıkları tespit ederken kullandıkları yöntemlerin daha şeffaf şekilde açıklanması gerektiğini dile getirmiştir.
- Türkiye, AILAC ve Afrika Grubu, uluslararası kayıt sisteminin geliştirilmesine ilişkin ilerleme hakkında güncel bilgi talep etmiş; Afrika Grubu, birçok ülkenin bu sistemi ulusal kayıt mekanizması olarak kullanmayı planladığını hatırlatarak mevcut gecikmelerin kaygı verici olduğunu belirtmiştir.
- Birleşik Krallık ve bazı Taraflar, Madde 6 kapsamında hazırlanan teknik inceleme raporlarının müzakere edilebileceği ayrı bir tartışma alanı oluşturulmasını desteklemiş; Rusya Federasyonu, bu tartışmaların Madde 6.2 Hedef Diyalogu kapsamında yürütülmesi gerektiğini savunmuş; AOSIS ise Diyalog formatının bu tür teknik değerlendirmeler için yeterince esnek olmadığı görüşünü paylaşmıştır.

Sonuç

- CMA, Madde 6 teknik uzman inceleme ekiplerinden, raporda bulunan tutarsızlıkların ve bunların giderilmesine yönelik önerilerin daha açık ve sistematik biçimde sunulmasını talep etmiştir.
- Kararda, öngörülen kayıt ve izleme altyapısının hayata geçirilmesinde yaşanan gecikmelere dikkat çekilerek Sekretarya'dan bu sistemlerin bir an önce işler hâle getirilmesi istenmiştir.
- Sekretarya'dan, SB 65 ile bağlantılı olarak, teknik incelemelerden elde edilen bulgular doğrultusunda ortak sorun alanlarını ve iyi uygulama örneklerini ortaya koymaya yönelik gayriresmî ve etkileşimli bir diyalog süreci başlatması talep edilmiştir.
- Ayrıca Sekretarya'nın, teknik incelemelerde öne çıkan uyum sorunları temelinde kapasite geliştirme ihtiyaçlarını belirleyerek Tarafların erişimine sunması kararlaştırılmıştır.
- Talep eden Taraflara, uyum için sağlanan katkılar ile küresel ölçekte toplam emisyon azaltımına ilişkin bilgilerin elektronik formatta raporlanmasına destek verilmesi benimsenmiştir.

5.3 Mekanizma için Denetim Organı Raporu ve Rehberlik

- Kosta Rika, kalıcılık eksikliği ve geri dönüş riskinin değerlendirilmesinde kullanılan standartların, sabit 100 yıllık zaman ufku temel alınarak Denetim Organı tarafından yeniden ele alınmasını önermiş; bu sürenin Paris Anlaşması'nın sıcaklık hedefleriyle uyumlu bir iklim zaman dilimine dayanması gerektiğini savunmuştur.
- AB, izleme sonrasında uygulanacak süreçler ile "ihmal edilemez geri dönüş riski"nin belirlenmesine ilişkin kriterlerin daha tutarlı ve bütüncül bir metodoloji çerçevesinde netleştirilmesi çağrısında bulunmuştur.

- CfRN, kredi bazlı büyük ölçekli sistemler yerine, program temelli ve sektörel yaklaşımların geliştirilmesine yönelik çalışmaların sürdürülmesini desteklemiştir.
- LDC'ler, Afrika Grubu ve LMDC'ler, Temiz Kalkınma Mekanizması (CDM-Clean Development Mechanism) projelerinin Madde 6.4 mekanizmasına geçişi için belirlenen son tarihin uzatılmasından yana tutum almış; İsviçre ve Japonya buna karşı çıkmıştır. Afrika Grubu, birçok ülkenin teknik ve idari hazırlıklarını henüz tamamlayamadığını özellikle vurgulamıştır.
- Genel değerlendirme olarak birçok Taraf, Denetim Organi'nin çalışmalarının aşırı ayrıntılı siyasi yönlendirmelerle sınırlandırılmaması, teknik rolünü görece bağımsız biçimde yerine getirebilmesine imkân tanınması gerektiğini ifade etmiştir.

5.4 Piyasa Dışı Yaklaşımlar Çalışma Programı

- LMDC'ler, NMA çalışma programının uygulanma düzeyinin hem nitel hem de nicel göstergelerle değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.
- LMDC'ler ve Birleşik Krallık, Madde 6.8 ulusal odak noktalarına yönelik bir anket yapılarak, ülkelerin NMA Platformu deneyimlerinin sistematik biçimde toplanmasını önermiştir.
- CfRN, NMA'ların platforma kaydının oldukça yavaş ilerlediğini vurgulayarak sürecin hızlandırılması çağrısında bulunarak NMA Platformu'nun kullanım düzeyinin analiz edilmesini ve gerekiyorsa platformun işlevselliğinin iyileştirilmesini talep etmiştir.
- Taraflar, NMA Platformu'nun etkileşim kapasitesinin ve pratik kullanılabilirliğinin artırılması için teknik ve kurumsal düzenlemeleri değerlendirmiştir.

Sonuç

- SBSTA, NMA çalışma programının uygulanmasında ve NMA Platformu'nun işler hâle getirilmesinde kaydedilen ilerlemeyi olumlu değerlendirmiştir.
- SBSTA, Sekretarya tarafından geliştirilen yeni kapasite geliştirme araçlarını memnuniyetle karşılamıştır.
- SBSTA, Taraflar ve Taraf olmayan paydaşların katılımına açık olacak şekilde çevrim içi bir tartışma forumunun başlatılmasını olumlu karşılamıştır.
- CMA, Tarafları mevcut NMA'larını NMA Platformu'na kaydetmeye ve potansiyel NMA iş birlikleri için çevrim içi tartışma forumunu aktif kullanmaya davet etmiştir.
- CMA, Sekretarya'dan Madde 6.8 ulusal odak noktalarına NMA'ların tasarımı ve uygulanmasına yönelik kapasite geliştirme desteğini sürdürmesini ve çevrim içi seminerlerle birlikte geniş paydaş katılımına açık platform tanıtım faaliyetleri yürütmesini talep etmiştir.
- CMA, Sekretarya'dan Glasgow Piyasa Dışı Yaklaşımlar Komitesi'nin 9. ve 10. toplantılarıyla bağlantılı oturum içi bir çalıştay düzenleyerek komitenin yıllık raporlarından elde edilen bulguları içeren bir sentez raporu hazırlanmasını istemiştir.

5.5 Uzun Vadeli Küresel Hedefin Periyodik Gözden Geçirilmesi

- COP29'da bazı Taraflar, periyodik gözden geçirme sürecinin GST ile büyük ölçüde örtüştüğünü ve bu nedenle mükerrer bir mekanizma hâline geldiğini savunmuştur.

- Diğer Taraflar ise periyodik gözden geçirmenin GST'den farklı ve tamamlayıcı bir işlevi olduğunu, bu nedenle sürecin gelecekte de sürdürülmesi gerektiğini ifade etmiştir.
- Konunun görüşülmesi COP31'e ertelenmiştir.

5.6 Uluslararası Havacılık ve Denizcilik Emisyonları

- Delegeler, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü ve Uluslararası Denizcilik Örgütü Sekretaryaları tarafından sunulan raporları dinlemiştir.
- Bu çerçevede, uluslararası havacılık ve deniz taşımacılığına yönelik mevcut emisyon azaltım çerçeveleri değerlendirilmiştir.
- SBSTA Başkanı'nın önerisiyle konunun SBSTA 64'te gündeme alınması kararı alınmıştır.

5.7 Temiz Kalkınma Mekanizması

- Birleşik Krallık, AILAC ve AB; CDM Güven Fonu'ndaki 26,8 milyon ABD dolarlık tutarın tamamının Madde 6.4 mekanizmasına aktarılmasını savunmuştur.
- Afrika Grubu, tüm tutarın Madde 6.4'e aktarılarak bunun 5 milyon ABD dolarının kapasite geliştirmeye ayrılmasını önermiş, LDC'ler bu öneriye destek göstermiştir.
- LMDC'ler fonun; Uyum Fonu, kapasite geliştirme ve Madde 6.4 arasında eşit biçimde dağıtılmasını tercih etmiştir.
- Afrika Grubu, CDM faaliyetleri tamamen sona erdikten sonra fonda kalabilecek herhangi bir bakiyenin Uyum Fonu'na yönlendirilmesini de gündeme getirmiştir.
- LMDC'ler, Afrika Grubu'nun tüm tutarın Madde 6.4'e aktarılması yönündeki revize önerisine karşı çıkmıştır.

Sonuç

- CMP, CDM kapsamında talep yaratmaya yönelik faaliyet/süreçlerin hangi tarihlerde sona ereceğini ve yeni metodolojilere ilişkin teklif sunulması gibi bazı metodolojik süreçlerin derhâl durdurulmasına karar vermiştir.
- CMP, CDM Yürütme Kurulu'ndan, artık gerekli olmayan çalışma gruplarını sonlandırmasını ve toplantı sayısını yılda bir veya ikiye indirmesini ve bu toplantıları çevrim içi yapmasını istemiştir. CDM faaliyetlerinin kapatılmasından önce Yürütme Kurulu'nun son toplantısını gerçekleştirmesini ve buna ayrılan bütçenin, daraltılmış faaliyet yapısına uygun biçimde düzenlenmesini talep etmiştir.
- CMP, Uyum Fonu için uzun vadeli faydanın artırılması amacıyla, CDM Güven Fonu'ndan Madde 6.4 Güven Fonu'na 26,8 milyon ABD doları tutarında bir transferi yetkilendirmiştir.

6. Kayıp ve Zarar

6.1 Kayıp ve Zarar için Varşova Uluslararası Mekanizması

- Kayıp ve Zarar için Varşova Uluslararası Mekanizması (WIM - Warsaw International Mechanism for Loss and Damage) hususundaki konular, Avusturya ve Tuvalu temsilcilerinin eş kolaylaştırıcılığında SB gayri-resmî istişareleri ve COP/CMA görüşmeleriyle sürdürülmüştür.

6.1.1 Santiago Ağı ile Ortak Yıllık Rapor

- CMA 4'te, WIM Yürütme Komitesi (ExCom - Executive Committee) ile Santiago Ağı'nın yıllık raporlarının birlikte ele alınmasına karar verilmiştir.
- COP29, 2024 yılına ait ortak yıllık rapor üzerinde uzlaşya varılamadığı için bu raporun müzakerelerini sonuçlandıramamıştır.
- 2025 ortak yıllık raporu, SB gayriresmî istişarelerinde gündeme alınmıştır.

Sonuç

- CMA, 2024 ortak yıllık raporunu resmî olarak kayda geçirmiştir.
- CMA, 2025 yılına ait ortak yıllık raporu olumlu bir değerlendirmeye not etmiştir.
- COP, her iki CMA kararını da onaylamıştır.

6.1.2 2024 Gözden Geçirmesi

- Başkanlık, geniş destek bulan “temiz metin” önerisini sunmuştur.
- G-77 ve Çin, taslak metne ilişkin “küçük yayıncı” görüş sunarak çeşitli değişiklik önerileri getirmiştir.
- Kenya, metni mevcut hâliyle kabul edilemez bulmuş ve Santiago Ağı'nın yüksek idari maliyetlerine yapılan atıfların ağın etkinliğini zayıflatabileceğini savunmuştur.
- Birçok Taraf, metnin ortaya çıkması için verilen tavizleri hatırlatarak, yeniden açılmasına karşı çıkmıştır.
- AILAC, Vanuatu ve Norveç, metni kabul edebileceklerini belirterek devletlerin iklim değişikliği bağlamındaki yükümlülüklerine ilişkin Uluslararası Adalet Divanı (ICJ – The International Court of Justice) Danışma Görüşü'ne atıf yapılmasını tercih ettiklerini ifade etmiştir.
- AOSIS ve Afrika Grubu, GST'ye yapılan atıfların metinden çıkarılmasına esneklik göstermiştir.
- Kenya, tüm Taraflar tarafından kabul edilen uzlaşi dilini önermiştir.

Sonuç

- CMA, Santiago Ağı'nın bugüne kadar işler hâle getirilmesinde kaydedilen ilerlemeyi, ilk teknik yardım vakası dâhil olmak üzere, memnuniyetle karşılamıştır.

- Santiago Ağı'na, ilgili kuruluşlar ve uzmanlarla birlikte teknik yardım sağlama kapasitesini artırma çağrısı yapılmıştır.
- Özellikle kırılgan durumdaki gelişmekte olan ülkeler ve topluluklar, teknik yardım talebinde bulunmaya teşvik edilmiştir.
- Santiago Ağı Danışma Kurulundan; Sekretarya'nın örgütsel yapısının maliyet etkinliğini izlemesi, bütçe kararlarında idari yükü azaltmaya odaklanması, bölgesel varlığın hızla işler hâle gelmesi için işe alımları hızlandırması istenmiştir.
- WIM ExCom'dan ekonomik olmayan kayıplara ilişkin çalışmalarını güçlendirmesi ve bileşik risklerin yönetimine yönelik bilgi ürünleri geliştirmesi talep edilmiştir.
- Kayıp ve zarar alanında kritik konular ve politika önerilerini içeren düzenli raporların hazırlanmasına karar verilmiştir.
- WIM ExCom ile Santiago Ağı'nın, FRLD ile birlikte çalışmalarını daha uyumlu ve tamamlayıcı hâle getirmesi teşvik edilmiştir.
- WIM ExCom'un teknik çıktılarını daha kullanıcı dostu ve erişilebilir hâle getirmesi istenmiştir.
- Santiago Ağı Sekretarya'sından, rehber dokümanların erişilebilirliğini sağlaması ve gerektiğinde güncellemesi talep edilmiştir.
- WIM ExCom ve Santiago Ağı Danışma Kurulu'ndan, ortak iletişim ve farkındalık faaliyetleri yürütmeleri ve açıklayıcı materyaller hazırlamaları istenmiştir.
- Santiago Ağı Danışma Kurulu'ndan, kaynak seferberliği stratejisinin hızla hayata geçirilmesini izlemesi talep edilmiştir.
- COP, CMA kararını resmen onaylamıştır.

6.1.3 Yönetişim ve Yetki Tartışmaları

- Tartışmalar, WIM'in yalnızca CMA'nın yetkisi altında mı yoksa hem COP hem de CMA tarafından birlikte mi yönetilmesi gerektiği sorusu etrafında yoğunlaşmıştır.
- G-77 ve Çin, COP'un WIM üzerindeki yetkisinden hiçbir zaman vazgeçmediğini vurgulamış ve her iki organın da yönetim rolünü sürdürmesi gerektiği yönündeki görüşünü belirtmiştir.
- AOSIS, iklim değişikliği bağlamında devletlerin yükümlülüklerine ilişkin ICJ Danışma Görüşü'ne atıf yaparak, WIM'in çift yönetim yapısının hukuki açıdan desteklendiğini savunmuştur.
- AB ise WIM'in yalnızca CMA'nın yetkisi altında işleyen bir mekanizma olması gerektiğini belirtmiştir.
- Görüş ayrılıklarının devam etmesi üzerine Başkanlık, Tarafların da onayıyla, konunun ileri bir tarihe ertelenmesini önermiştir.
- Bu çerçevede, mevcut uygulamanın sürdürülmesi; yani CMA'nın karar alması ve COP'un bu kararları onaylaması yönündeki fiili düzenin korunması kararlaştırılmıştır.

7. Küresel Durum Değerlendirmesi

7.1 Süreç İşleyişi ve Kurumsal Düzenlemeler

- Belém’de görüşmeler ilk olarak SB’ler altında, ardından CMA çatısı altında, eş başkanlar eşliğinde yürütülmüş; sürecin son aşamasında konu bakanlar düzeyinde ele alınmıştır.

Sonuç

- CMA, GST’nin tüm aşamalarında kapsayıcılığın temel ilke olduğunu teyit etmiş ve Taraf olmayan paydaşların sürece anlamlı biçimde katılımının teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.
- Sekretarya’dan, GST’ye sunulan tüm girdilerin dijital ortamda daha erişilebilir ve kullanıcı dostu hâle getirilmesine yönelik çalışmalarını güçlendirmesi talep edilmiştir.
- Paris Anlaşması ve Sözleşme kapsamında faaliyet gösteren ilgili organlar ve kurumsal yapılar, GST’ye sundukları bilgilerin kalitesini ve bütünlüğünü koruyarak raporlama süreçlerini sadeleştirme imkânlarını değerlendirmeye davet edilmiştir.
- Bilim topluluğu, IPCC çıktılarının merkezi rolü teyit edilerek, özellikle gelişmekte olan ülkelerden gelen temsil gücü yüksek bilimsel katkılar dâhil olmak üzere en güncel ve güvenilir bilimsel girdileri GST’ye sunmaya teşvik edilmiştir.
- GST Teknik Diyalogu eş kolaylaştırıcılarından, kayıp ve zarar, yanıt tedbirlerinin sosyoekonomik etkileri ve uluslararası iş birliği başlıklarının ele alınmasını, daha görünür ve güçlü hâle getirmeleri istenmiştir.
- Yardımcı Organ Başkanlarından, GST’nin her bir bileşenine -özellikle çıktıların değerlendirilmesi aşamasına- yeterli zaman ayrılmasını sağlamaları, önceki durum değerlendirmesinden çıkarılan dersleri ve kapasitesi sınırlı aktörlerin karşılaştığı kısıtları dikkate almaları talep edilmiş; uygun durumlarda oturumlar arası çalışmaların da sürece dâhil edilebileceği not edilmiştir.

7.2 Yıllık Diyalog ve NDC Hazırlığı (2024-2025)

- Görüşmelerde GST-1 sonuçlarının Tarafların yeni NDC’lerini şekillendirmede nasıl kullanıldığına dair deneyimler, taslak karar metninde veya usule ilişkin çıktılarda yer alması istenen somut unsurlar ve yıllık Diyalog mekanizmasının gelecekteki rolü ve devamlılığı konuları öne çıkmıştır.

Sonuç

- CMA, 2024 ve 2025 yıllarına ait GST Yıllık Diyalog özet raporlarını ve Taraflar ile Taraf olmayan paydaşlar tarafından paylaşılan bilgi ve görüşleri memnuniyetle kayda geçirmiş; özellikle GST-1 çıktılarının yeni NDC hazırlıklarına nasıl katkı sunduğuna ilişkin paylaşımları not etmiştir.
- Taraflar, Yıllık GST Diyaloglarından elde edilen iyi uygulamalar ve çıkarılan derslerden yararlanmaya teşvik edilmiştir.
- Yıllık GST Diyalogu’nun SB 64 itibarıyla tamamlanmasına ve GST-2 sonuçlarının değerlendirilmesi sürecinde Diyalog’un yeniden başlatılıp başlatılmayacağına ele alınmasına karar verilmiştir.

7.3 Uygulama Diyaloğu

- Taraflar, SB 60'tan itibaren Diyalog'un kapsamı, zamanlaması ve ortaya koyacağı somut çıktıları konusunda farklı yaklaşımlar dile getirmiştir.

Sonuç

- CMA, Diyalog'un uluslararası iş birliği anlayışı çerçevesinde, kolaylaştırıcı nitelikte ve bağlayıcı olmayan bir formatta yürütölmesini kararlaştırmıştır.
- CMA; Diyalog'un, özellikle finansman, kapasite geliştirme, teknoloji geliştirme ve teknoloji transferi ile uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi alanlarında, GST-1 çıktılarının uygulanmasına dair deneyim ve bilgi paylaşımını teşvik etmiştir.
- CMA, 2026 ve 2027 yıllarında Diyalog'un, Yardımcı Organların Haziran oturumlarıyla bağlantılı olarak yılda bir kez düzenlenmesine ve bu sürecin ardından tamamlanmasına karar vermiştir.
- CMA, Diyalog kapsamında hazırlanacak çıktıların, GST-2 sürecine girdi sağlayacak, tarafsız ve yönlendirici olmayan özet raporlar şeklinde sunulması talep etmiştir.
- Ayrıca CMA 9 kapsamında, Diyalog sürecinin bir parçası olarak üst düzey bir bakanlar yuvarlak masa toplantısı gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır.

8. Raporlama

8.1 Açılış Oturumlarında Not Edilen ve Askıya Alınan Raporlar

- SBI açılış genel kurulunda, Ek I Taraflarının²³ iki yıllık raporlarının derlenmesi ve sentezi ile Ek I Dışı Tarafların ulusal bildirimlerinde yer alan bilgilere ilişkin gündem maddelerinin askıya alınmasına karar verilmiştir.
- SBI ve SBSTA açılış oturumlarında, Ek I Taraflarının ulusal GHG envanter verilerine ilişkin rapor ile Ek I Taraflarının GHG envanterlerinin teknik incelemesine ilişkin rapor not edilmiştir.
- SBI, Ek I Dışı Tarafların iki yıllık güncelleme raporlarının teknik analizine ilişkin özet raporları not etmiştir.
- CMP, Ek I Taraflarının Ulusal Bildirimleri gündem maddesi kapsamında, SB 61'den bu yana yeni bir ulusal bildirim sunulmadığını kayda geçirmiştir.

8.2 Ek I Taraflarının Sera Gazları Envanter Raporuna İlişkin Erteleme

- SBI Başkanı, Ek I Taraflarının ulusal sera gazı envanter verilerine ilişkin raporun not edilmesini önermiştir.
- Ukrayna, Rusya Federasyonu'nun sunduğu raporda, Ukrayna'nın işgal altındaki topraklarına ait verilerin yer aldığını belirterek itirazda bulunmuştur.
- Ukrayna, önceki uygulamalara atıfla, BM Genel Kurulu kararlarına atıf içeren bir dipnot eklenmesini talep etmiştir.
- Taraflar konuyu sonuçlandıramamış ve gündem maddesinin SBI 64'te yeniden gündeme alınmasına karar verilmiştir.

8.3 Ek I Dışı Taraflara Sağlanan Mali ve Teknik Destek

- Gelişmekte olan ülkelerin ölçüm, raporlama ve doğrulama düzenlemelerini uygulayabilmeleri için sağlanan desteğe odaklanmıştır.
- SBI sonuçlarında, GEF'in Ek I Dışı Taraflara sağladığı desteğin düzenli biçimde gözden geçirilmesinin önemini vurgulamıştır.
- İç kapasitenin sürdürülebilir şekilde geliştirilmesi ve raporlama yükümlülüklerinin sürekliliğinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir.
- Sekreteryaya'dan ilave teknik destek sağlaması talep edilmiştir.
- Konunun SBI 64'te yeniden gündeme alınması kararlaştırılmıştır.

²³ Ek I ülkeleri için bkz: <https://unfccc.int/cop3/fccc/climate/annex1.htm> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

8.4 Danışma Uzmanları Grubu

- CGE'nin görev süresi, bileşimi ve görev tanımı, gelişmekte olan ülkelerin artan raporlama yükümlülükleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.
- Afrika Grubu, CGE'nin faaliyetlerini sürdürebilmesi için yeterli ve öngörülebilir finansman sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.
- SBI, mali kısıtlar nedeniyle CGE'nin planlanan faaliyetlerini tam olarak gerçekleştiremediğini kayda geçirmiştir.
- SBI, CGE'den 2026 çalışma planına raporlama süreçlerine ilişkin teknik ve eğitim materyallerinin güncellenmesini dâhil etmesi istemiştir.
- COP, CGE'nin görev süresinin devamına ve 27 üyeden oluşan yapısının sürdürülmesine karar vermiştir.
- CGE'nin dört yıllık çalışma programları hazırlaması ve her yıl ilerleme raporu sunması kararlaştırılmıştır.
- CMA, CGE'nin Paris Anlaşması'na hizmet etmeye devam edeceğini teyit etmiştir

8.5 Kyoto Protokolü Kapsamında Uluslararası İşlem Kayıt Sistemi

- CMP, Uluslararası İşlem Kayıt Sistemi (ITL-International Transaction Log) yöneticisinin 2025 yılı raporunu not etmiştir.
- Kyoto birimlerine yönelik işlem hacminin azaldığı ve kayıt sistemlerinin sürdürülmesinin maliyet yarattığı belirtilmiştir.
- ITL faaliyetlerinin 31 Mart 2026 itibarıyla sona erdirilmesine karar verilmiştir.
- ITL yöneticisinin görev ve işlevlerinin 30 Eylül 2026 tarihinde sonlandırılması kararlaştırılmıştır.

8.6 Paris Anlaşması Kapsamında Gelişmekte Olan Ükelere Destek

- CMA, Sekreteryaya'dan CGE ve ilgili kurumlarla iş birliği içinde 2026–2028 dönemine yönelik ETF destek faaliyetlerini geliştirmesini ve uygulamasını talep etmiştir.
- Önceki CMA kararları kapsamında yürütülen faaliyetlerin sonuçlarını değerlendirmek üzere Taraflara anket yapılması ve SBI 64'e rapor sunulması istenmiştir.
- Madde 13'ün uygulanmasına ilişkin deneyim ve zorlukları içeren bir sentez rapor hazırlanması kararlaştırılmıştır.
- SBI Haziran oturumunda, raporların değerlendirilmesi ve GEF ile yapılandırılmış diyalog yürütülmesi amacıyla yıllık bir "World Café"²⁴ toplantısı düzenlenmesi öngörülmüştür.
- ETF uygulamasına ilişkin deneyim ve iyi uygulamaların paylaşılması için bölgesel atölye çalışmaları yapılması kararlaştırılmıştır.

²⁴ World Café: Büyük grup toplantılarında önemli sorular etrafında anlamlı ve katılımcı tartışmalar yürütmek amacıyla kullanılan, katılımcıların küçük masa gruplarında belirli soruları tartıştığı ve belirli aralıklarla masa değiştirerek önceki tartışmalar üzerine inşa ettiği kolaylaştırılmış bir diyalog yöntemidir.

- Yılın ikinci SBI oturumunda, yürütülen faaliyetlerin sonuçlarının değerlendirilmesi amacıyla ek bir “World Café” toplantısı düzenlenmesi öngörülmüştür.
- SBI 65 ve SBI 67’den, faaliyetlerin kapsam ve etkinliğini artırmaya yönelik Sekretarya'ya rehberlik sağlaması talep edilmiştir.
- CGE ve ilgili kuruluşlar, belirlenen zorlukların giderilmesi için teknik destek sağlamaya davet edilmiştir.
- SBI 68’den, konuya ilişkin gelecekteki adımlar da dâhil olmak üzere CMA 10 için taslak karar hazırlaması istenmiştir.

9. Teknoloji

9.1 Teknoloji Mekanizması Ortak Yıllık Raporu

- Teknoloji Yürütme Komitesi (TEC - Technology Executive Committee) ile CTCN ortak yıllık raporunun değerlendirilmesine ilişkindir.
- Konu, SB altında yürütülen ve Avusturya ile Şili eş kolaylaştırıcılığındaki gayriresmî istişarelerde gündeme alınmıştır.
- SBSTA kapanış oturumunda, Tarafların uzlaşısı sağlayamadığı belirtilmiş ve usul kuralları uyarınca gündem maddesinin SBSTA 64'e taşınacağı duyurulmuştur.
- G-77 ve Çin, müzakerelerin SB 63'te hazırlanan gayriresmî not temelinde sürdürülmesini önermiş, ancak bu öneri kabul edilmemiştir.
- COP ve CMA kapanış oturumlarında, Şili'nin G-77 ve Çin desteğiyle sunduğu öneri doğrultusunda, konunun SB 64'te en son taslak metin temelinde ele alınmaya devam edilmesi kararlaştırılmıştır.

9.2 İklim Teknolojisi Merkezi

- COP29 ve CMA 6 kararları doğrultusunda, İklim Teknolojisi Merkezi'nin (CTC - Climate Technology Centre) işlevlerinin gözden geçirilmesi ve görev süresinin uzatılıp uzatılmayacağı konusu değerlendirilmiştir.
- Müzakereler SB 62'de başlamış, SB 63'e bir taslak metin iletilmiş ve SBI ile COP/CMA altında eş kolaylaştırıcılar aracılığıyla sürdürülmüştür.
- Tartışmalar, özellikle CTC'ye sağlanacak destek, revize edilmiş işlevler ve ev sahibi kuruluş gereklilikleri üzerinde yoğunlaşmıştır.
- COP ve CMA, CTC'nin görev süresinin 2041 yılı sonuna kadar uzatılmasına karar vermiş; ilk dönem beş yıl olarak belirlenmiş ve performansa bağlı iki beş yıllık yenileme imkânı öngörülmüştür.
- CTC'nin görev süresi ve işlevlerine ilişkin bir sonraki gözden geçirmenin SBI 90'da (2039) başlatılması ve bu kararın COP45'te (2040) alınması kararlaştırılmıştır.
- CTC için yeni ev sahibi seçimine yönelik sürecin açık, şeffaf, coğrafi olarak dengeli ve tarafsız biçimde yürütülmesi karara bağlanmıştır.
- Değerlendirme panelinin, ev sahipliği tekliflerini belirlenen kriterlere göre inceleyerek SB 64'e rapor sunması öngörülmüştür.
- Revize edilen işlevler kapsamında CTC'nin; teknoloji uygulamalarını desteklemesi, ulusal yenilik kapasitesini güçlendirmesi, hızlı teknoloji yaygınlaştırmasını kolaylaştırması ve finansmanla bağlantılı proje hazırlıklarını desteklemesi kabul edilmiştir.
- COP ve CMA, CTC'ye ev sahipliği yapacak kuruluşun kurumsal kapasitesi güçlü, mali açıdan sağlam, küresel erişim yetkinliğine sahip ve teknoloji geliştirme ile transferi alanında kanıtlanmış deneyimi bulunan bir yapı olması gerektiği konusunda uzlaşmıştır.

9.3 Teknoloji ve Finansman Mekanizmaları

- SBI, Teknoloji Mekanizması ile Finansman Mekanizması arasındaki bağlantılar, iş birliği ve eşgüdüm konusundaki görüşmelerde tarafların uzlaşmaya varamadığını not etmiştir.
- SBI Başkanı, taslak usul kurallarına atıfla bu gündem maddesinin SBI 64'e ertelenmesini duyurmuştur.
- COP, Şili'nin önerisi ve G-77 ve Çin'in desteğiyle, söz konusu gündem maddesinin SBI 62'de geliştirilen taslak metin temelinde ele alınmaya devam etmesini SBI'dan talep etmiştir.
- COP, bu öneriyi kabul ederek önceki ilerlemenin korunmasını ve sonraki müzakerelerde devam ettirilmesini karara bağlamıştır.

9.4 Teknoloji Uygulama Programı

- Teknoloji Uygulama Programı (TIP-Technology Implementation Programme), GST kararında tesis edilmiştir.
- SBI ve CMA kapsamındaki görüşmelerde, TIP'in yetkisi, kapsamı, hedefleri, yönetim yapısı ve zaman çizelgesi tartışılmıştır.
- Taraflar arasında en temel görüş ayrılığı, TIP'in yalnızca Paris Anlaşması kapsamında mı işleyeceği (AB, Birleşik Krallık, Avustralya, Kanada) yoksa Sözleşme kapsamında da mı yer alacağı (Arap Grubu, Afrika Grubu, Hindistan, Çin) konusunda ortaya çıkmıştır.
- 1,5°C hedefine açık atfı yapılması konusu ayrışma yaratmıştır; Birleşik Krallık, AB, Kanadave Japonya bu atfı desteklerken, Arap Grubu ve Çin karşı gelmiştir.
- AB, Afrika Grubu, AILAC, AOSIS, Birleşik Krallık ve Norveç, 1,5°C'nin TIP için yol gösterici ilke olması gerektiğini savunmuş; buna Arap Grubu ve Çin itiraz etmiştir.
- İkinci hafta bakanlar düzeyinde yapılan istişarelerde; Sözleşmeye atıflar, GST çıktıları, UTM'ler, fikri mülkiyet rejimleri ve TIP için finansal destek konuları ele alınmıştır.
- TIP'in mevcut Teknoloji Mekanizmasını nasıl tamamlayacağı, teslim yöntemleri olarak diyalogların rolü ve CMA kararlarının diğer organlara rehberlik edip etmeyeceği tartışmalı başlıklar olmuştur.
- G-77 ve Çin, CMA kararlarının rehberlik sağlayabilecek çıktılar üretmesini desteklemiş; AB, Birleşik Krallık, Kanada ve Japonya buna karşı çıkmıştır.
- COP/CMA kapanışında Pakistan, TIP'in mevcut haliyle küresel zorlukların ölçeğini karşılamadığını ve güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Sonuç

- CMA, TIP'in 1,5°C ile uyumlu acil eylemlere katkı sağlamasına karar vermiştir.
- CMA, TIP'in NDC'lerin, NAP'lerin ve uzun vadeli düşük emisyonlu kalkınma stratejilerinin uygulanmasını destekleyeceğini teyit etmiştir.
- CMA, TIP'in gelişmekte olan ülkelerin ulusal teknoloji önceliklerine dayanmasını ve Yerli Halkların bilgi ve içsel teknolojilerinden yararlanmasını karara bağlamıştır.
- CMA, programın cinsiyet eşitliğine duyarlı olmasını ve LDC'ler ile SIDS'ler başta olmak üzere kırılgan ülkelerin özel ihtiyaçlarını dikkate almasını hükme bağlamıştır.

- CMA, teknoloji önceliklerinin uygulanmasındaki zorlukların ele alınmasını ve bilgi paylaşımı yoluyla çözüm geliştirilmesini kararlaştırmıştır.
- CMA, Ar-Ge (araştırma ve geliştirme) faaliyetlerinin sürdürülmesini ve teknoloji yayılımı için elverişli politika ve düzenleyici ortamların güçlendirilmesini desteklemiştir.
- CMA, proje geliştirme ve finanse edilebilir projelerin hazırlanması için kapasite oluşturulmasını ve ortaklıkların teşvik edilmesini karara bağlamıştır.
- CMA, Finansman Mekanizmasının işletici kuruluşlarını ve Uyum Fonu'nu TIP'in uygulanmasını desteklemeye davet etmiştir.
- CMA, TEC ve CTC'den 2027'den itibaren düzenli küresel ve bölgesel diyaloglar düzenlemelerini talep etmiştir.
- CMA, teknoloji geliştirme ve transferine ilişkin üst düzey bir bakanlar diyalogunun CMA 10'da yapılmasına karar vermiştir.
- CMA, TIP'in uygulanmasının derhal başlamasına ve 2034 yılında gerçekleşecek CMA 16'da gözden geçirilmesine karar vermiştir.
- CMA, ilerlemenin TEC ve CTCN'nin ortak yıllık raporlarında raporlanmasını ve bu bilgilerin GST'ye girdi sağlamasını hükme bağlamıştır.

10. Adil Geçiş Çalışma Programı

- Delegeler, SBI 62'den iletilen gayriresmî not temelinde çalışmış; görüşmeler üç başlık etrafında şekillenmiştir: kurumsal düzenlemeler, JTWP'nin bağlamlandırılması ve UTM.
- G-77 ve Çin, birçok gözlemci grubun desteğiyle, adil geçişi desteklemek üzere kalıcı bir mekanizma kurulmasını önermiştir.
- AB, bunun yerine açık, somut ve zamanla sınırlı faaliyetler içeren bir Adil Geçiş Eylem Planı önermiştir.
- UTM tartışmaları, özellikle gelişmekte olan ülkelerin kaygıları etrafında yoğunlaşmıştır.
- LMDC'ler, Arap Grubu ve Rusya Federasyonu, AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM - Carbon Border Adjustment Mechanism) gibi uygulamalarına işaret ederek bu tür önlemlere karşı çıkmıştır.
- G-77 ve Çin, UTM'nin JTWP kapsamında değerlendirilmesini talep etmiştir.
- Gelişmiş ülkeler buna karşı çıkmış; AB, UTM tartışılacaksa temiz teknoloji için kritik ham maddelere yönelik ihracat kısıtlamalarının da gündeme alınmasını önermiştir.
- "Fosil yakıtlardan uzaklaşma" ifadesine ilişkin ciddi görüş ayrılıkları yaşanmıştır.
- Arap Grubu ve LMDC'ler, bu dilin enerji güvenliğini tehdit edebileceğini ve yoksullukla mücadeleyi zorlaştırabileceğini savunmuştur.
- EIG, AB, Marshall Adaları, AILAC ve Yeni Zelanda, enerji sistemlerinin karbonsuzlaştırılmasını ve fosil yakıt sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılmasını desteklemiştir.
- İşçi hakları, yeniden beceri kazandırma, sosyal koruma, adil maden tedarik zincirleri ve Yerli Halkların Özgür, Önceden ve Bilgilendirilmiş Rıza (FPIC - Free, Prior and Informed Consent) konuları öne çıkmıştır.
- Kapanışta Arjantin, yerli halkların haklarının ulusal mevzuat ve egemenlik çerçevesinde yorumlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Sonuç

- CMA, küresel sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlama çabaları ile adil geçiş yollarının izlenmesi arasındaki bağlantıyı vurgulamıştır.
- CMA, JTWP'nin politika dayatıcı olmadığını teyit etmiş ve farklı ulusal koşul ve kapasiteleri yansıtan bütüncül ve entegre adil geçiş yaklaşımlarını teşvik etmiştir.
- CMA, adil geçiş mekanizmasının geliştirilmesine karar vermiş ve SB 64'ten, CMA 8'in değerlendirmesi için mekanizmanın işletilmesine ilişkin bir taslak karar önermesini talep etmiştir.
- CMA, kapasite geliştirme, iklim finansmanı ve teknoloji geliştirme ve transferi dâhil olmak üzere uygulama araçlarının ve artırılmış uluslararası iş birliğinin, özellikle gelişmekte olan ülkelerde adil geçişlerin hayata geçirilmesi için elzem olduğunu vurgulamıştır.

- CMA, yeni ve ilave, hibe temelli ve yüksek derecede imtiyazlı finansman ile borç dışı araçların ölçeklendirilmesinin kritik önem taşıdığını hatırlatmıştır.
- CMA, Sekretery'a'dan JTWP'nin uygulanmasını destekleyecek ilgili araç ve süreçleri haritalandırmasını ve bir sentez raporu hazırlamasını istemiştir.
- CMA, JTWP'nin etkililiği ve usullerinin gözden geçirilmesi için görev tanımlarının SB 64 tarafından geliştirilmesini ve CMA 8'de programın devamına karar verilmesini hükme bağlamıştır.
- CMA, hakkaniyet ve CBDR-RC ilkelerinin adil geçiş çabalarına rehberlik etmesi gerektiğini kabul etmiştir.
- CMA, adil geçişlerin çok paydaşlı, insan merkezli ve bütün-toplum yaklaşımı gerektirdiğini; işçiler, kırılgan gruplar, yerli halklar ve diğer ilgili paydaşların anlamlı katılımının hayati olduğunu teyit etmiştir.
- CMA, eğitim, beceri geliştirme, işçi hakları ve sosyal koruma sistemlerinin adil geçiş süreçlerinde temel rol oynadığını kabul etmiştir.
- CMA, temiz, güvenilir ve sürdürülebilir enerjiye evrensel erişimin, özellikle enerji yoksulluğunun giderilmesinde merkezi önem taşıdığını vurgulamıştır.
- CMA, finansman, teknoloji ve kapasite geliştirme desteğinin seferber edilmesine yönelik uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesinin adil ve kapsayıcı geçişler için kritik olduğunu kabul etmiştir.

11. Cinsiyet Eşitliği

- Belém'deki görüşmeler, 2025 Toplumsal Cinsiyet Bileşimi Raporu²⁵ ve Cinsiyete Duyarlı İklim Politikalarına İlişkin Sentez Rapor²⁶ temelinde yürütülmüştür.
- Taraflar, yeni GAP kapsamında beş öncelik alanı (kapasite geliştirme; bilgi yönetimi; katılım ve kadın liderliği; tutarlılık; cinsiyete duyarlı uygulama ve izleme) üzerinde görüş alışverişinde bulunmuştur.
- UNFCCC sürecinde liderlik pozisyonlarındaki kadınlara ilişkin izleme ve raporlamanın güçlendirilmesi ve BM sistemiyle sinerjilerin artırılması öncelikler arasında yer almıştır.
- Taraflar, metin içerisinde kullanılan terimleri tartışma gündemine almıştır.
- Nepal, engelliliğe göre ayrıştırılmış verilerin de eklenmesini talep etmiştir.
- İran, kapasite geliştirme ve cinsiyete duyarlı bütçeler konularında ulusal koşullara atıf yapılmasını ve bazı ifadelerin köşeli paranteze alınmasını talep etmiştir.
- Rusya Federasyonu, GAP'ın uygulanmasının ulusal hukuk, dini, kültürel ve etik değerlerle uyumlu olması gerektiğini vurgulamıştır.
- AOSIS, ulusal cinsiyet eşitliği ve iklim odak noktaları için düzenli eğitim ihtiyacını vurgulamıştır.
- Endonezya, üreme sağlığı ve haklarına atıf yapılmasını desteklemiş; Arap Grubu bu ifadeyi "kırmızı çizgi" olarak nitelendirerek silinmesini istemiştir.
- Nepal, ücretsiz bakım emeğinin metinde yer almasını önermiştir.
- SBI, metnin daha ileri değerlendirilmek üzere COP30'a iletilmesini kabul etmiş; Rusya Federasyonu tüm görüşlerin yeterince yansıtılmadığını savunmuş, AB ise üzerinde uzlaşılan dilden geri adım atılamayacağını belirtmiştir.
- Tuvalu, kararı yorumlayıcı beyan olmaksızın memnuniyetle karşıladığını ifade etmiştir.

Sonuç

- 2026-2034 dönemi için yeni Belém Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı²⁷ (GAP-Gender Action Plan) kabul edilmiştir.

²⁵ Cinsiyet Bileşimi Raporu, UNFCCC, 2025. Bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2025_04E.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

²⁶ Cinsiyete Duyarlı İklim Politikalarına İlişkin Sentez Raporu, UNFCCC, 2025. Bkz: <https://unfccc.int/documents/649754> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

²⁷ Belém Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı, UNFCCC, 2025. Bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2025_L16E.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

- Yeni GAP'ın uygulanmasına ilişkin incelemenin güçlendirilmiş Lima Çalışma Programı'nın inceleme-
siyle birlikte yürütülmesine ve SBI 71'de sonuçlandırılarak COP34'e taslak karar sunulmasına karar
verilmiştir.
- COP, GAP'ın iklim eyleminin uygulanmasında Taraflara rehberlik edebileceğini, ancak uygulanacak yol
ve yaklaşımların ulusal olarak belirleneceğini kabul etmiştir.
- COP, iklim finansmanı sağlayan kamu ve özel kuruluşları GAP'ı dikkate almaya ve uygulanmasını des-
teklemeye davet etmiştir.
- COP; Tarafları, BM kuruluşlarını, UNFCCC organlarını, uygulayıcı kuruluşları ve diğer ilgili paydaşları
GAP'ın uygulanmasını güçlendirmeye çağırıştır.

12. Diğer Hususlar

12.1 Müdahale Önlemlerinin Uygulanmasının Etkilerine İlişkin Forum

- Tartışmalar, Katowice Müdahale Önlemlerinin Uygulanmasının Etkileri Uzman Komitesi'nin (KCI-The Katowice Committee of Experts on the Impacts of the Implementation of Response Measures) yıllık raporu ve müdahale önlemlerinin etkilerine ilişkin 2025 küresel diyalog raporu temelinde yürütülmüştür.
- Forumun çalışma planı ve faaliyetlerinin nasıl uygulanacağı görüşmelerin ana odağını oluşturmuştur.
- Kanada ve Birleşik Krallık, Forumun amacının müdahale önlemlerinin olumlu etkilerini azamiye çıkarmak ve olumsuz etkilerini asgariye indirmek olduğunu vurgulamıştır.
- Çin ise olumlu etkilerin gelişmekte olan ülkeler açısından sorun teşkil etmediğini, asıl sorunun ekonomik zarar ve maliyet doğuran olumsuz etkiler olduğunu belirtmiştir.

Sonuç

- COP, CMA ve CMP; Forum tarafından SB 64 ve SB 65 oturumlarında yürütülecek faaliyetleri belirlemiştir.
- Forumun her yılın ikinci SB oturumunda, çalışma planındaki 17 faaliyetin beş yıllık dönem boyunca dengeli biçimde gündeme alınmasını sağlayacak şekilde faaliyetlerini planlamasına karar verilmiştir.
- Forum ve KCI'dan 2026-2030 çalışma planını uygulamaları ve yönetici organlara tavsiyelerde bulunmaları istenmiştir.
- Müdahale önlemlerinin uygulanmasının etkilerine ilişkin iki günlük küresel diyalogun 2026-2029 yılları arasında her yıl düzenlenmesine karar verilmiştir.
- Taraflar, küresel diyalogların ele alabileceği olası konular hakkında görüş sunmaya davet edilmiştir.
- Taraflar, tepki önlemlerinin etkilerinin iklim planlama süreçlerine ana akımlaştırılmasını teşvik etmeye çağırılmıştır.
- Tarafların, daha güçlü azaltım eylemlerini uygularken tepki önlemlerinin olumlu etkilerini artırmak ve olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla uluslararası, bölgesel ve Güney-Güney iş birliğini güçlendirmeleri teşvik edilmiştir.
- KCI ve CGE'den, Tarafların tepki önlemlerinin uygulanmasının etkilerine ilişkin raporlama kapasitesini artırmanın yollarını araştırmak üzere iş birliği yapmaları istenmiştir.

12.2 Uyum Komitesi Raporu

- Taraflar, Komitenin yıllık raporunu ve geleceğini görüşmek üzere Singapur ve Belçika eş başkanlığında oluşturulan bir CMP temas grubunda bir araya gelmiştir.
- AB, CDM'nin aşamalı olarak sona ermesini gerekçe göstererek Komitenin daha fazla toplantı yapmasına gerek olmadığını belirtmiştir.

- Çin ve Suudi Arabistan, Komitenin gelecek zamanlarda toplantı yapabilmesi olanağının korunmasını savunmuş; Suudi Arabistan ise Kyoto Protokolü'nün işlevsiz hale getirilmemesi gerektiği konusunda uyarıda bulunmuştur.

Sonuç

- CMP, kararında Komitenin 2025 yılına ilişkin raporunu kayda geçirmiş ve Komitenin geleceğine dair değerlendirmelerin CMP 21'de sürdürülmesine karar vermiştir.

12.3 Kapasite Geliştirme

- SBI 62, Sözleşme kapsamındaki kapasite geliştirme çerçevesinin uygulanmasına ilişkin beşinci gözden geçirme sürecini ve buna ilişkin görev tanımlarının hazırlanması çalışmalarını başlatmıştır.
- Görüşmelerde Paris Kapasite Geliştirme Komitesi'nin (PCCB-Paris Committee on Capacity-building) 2025 yılına ait yıllık teknik ilerleme raporu değerlendirilmiştir.

Sonuç

- COP ve CMA, kararlarında PCCB'nin 2025 yılına ilişkin yıllık teknik ilerleme raporunu ve 2025-2029 çalışma planını memnuniyetle karşılamıştır.
- COP ve CMA, Sözleşme ve Paris Anlaşması'nın uygulanması bağlamında gelişmekte olan ülkelerde kapasite boşlukları ve ihtiyaçlarının devam ettiğini vurgulamıştır.
- CMP, kararında Kyoto Protokolü kapsamındaki kapasite geliştirme çerçevesinin beşinci kapsamlı gözden geçirilmesine ilişkin görev tanımlarını kabul etmiştir.
- CMP, SBI 64'ten gözden geçirme sürecini başlatmasını ve SBI 65'te tamamlayarak CMP 21'in değerlendirmesine sunulmak üzere bir karar taslağı hazırlamasını istemiştir.
- SBI, SBI 63'te hazırlanan taslak metni dikkate alarak, Sözleşme kapsamındaki kapasite geliştirme çerçevesinin beşinci gözden geçirilmesine ilişkin konunun SB 64'te ele alınmaya devam edilmesi ve COP31'in değerlendirmesine sunulmak üzere bir karar taslağı hazırlanması konusunda kararını sürdürmüştür.

12.4 Tarım ve Gıda Güvenliği Ortak Çalışması

- Taraflar sürdürülebilir gıda sistemleri ve tarım için finansman yoluyla iklim eylemi ve dayanıklılığın hızlandırılmasına odaklanan SCF 2025 Forumu'na ilişkin sunumu dinlemiştir.

Sonuç

- SB'ler, "tarım, gıda sistemleri ve gıda güvenliği alanında iklim eyleminin uygulanmasına yönelik sistematik ve bütüncül yaklaşımlar; anlayış, iş birliği ve planlara entegrasyon" başlıklı oturum içi atölye çalışmasına ilişkin raporun değerlendirilmesinde ilerleme kaydedildiğini belirtmiştir.
- SB'ler, söz konusu değerlendirmelerin tamamlanabilmesi için daha fazla zamana ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.
- SB'ler, Şarm El-Şeyh ortak çalışması doğrultusunda tarım ve gıda güvenliğiyle ilgili meselelerin ele alınmasında iş birliğinin önemini yeniden vurgulamıştır.
- SB'ler, konunun SB 64 oturumunda ele alınmaya devam edilmesi konusunda mutabakata varmıştır.

12.5 Araştırma ve Sistematik Gözlem

- SBSTA kapsamında delegeler; Küresel İklim Gözlem Sistemi (GCOS - Global Climate Observing System), Yeryüzü Gözlem Uyduları Komitesi, Meteorolojik Uydular Koordinasyon Grubu ve Sistematik Gözlemler Finansman Kolaylığı'ndan (SOFF - The Systematic Observations Financing Facility) gelen güncellemeleri ele almıştır.
- Görüşmelerde ayrıca Dünya Meteoroloji Örgütü'nün (WMO - World Meteorological Organization) 2025 İklimin Durumu raporu, Sera Gazı Bülteni ve 2025 Dünya Bilgi Günü'ne ilişkin bilgilendirme notu değerlendirilmiştir.
- Tartışmalar; IPCC'nin Paris Anlaşması'nın şekillenmesindeki rolünün ve güvenilir bilimsel bilgi üretimine katkısının vurgulanması, son yıllarda kaydedilen rekor sıcaklıkların değerlendirilmesi ve SOFF kapsamındaki desteğin daha fazla gelişmekte olan ülkeye genişletilmesi gibi konular etrafında şekillenmiştir.
- Ayrıca IPCC'nin, gelişmekte olan ülkelere bilim insanları ve bilgi sahiplerinin katılımını artırarak kapsayıcılığı güçlendirmeye yönelik planları da gündeme gelmiştir.
- SBSTA kapanışında Şili, Avustralya, Bangladeş, Yeni Zelanda, Kanada, Birleşik Krallık ve AB; IPCC'nin sunduğu bilimsel bulgulara ve son yıllardaki önemli iklim göstergelerine metinde yeterince yer verilmemesinden duydukları hayal kırıklığını dile getirmiştir.
- Arap Grubu ve İran ise gelişmekte olan ülkelerin SOFF ve GCF gibi mekanizmalardan finansmana erişimde karşılaştıkları zorluklara dikkat çekmiş ve gözlem sistemlerinin güçlendirilmesi için daha fazla destek çağrısında bulunmuştur.

Sonuç

- SBSTA, 2025 Dünya Bilgi Günü kapsamında IPCC'nin yedinci değerlendirme döngüsüne ilişkin paylaşılan güncellemeyi olumlu karşılamış ve IPCC'yi politika yapım süreçlerine katkı sunan bilimsel bilgi üretimini sürdürmeye davet etmiştir.
- SBSTA, GCOS tarafından sağlanan küresel iklim gözlem sisteminin mevcut durumuna ilişkin güncellemeleri memnuniyetle karşılamış, ancak bazı gelişmeler hakkında kaygıların da bulunduğunu kayda geçirmiştir.
- SBSTA, iklim sistemine ilişkin uzun dönemli, kesintisiz ve güvenilir gözlemlerin kritik önem taşıdığını vurgulamış; gözlem ağlarına sağlanan desteğin azalması ve uydu temelli gözlem görevlerinin geleceğine dair belirsizliklerden endişe duyulduğunu belirtmiştir.
- SBSTA, WMO tarafından yayımlanan Sera Gazı Bülteni'ni²⁸ not etmiş ve 2025 yılına ilişkin Küresel İklimin Durumu güncellemesini olumlu karşılamıştır.
- SBSTA, hidrosfer ve kriyosfer gözlemlerinde devam eden veri boşluklarına dikkat çekmiş ve özellikle tropikal, kurak ve dağlık bölgelerde gözlem kapasitesinin güçlendirilmesi gereğine işaret etmiştir.

²⁸ 2025 Sera Gazı Bülteni, WMO, 2025. https://wmo.int/sites/default/files/2025-10/GHG-21_en.pdf (Erişim Tarihi: 30.06.2026)

- SBSTA, yapay zekâ ve makine öğrenmesi gibi yeni teknolojilerin aşırı hava olaylarının tahmini ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesine katkı sağlayabileceğini kabul etmiş; bununla birlikte, özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu teknolojilerin kullanımına yönelik kapasite ve erişim sorunlarının bulunduğunu belirtmiştir.

12.6 İklim Güçlendirme Eylemi (ACE)

- COP ve CMA, 2026 ACE Diyalogu'nun SBI 64 kapsamında düzenlenmesine ve bu diyalogun ACE çalışma programının orta vadeli gözden geçirilmesine katkı sağlayacak şekilde, uygulamada ortaya çıkan boşluklar ve ihtiyaçlara odaklanmasına karar vermiştir.
- COP ve CMA, SBI'den 2026 Diyalogu sırasında etkileşimli bir teknik atölye çalışması düzenlenmesini talep etmiştir. Bu atölyenin, ACE çalışma programı kapsamında hazırlanabilecek yeni bir eylem planının olası unsurlarının tartışılmasına zemin sağlaması öngörülmektedir.
- COP ve CMA, Tarafları 2026 ACE Diyalogu ve teknik atölye çalışmasında gündeme alınabilecek konulara ilişkin görüşlerini 31 Mart 2026'ya kadar sunmaya davet etmiştir.

12.7 Uluslararası Kuruluşlarla İş Birliği

- COP, Rio Sözleşmeleri'nin farklı amaçlara, ilkelere ve yönetim yapılarında sahip olduğunu kabul etmiş ve buna rağmen aralarındaki iş birliğinin önemini vurgulamıştır.
- COP, Rio Sözleşmeleri Sekretaryaları Ortak İrtibat Grubu'nun çalışmalarını not etmiş ve UNFCCC Sekretaryası'ndan, ilgili yetkiler çerçevesinde bu gruptaki katılımını güçlendirmesini istemiştir.
- COP, diğer uluslararası kuruluşlarla ve Rio Sözleşmeleri sekretaryalarıyla iş birliğinin geliştirilmesine ilişkin görüşlerin 1 Mayıs 2026'ya kadar sunulmasını önermiştir.
- COP, sunulacak görüşler doğrultusunda konunun SBSTA 64'te gündeme alınmaya devam edilmesine karar vermiştir.

12.8 Hükümetlerarası Toplantılar

- Görüşmelerde Taraflar, UNFCCC toplantılarının verimliliğinin artırılması ve zorunlu etkinliklerin finansmanı konularını ele almıştır.
- Afrika Grubu ve AOSIS zorunlu etkinlikler için yeterli finansman sağlanması çağrısında bulunurken, AILAC bu etkinliklerin çekirdek bütçeden karşılanmasını önermiştir.
- AB ve Japonya ise zorunlu faaliyetlerin bütçe üzerindeki etkilerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.
- EIG, gündemlerin sadeleştirilmesi ve uzun süredir askıda olan gündem maddeleri için sona erme hükümlerinin değerlendirilmesi çağrısında bulunmuştur.
- LDC'ler bazı gündem maddelerinin başkanlık tarafından gündemden çıkarılmasına itiraz etmiş ve sürecin Taraflar tarafından yönlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.
- Bazı Taraflar ayrıca geçici gündemlerin hazırlanmasında şeffaflığın artırılması, paydaş katılımının güçlendirilmesi ve ev sahibi ülke anlaşmalarının kamuya açık hâle getirilmesi gibi öneriler dile getirmiştir.

Sonuç

- SBI, Batı Avrupa ve Diğerleri Grubu'nu COP31'e ev sahipliği konusunda yürüttüğü istişareleri tamamlamaya ve COP30'a bir teklif sunmaya davet etmiştir.
- SBI, COP32'ye ev sahipliği yapma teklifinden dolayı Etiyopya'ya teşekkür etmiş ve COP30'un bu teklifi kabul eden bir karar almasını tavsiye etmiştir.
- SBI, UNFCCC sürecinin Taraflarca yönlendirilen niteliğine ve usul kurallarına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamış ve oturumlarda gündem maddelerinin ele alınmasında verimliliğin gözetilmesi çağrısında bulunmuştur.
- SBI, zorunlu etkinliklerin mümkün olduğunda bir arada düzenlenmesine devam edilmesini ve bu etkinliklerin uygun şekilde bütçelendirilmesini Sekreteryaya'dan talep etmiştir.
- SBI, konunun SBI 64'te ele alınmaya devam edilme kararı almıştır.

12.9 Sözleşme için Yapılan Öneriler

- COP17'de Rusya Federasyonu, Taraflar arasındaki yükümlülüklerin daha adil dağıtılması amacıyla Ek I ve Ek II ülke listelerinin düzenli olarak gözden geçirilmesini ve gerektiğinde güncellenmesini öngören bir değişiklik önermiştir. COP, açılış genel kurulunda bu gündem maddesinin askıda kalmasına karar vermiştir.
- COP17'de Papua Yeni Gine ve Meksika, geniş destek gören konularda uzlaşa sağlanamaması durumunda "son çare" olarak oylamaya başvurulmasına imkân tanıyan bir değişiklik önermiştir. COP açılış genel kurulunda bu gündem maddesinin askıda tutulmasına karar verilmiştir.

13. COP30'da Türkiye

13.1 Ulusal Katkı Beyanı

- Türkiye, COP27 sırasında COP31'e ev sahipliğini ve başkanlık adaylığını açıklamış ve NDC'sini ilan etmiştir.
- İkinci Ulusal Katkı Beyanı²⁹ (NDC 3.0), uluslararası platformda duyurulmasının ardından UNFCCC Sekretaryasına sunulmuştur.
- Yeni beyan kapsamında Türkiye, 2035 yılı itibarıyla sera gazı emisyonlarını referans senaryoya kıyasla 466 milyon ton CO₂ eşdeğeri azaltmayı ve toplam emisyonları 643 milyon ton seviyesinde sınırlandırmayı taahhüt etmektedir.³⁰
- Beyanın hazırlık sürecinde Türkiye'ye özgü sera gazı modelleme altyapısı geliştirilmiş ve tüm sektörler için uzun vadeli emisyon projeksiyonları oluşturulmuştur.
- Beyanın, mevcut ulusal katkı belgesi, azaltım ve uyum stratejileri ile uzun dönemli iklim stratejisi üzerine inşa edildiği belirtilmiştir.

13.2 İklim Politikaları ve 2053 Net Sıfır Hedefi

- Türkiye, 2053 net sıfır hedefi doğrultusunda 2030 yılı için öngörülen 695 milyon tonluk emisyonu; 2035 yılında, 643 milyon tona düşürmek hedeflemektedir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin ilk İklim Kanunu³¹ kabul edilmiş olup Emisyon Ticaret Sistemi (ETS), Yeşil Finans Stratejisi ve Ulusal Yeşil Taksonomi çalışmalarına devam edilmektedir.
- Enerji dönüşümü kapsamında yenilenebilir enerjinin kurulu güç içerisindeki payı %60'ın üzerine çıkmış, sanayide düşük karbon teknolojilerinin yaygınlaşması sağlanmış ve demiryolu taşımacılığı ile elektrikli araçlara geçiş hız kazanmıştır.

13.3 Şeffaflık ve Raporlama

- BTR hazırlıkları kapsamında sera gazı envanter sistemi güçlendirilmiş, veri kalitesi artırılmış ve kurumlar arası koordinasyon geliştirilmiştir.

²⁹ Türkiye Cumhuriyeti İkinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0), T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı. Bkz: [https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0ikinci%20Ulusal%20Katku%20Beyan%C4%B1%20\(NDC%203.0\)_TR.pdf](https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0ikinci%20Ulusal%20Katku%20Beyan%C4%B1%20(NDC%203.0)_TR.pdf) (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

³⁰ Türkiye, önceki NDC'de, 2030 yılı için öngörülen 1.175 milyon ton CO₂ eşdeğeri referans emisyon seviyesinden %41 azaltım sağlayarak toplam sera gazı emisyonlarını 695 milyon ton CO₂ eşdeğeriyle sınırlandırmayı hedeflemişti.

³¹ 7552 Sayılı İklim Kanunu, T.C. Resmî Gazete, 9 Temmuz 2025, Sayı: 32951. <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7552&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

- ETF'nin etkin uygulanabilmesi için kalıcı kurumsal kapasite, zamanında teknik ve mali destek, sa-deleştirilmiş finansman mekanizmaları ve gcl bilgi paylaşım ağlarının gerekliliği vurgulanmıştır.

13.4 Modelleme ve Teknik Kapasite

- Açık kaynaklı bir Ulusal Entegre Değerlendirme Modeli geliştirilmiş olup bu çalışmalar uluslararası iş birlikleri ile yürütülmekte ve politika geliştirme süreçlerine teknik altyapı sağlamaktadır.

13.5 Binalar, Kentsel Dönüşüm ve Enerji Verimliliği

- Konut ve kentsel dönüşüm politikaları iklim eylemiyle entegre edilmekte olup neredeyse sıfır enerjili binalar ve Ulusal Yeşil Sertifika Sistemi (YeS-TR) uygulamaları ile emisyon azaltımı, enerji verimliliği ve su tasarrufu hedeflenmektedir.

13.6 Sanayi ve Yeşil Dönüşüm

- Temiz teknoloji üretimi ve adil dönüşüm desteklenmekte olup elik, imento, kimya ve taşımacılık gibi sektörlerde yeşil dönüşümün hızlandırılması hedeflenmekte ve bu doğrultuda uluslararası iş birliğini teşvik eden girişimler desteklenmektedir.

13.7 Çocuklar ve İklım Eylemi

- Türkiye, çocukları yalnızca iklim krizinden etkilenen bir grup olarak değil aynı zamanda çözümün aktif bir parçası olarak konumlandırmayı hedeflemekte olup ocuk merkezli iklim politikaları be-nimsemektedir.
- Küresel uyum hedefleri kapsamında çocuklara özel göstergelerin geliştirilmesi savunulmakta ve kırılgan bölgelerdeki çocukların iklim eylemine dahil edilmesi hedeflenmektedir.

14. Yerel Yönetimler

İklim değişikliği, etkilerinin en yoğun biçimde hissedildiği kentlerde çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları iç içe geçen çok katmanlı bir kriz olarak ortaya çıkmaktadır. Aşırı hava olaylarının sıklığı ve şiddetindeki artış, su kaynakları üzerindeki baskılar, altyapı sistemlerinin karşı karşıya kaldığı riskler ve temel hizmetlerin sürekliliğine yönelik tehditler, kentlerin kırılganlığını giderek artırmaktadır. Bu durum, yerel yönetimleri iklim değişikliğinin etkileriyle mücadelede ve uyum politikalarının hayata geçirilmesinde kilit aktörler hâline getirmektedir. Kentlerin dayanıklılığını artırmaya yönelik politikalar ve uygulamalar, iklim krizine karşı etkili ve kapsayıcı çözümlerin geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Enerji tüketiminin ve sera gazı emisyonlarının önemli bir bölümünün şehirlerde yoğunlaşması; ulaşım, binalar, atık ve enerji gibi alanlarda geliştirilen yerel politikaların küresel iklim hedeflerine ulaşılmasında belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Bu çerçevede şehirler, yalnızca uygulama alanı değil, aynı zamanda emisyon azaltımı ve uyum politikalarının hızlandırılmasında kritik birer uygulayıcı ve yönlendirici aktör olarak konumlanmaktadır.

Paris Anlaşması'nın hedefleri ulusal düzeyde belirlenmekle birlikte, bu hedeflerin enerji, ulaşım, yapı stoğu, su, atık, arazi kullanımı ve afetlere dirençlilik alanlarında somut sonuçlara dönüşmesi büyük ölçüde yerel yönetimlerin uygulama kapasitesine bağlıdır. İklim değişikliğinin teknik boyutlarının yanı sıra uyum konusunun önemli bileşenlerinden biri olan sosyal boyutlar ele alındığında gerek dezavantajlı gruplara ve farklı hedef kitlelere erişim, gerekse sosyal hizmet altyapıları ve iklim adaleti bağlamında yerel yönetimler ön plana çıkmaktadır.

COP28'de başlatılan ve yerel, bölgesel ve diğer alt ulusal yönetimler arasında iş birliğini ve iklim stratejilerinin planlama, uygulama ve izleme aşamalarını güçlendirmeyi hedefleyen İklim Eylemi İçin Yüksek Hıslı Çok Düzeyli Ortaklık Koalisyonu (CHAMP - Coalition for High Ambition Multilevel Partnerships) Mayıs 2026 itibarıyla 77 ülke ve AB'nin katılımıyla devam etmektedir.³² Bloomberg Philanthropies'in desteğiyle yürütülen CHAMP; C40, İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi (CoM – Global Covenant of Mayors), Sürdürülebilirlik için Yerel Yönetimler (ICLEI – International Council for Local Environmental Initiatives), NDC Partnership, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG – United Cities and Local Governments), Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat – United Nations Human Settlements Programme) ve diğer uluslararası ortakların katkısıyla çok düzeyli iklim yönetişimini ve yerel yönetimlerin süreçlere katılımını güçlendirmeyi hedeflemektedir.

³² CHAMP Nedir?, CHAMP. <https://www.champ-climate.org/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Yerel Yönetimler ve Belediye Otoriteleri Paydaş Grubu (LGMA - Local Governments and Municipal Authorities Constituency)³³ ise kentlerin, bölgelerin ve diğer yerel yönetimlerin BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi sürecindeki resmî temsil kanalıdır. Yerel yönetimler 1992 Rio Zirvesi'nde küresel sürdürülebilirlik gündeminin temel paydaşlarından biri olarak tanınırken LGMA 1995'teki ilk COP'tan bu yana yerel ve bölgesel yönetim ağlarının iklim müzakerelerindeki ortak sesi olmuştur. ICLEI, LGMA'nın odak kuruluşu ve koordinatörü olarak görev yapmaktadır. Günümüzde yapı; C40, UCLG, Eurocities, Energy Cities, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR - The Council of European Municipalities and Regions) gibi 45'in üzerinde UNFCCC akredite yerel ve bölgesel yönetim ağını bir araya getirmektedir. Bir müzakere tarafı olmamakla birlikte ortak pozisyon belgeleri ve resmi beyanlar yoluyla yerel yönetimlerin görüşlerinin kararlara yansımaya yönelik çalışmalar yürütmektedir.

LGMA, NDC'lerin yerel ve bölgesel yönetimlerle birlikte hazırlanması ve uygulanmasına yönelik finansman, yönetim ve veri odağında savunuculuk faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu kapsamda, COP30 LGMA Ortak Pozisyon Belgesinde³⁴ yerel ve bölgesel yönetimlerin iklim uygulamasında güçlendirilmeleri çağrısında bulunulurken çok düzeyli yönetim ve kentleşme konusunda resmi bir UNFCCC çalışma programı oluşturulması, uyum göstergelerinin yerel ihtiyaçlarla entegrasyonu, adil geçiş süreçlerinde yerel ve bölgesel yönetimlerin rollerinin tanınması, iklim finansmanına erişimin güçlendirilmesi ve iklim yönetişiminin BM80³⁵ reformlarıyla ilişkilendirilmesine yönelik beş temel mesaj yer verilmiştir.

COP30'a giden süreçte pek çok uluslararası kuruluş tarafından yerel yönetimlerin iklim müzakerelerindeki rollerini güçlendirmeye yönelik etkinlikler düzenlenmiştir. Londra Belediye Başkanı ve C40 Şehirleri Eş Başkanı Sadiq Khan ile Rio de Janeiro Belediye Başkanı Eduardo Paes'in ortak ev sahipliğinde, 3-5 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen C40 Dünya Belediye Başkanları Zirvesi 2025³⁶, C40 üyesi yaklaşık 100 şehirden belediye başkanlarının yanı sıra iş dünyasından liderler, yatırımcılar, akademisyenler ve sivil toplum temsilcilerini Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde bir araya getirmiştir. Zirve, Yerel Liderler Forumunun³⁷ da açılışını yapmıştır.

COP30 Başkanlığı ve Bloomberg Philanthropies ev sahipliğinde düzenlenen COP30 Yerel Liderler Forumu, dünyanın farklı bölgelerinden belediye başkanları, valiler ve alt-ulusal yöneticileri bir araya getirerek yerel düzeyde geliştirilen iklim çözümlerinin küresel ilerlemeye katkısını ortaya koymuştur. COP30'un "Mutirão" yaklaşımı kapsamında gerçekleştirilen forumda, şehirler, eyaletler ve bölgeler tarafından geliştirilen uygulamalar öne çıkarılmış; üç gün süren toplantılar boyunca çözüm paylaşımı, iş birliklerinin güçlendirilmesi ve alt-ulusal düzeyde ortak bir iklim gündeminin ilerletilmesi hedeflenmiştir. Zirve esnasında Avrupa Komisyonu tarafından AB'nin CHAMP'ı resmen onayladığı ve daha güçlü iklim

³³ LGMA Hakkında, LGMA. Bkz: <https://www.cities-and-regions.org/about-the-lgma/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

³⁴ COP30 LGMA Ortak Pozisyon Belgesi, Cities and Regions. <https://www.cities-and-regions.org/2025-united-nations-climatechange-conference-cop30/cop30-joint-lgma-position/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

³⁵ BM80 Girişimi, Birleşmiş Milletler. Bkz: <https://www.un.org/un80-initiative/en> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

³⁶ C40 Dünya Belediye Başkanları Zirvesi 2025, C40. Bkz: <https://www.c40.org/events/c40-world-mayors-summit-2025/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

³⁷ COP30 Yerel Liderler Forumu, Bloomberg Philanthropies. Bkz: <https://www.bloomberg.org/cop30-local-leaders-forum/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

için şehirler ve bölgelerle iş birliğini sürdürmeye yönelik taahhütte bulunduğu da zirve esnasında ifade etmiştir. Forum kapsamında ayrıca yerel düzeyde geliştirilen yenilikçi ve etkili iklim uygulamalarını öne çıkaran 2025 Bloomberg Philanthropies Yerel Liderler İklim Ödülleri takdim edilmiş; süreç, COP21'den bu yana alt-ulusal aktörlerin kaydettiği ilerlemenin değerlendirildiği ve önümüzdeki döneme ilişkin yol haritasının ele alındığı Yerel İklim Eylemi Zirvesi ile tamamlanmıştır.

COP30 Yerel Liderler Forumu'nun en önemli çıktılarından biri olan Yerel İklim Eylemi Zirvesi'nde açıklanan Yerel Liderler Ortak Bildirisi³⁸, dünya genelinde 14 binden fazla şehir, bölge ve yerel yönetimin iklim eylemine yönelik ortak taahhüdünü ortaya koymuştur. Bildiri, yerel aktörlerin yalnızca uygulayıcı değil, aynı zamanda çözüm üreten ve sahada dönüşümü gerçekleştiren temel paydaşlar olduğunu vurgulayarak, küresel iklim hedeflerine ulaşmada yerel düzeyin kritik rolünü pekiştirmiştir. Bu kapsamda Zirvenin temel mesajı kentlerin ve ulusal ölçekte iklim hedeflerine ulaşmada yalnızca destekleyici değil, doğrudan uygulama ortağı olarak tanınması gerektiğidir. COP30 Başkanlığı'nın "Mutirão Yaklaşımı" doğrultusunda hükümetlere sunulan öneriler çerçevesinde, yerel yönetimler üç temel alanda taahhütte bulunmuştur: ulusal iklim hedeflerinin uygulanmasında aktif ortak olarak rol almak ve adil ile dirençli bir dönüşümü desteklemek; azaltım ve uyum hedefleri doğrultusunda finansmanı yerelleştirecek, yatırım yapılabilir nitelikte 2.500'den fazla proje geliştirmek; ve çok düzeyli iş birliğini güçlendirerek COP süreçlerini uygulama ve hesap verebilirlik odaklı hale getirmek. Bu çerçevede Yerel Liderler Ortak Bildirisi, yerel yönetimlerin iklim eyleminin hızlandırılmasında üstlenmeye hazır olduğu somut rolü ve kapasiteyi ortaya koyan önemli bir politika belgesi niteliği taşımaktadır.

COP30 Eylem Gündeminde 4. eksen olarak yer alan "Şehirler için Dayanıklılığın İnşası, Altyapı ve Su (Building Resilience for Cities, Infrastructure and Water)" başlığı altında çok düzeyli yönetim, sürdürülebilir ve dayanıklı yapı ve binalar, dayanıklı kentsel gelişim, hareketlilik ve altyapı, su yönetimi ve katı atık yönetimi hedeflerine yer verilmiştir. Söz konusu başlık iklim değişikliğinin olumsuz etkileri karşısında dayanıklı ve aynı zamanda düşük karbonlu ve kapsayıcı büyümeyi mümkün kılan kentler ve altyapılar oluşturmaya yönelik küresel eylemi vurgulamaktadır. Bölgeler genelinde COP30 taahhütlerinin dayanıklı kentsel planlamanın, iklim dostu altyapının, doğa temelli kentsel çözümlerin ve geliştirilmiş yapı standartlarının yaygınlaştırılmasını hızlandırdığı; ayrıca şehirlerin uyum, temiz ulaşım ve enerji verimli inşaat için sermayeye erişimini kolaylaştıran yeni finansman araçlarıyla desteklendiği Eylem Gündemine ilişkin sonuç raporunda ifade edilmiş ve ilgili çalışmalar özetlenirken dayanıklı altyapı odağında toplu ulaşım, atık yönetimi, çöp sahaları ve metan, gıda atıklarının azaltılması, dayanıklı sağlık sistemlerinin geliştirilmesi, ekstrem sıcaklıkla mücadele³⁹ gibi konularda şehirlerin yer aldığı eylem planları ve inisiyatlara yer verilmiştir. Raporda ayrıca UN-Habitat, ICLEI, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP – United Nations Environment Programme), Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası (IDB – The Inter-American

³⁸ Yerel Liderler Ortak Bildirisi, Bloomberg Philanthropies. <https://www.bloomberg.org/cop30-local-leaders-forum/a-message-from-local-leaders-to-cop30/> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

³⁹ "Küresel şehirler ekstrem sıcaklarla mücadele edebilmek için bir araya geliyor", C40, 2025. <https://www.c40.org/news/globalcities-unite-to-tackle-the-risks-of-extremeheat/#:~:text=The%20Cool%20Cities%20Accelerator%20is,effectively%20than%20they%20could%20alone> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Development Bank), Sürdürülebilir Düşük Karbonlu Ulaşım Ortaklığı (SLOCAT – Partnership on Sustainable, Low Carbon Transport), Küresel Su Uyum İttifakı (AGWA – Allianca for Global Water Adaptation), Stockholm Uluslararası Su Enstitüsü (SIWI – Stockholm International Water Institute), Uluslararası Su Yönetimi Enstitüsü (IWMI – International Water Management Institute) ve Uluslararası Havza Organizasyonları Ağı'na (INBO – Uluslararası Havza Organizasyonları Ağı) teşekkür edilmiştir.⁴⁰ Çok düzeyli yönetim bağlamında COP30 Başkanlığının ulusal ve yerel yönetimler arasında iş birliğini güçlendirmek amacıyla CHAMP ve UN-Habitat ile yakın iş birliği içerisinde Paris Anlaşması'nın uygulanmasına yönelik çok düzeyli, çok sektörlü ve katılımcı bir yönetim modelini hızlandırmak amacıyla bir plan başlatılmıştır.⁴¹ Bu plana ek olarak 2027 yılına kadar Brezilya ve Almanya'nın CHAMP eş başkanlığına yer verilen yeni bir model de ortaya konmuştur.

Küresel iklim yönetimi bağlamında, yerel yönetimlerin rolü ve önemi son yıllarda COP süreçleriyle birlikte giderek daha görünür hale gelmiştir. İlk kez bir COP'ta plansız yerleşimlerin iyileştirilmesi ve temel hizmetlere erişim konusu iklim dirençliliği ve uyumun temel bileşeni olarak kabul edilmiş; yerel yönetimlerin UNFCCC sürecine katılımının artırılması ve NDC'lerin yerel gerçekliklerle uyumlu hale getirilerek şehir ölçeğinde uygulama için iklim finansmanının geliştirilmesi iklim ve kent gündemini güçlendirebilecek sekiz alan arasında İklim Değişikliği Bakanlar Toplantısında gündeme getirilmiştir. Şehirler ve Bölgeler Hub'ında 200'ün üzerinde konuşmacının yer aldığı yaklaşık 46 etkinlik düzenlenmiş ve yerel yönetimler; ısı, sel, su güvenliği, ulaşım, doğa temelli çözümler, atık yönetimi ve proje hazırlığı gibi alanlarda pratik çözümler sunmuştur. Yaklaşan İklim Değişikliği ve Şehirler konulu IPCC Özel Raporu, eylemi hızlandırmak açısından kritik önemde olduğu da UN-Habitat tarafından ifade edilmiştir.⁴²

COP30'da şehirlerin ve alt-ulusal aktörlerin önemi ve ulusal iklim planlarında yerel düzeyin daha fazla dikkate alınmasına yönelik eğilim belirginleşmiştir. Bununla birlikte, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine kurumsal katılımı ve iklim finansmanına doğrudan erişimi konularında somut ilerlemelerin sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, iklim politikalarının etkinliğini artırmak amacıyla çok düzeyli yönetimin güçlendirilmesi, yerel kapasitenin desteklenmesi ve şehirlerin uygulama gücünü artıracak mekanizmaların geliştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

⁴⁰ COP30 Küresel İklim Eylem Gündemi Çıktı Raporu, UNFCCC, 2025. <https://unfccc.int/documents/655037> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁴¹ Paris Anlaşması'nın Uygulanması İçin Çok Düzeyli, Çok Sektörlü ve Katılımcı Yönetişim Modelinin Hızlandırılmasına Yönelik Eylem Planı, Climate Action UNFCCC. https://climateaction.unfccc.int/assets/documents/66_.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁴² Kentsel İklim Gündeminin Şekillendirilmesi: COP30'dan Temel Çıkarımlar, UN-Habitat. <https://unhabitat.org/news/11-dec-2025/shaping-the-urban-climate-agenda-key-takeaways-from-cop30> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

15. COP31 VE TÜRKİYE

15.1 COP31 Başkanlık Modeli ve Görev Paylaşımı

COP31 ve Dünya Liderler Zirvesi 9-20 Kasım 2026 tarihleri arasında Türkiye ev sahipliği ve Dönem Başkanlığında Antalya’da gerçekleştirilecektir. Türkiye COP31 Başkanlığını ev sahibi rolü ile birlikte yürütenken aynı zamanda Eylem Gündemi’nin belirlenmesinde rol almaktadır. Avustralya ise bu süreçte Müzakereler Başkanı olarak görev yapmaktadır. Avustralya İklim Değişikliği ve Enerji Bakanı Chris Bowen, COP31 öncesindeki hazırlık sürecinden zirvenin sonuna kadar müzakerelere ilişkin istişareleri yürütmek, müzakere gündemini ve taslak metinleri yönetmek, kolaylaştırıcıları belirlemek ve UNFCCC ile müzakereler konusundaki temel temas noktası olarak konumlanmaktadır. Bu bağlamda COP31’in başkanlık modeli COP tarihinde alışılmışın dışında bir görev paylaşımı olarak ortaya çıkmaktadır.

COP31 Başkanlığı tarafından Sıfır Atık Vakfı Başkanı Samed Ağırbaş, iş dünyası, finans kuruluşları, şehirler ve bölgeler ile sivil toplum kuruluşları ile çalışmak üzere “COP31 İklim Yüksek Düzeyli Şampiyonu”, Sally Higgins ise “Gençlik İklim Şampiyonu” olarak atanmıştır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank “Baş Yönetici (COP31 CEO)”, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Ömer Bulut, konferans alanları ve lojistik altyapının inşaat ile altyapısından; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Burak Demiralp ise mekân yönetimi dahil olmak üzere operasyonel ve lojistik süreçlerden sorumlu olarak görevlendirilmiştir. İklim Değişikliği Başkanlığı Başkanı Halil Hasar “Baş İklim Diplomasisi Sorumlusu”; Mehmet Ali Kahraman ise Başkanlık programı ve ilgili süreçlerin koordinasyonundan sorumlu olmak üzere COP31 Başkanlık Ofisi Direktörü olarak görevlendirildiği Bakanlık tarafından açıklanmıştır.⁴³

Avustralya ayrıca COP31 süresince başkan yardımcılığı görevini üstlenmekte ve Pasifik Adalarında gerçekleştirilecek Pre-COP etkinliğini desteklemektedir.^{44,45} COP31 öncesinde 5–8 Ekim 2026 tarihlerinde Fiji ve Tuvalu’da gerçekleştirilecek toplantılar ile Avustralya Pasifik ülkelerinin iklim finansmanı, kayıp zarar ve okyanuslar odağındaki gündemlerini ve önceliklerini COP31’e taşımayı hedeflemektedir. Bu bağlamda Fiji Pre-COP toplantılarına, Tuvalu ise özel liderler buluşmasına ev sahipliği yapacaktır. Bu süreçte Avustralya, resmi ev sahibi Fiji ve Tuvalu olsa da Pre-COP zirvesinin ana finansörü, lojistik destekçisi ve ajanda belirleyicisidir. Avustralya, Pasifik halklarının sesinin COP'lara yansıtılması ve başarılı bir

⁴³ “COP31 Başkanı Kurum, BM Genel Sekreterliği ve Taraf Ülkelere İlk Mektubunu Gönderdi”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/cop31-baskani-kurum-bm-genel-sekreterligi-ve-taraf-ulkelere-ilk-mektubunugonderdi-304769> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁴⁴ Türkiye ve Avustralya Partnerlik Yaklaşımları, UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/20251121_COP31_Presidency_Modalities-CLE-AN-AGREED.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁴⁵ “COP31 Başkanı Kurum, BM Genel Sekreterliği ve Taraf Ülkelere İlk Mektubunu Gönderdi”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/cop31-baskani-kurum-bm-genel-sekreterligi-ve-taraf-ulkelere-ilk-mektubunugonderdi-304769> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Pre-COP sürecini desteklemek üzere Pasifik'teki ortaklarla iş birliğinde çalışacaklarını belirtmektedir.⁴⁶ Ayrıca PIF Sekreterliği, Pasifik Bölgesel Çevre Programı Sekreterliği (SPREP - Secretariat of the Pacific Regional Environment Programme) Sekreterliği ve Avustralya Hükümeti ile birlikte Pasifik Adaları'nın COP31'e doğru ilerleyişini destekleyen COP31 Görev Gücü Sekreterliği'ni oluşturmaktadır.⁴⁷ COP30 Brezilya Başkanlığı'nın çabalarını temel alan Türkiye ve Avustralya, Pasifik ülkeleriyle istişare içinde hareket gündemini güçlendirmek ve daha üst düzeye çıkarmak için iş birliği yapmaktadır.

Avustralya COP29 ve COP30 müzakerelerinde iklim finansmanı konusunda aktif arabuluculuk rolü üstlenirken gelişmekte olan ülkeler için 300 milyar ABD doları düzeyindeki yeni iklim finansmanı hedefinin müzakerelerine de katkı sunmuş ve temiz enerji yatırımları ve enerji dönüşümü konusunda koalisyonlar kurmuştur.^{48,49} Müzakere Başkanlığının yanı sıra Pre-COP süreci, Pasifik Adaları ülkeleri ve toplulukları için bölgesel koordinasyonu güçlendirmek ve uluslararası iklim tartışmalarında Pasifik'in önceliklerini öne çıkarmak açısından önemli bir fırsat olarak görülmektedir.

Dünyada toplam sera gazı emisyonlarının %0,03'ünden azına katkıda bulunmasına rağmen, iklim değişikliğinin etkilerine karşı dünyanın en savunmasız bölgelerinden birine ev sahipliği yapan Pasifik bölgesi, bugün varoluşsal bir tehditle karşı karşıyadır.⁵⁰ Bu kırılganlığın en somut sonucu, bölgede büyüyen iklim kaynaklı göç dalgasıdır. 2023 yılında Pasifik bölgesi, doğal afetler nedeniyle en fazla yerinden edilme vakasının yaşandığı bölge olmuş ve sadece Vanuatu'da 69.000 kişi yerinden edilmiştir.⁵¹ Dünya Bankası, 2050 yılına kadar Doğu Asya ve Pasifik bölgesinde 49 milyon kişinin iklim krizi nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalacağı öngörülmektedir.⁵² Bu durum iklim adaleti bağlamındaki tartışmaların COP31 gündemine taşınması açısından da önem taşımaktadır.

Avustralya, 2035 yılına kadar sera gazı emisyonlarını 2005 seviyesine göre %62-70 oranında azaltmayı hedeflemektedir. 2035 Ulusal Katkı Beyanları doğrultusunda 2031-2035 dönemini kapsayan bir emisyon bütçesi yaklaşımını benimsemiş olup bu hedefi 2050 net sıfır emisyon taahhüdüne giden yolun temel aşamalarından biri olarak değerlendirmektedir.⁵³

⁴⁶ "Avustralya, Pre-COP'u Fiji ve Tuvalu'da ev sahipliği yapmaları kararını olumlu karşıladı", Avustralya Dışişleri Bakanı, 2026. <https://www.foreignminister.gov.au/minister/penny-wong/media-release/australia-welcomes-decision-host-pre-cop-fiji-and-tuvalu> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁴⁷ "COP31'e Doğru Pasifik Yolculuğunda", Pasifik Adaları Forumu, 2026. <https://forumsec.org/publications/joint-release-pacificjourney-cop31> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁴⁸ COP29 Avustralya Çıktıları, Avustralya Hükümeti İklim Değişikliği, Enerji, Çevre ve Su Bakanlığı, 2024. <https://www.dcceew.gov.au/about/news/outcomes-for-australia-cop29> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁴⁹ Avustralya COP30'da küresel iklim eylemine taahhüt verdi, Avustralya Hükümeti İklim Değişikliği, Enerji, Çevre ve Su Bakanlığı, 2025. <https://www.dcceew.gov.au/about/news/australia-committed-global-climate-action-cop30> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵⁰ "Dayanıklı ve Sürdürülebilir Bir Gezegen İçin Ortak Çaba – Pasifik Adaları Forumu Dönem Başkanı ve Cook Adaları Başbakanı Mark Brown'ın G7 2024 7. Oturum Konuşması, Pasifik Adaları Forumu, 2023. <https://forumsec.org/publications/remarks-commonendeavour-resilient-and-sustainable-planet-forum-chair-cook-islands-pm> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵¹ Okyanusya Göç Verileri, Göç Veri Portalı, 2025. <https://www.migrationdataportal.org/regional-data-overview/oceania> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵² Solomon Adaları'nda İklim Değişikliğinin Sosyal Boyutları, Dünya Bankası Grubu, 2023. <https://www.worldbank.org/en/country/pacificislands/brief/social-dimensions-of-climate-change-in-solomon-islands> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵³ 2035 Avustralya Ulusal Katkı Beyanı, 2025. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-09/Australias%20Second%20NDC.pdf> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Bu çerçevede, COP31 kapsamında özellikle NDC'lerin uygulanması ve emisyon azaltımı, temiz enerji dönüşümünün hızlandırılması, iklim finansmanının güçlendirilmesi, okyanusların korunması ve küresel ekonominin elektrifikasyonunun desteklenmesi gibi başlıkları ön plana çıkarması beklenmektedir. Bu kapsamda, Londra İklim Haftası sırasında COP31 Başkanlığı tarafından desteklenen “Electrify Now” girişimi hayata geçirilmiş⁵⁴; ulaşım, sanayi ve binalar başta olmak üzere kilit sektörlerde elektrifikasyonunun hızlandırılması, elektrik şebekelerinin modernizasyonu, enerji depolama kapasitesinin artırılması ve temiz enerji teknolojilerine yönelik dayanıklı tedarik zincirlerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Girişim, COP31 Başkanlığı'nın 2035 yılına kadar nihai enerji talebinde elektrifikasyonun payını küresel olarak %35'e çıkarma hedefini⁵⁵ destekleyen temel uygulama araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

15.2 Belém'den Antalya'ya

COP31 başlangıç toplantısı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı ve COP31 Başkanı Murat Kurum'un ev sahipliğinde 11-12 Şubat 2026 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.⁵⁶ Başlangıç toplantısı, Türkiye'nin konferansı sonuç odaklı ve uygulamaya yönelik bir çerçevede ele alacağını ortaya koymuştur. **“Diyalog, Uzlaş ve Aksiyon”** ilkeleri doğrultusunda şekillenen süreçte, çok paydaşlı iş birliğinin güçlendirilmesi, taraflar arasında güvenin yeniden tesis edilmesi ve COP30 kararlarının sahaya yansıtılması öncelikli hedefler olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda COP31, müzakere süreçlerinin ötesine geçerek somut uygulamaları ve politika uyumunu öne çıkaran bir **“Uygulama COP'u”** olarak konumlandırılmaktadır.

COP31'in Türkiye'de düzenlenecek olması, iklim politikaları ve yönetişimi açısından önemli bir gündem oluşturmuştur. Türkiye'nin farklı bölgesel ve ekonomik gruplarla kurduğu ilişkiler, iklim finansmanı, adil geçiş ve sorumluluk paylaşımı gibi başlıklarda çeşitli perspektiflerin bir arada değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Şubat ayında sivil toplum, akademi ve özel sektör temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen istişare toplantısında ise yatırım, politika uyumu ve kamuözel sektör iş birlikleriyle desteklenen uygulamaların öncelikli çalışma alanları arasında yer aldığı vurgulanmıştır. Öte yandan COP31'in, iklim eyleminde uygulama ve hayata geçirme süreçlerinin giderek daha fazla önem kazandığı bir dönemde düzenlenecek olması, şehirler, sanayi ve altyapı politikaları başta olmak üzere farklı alanlardaki dönüşüm süreçlerine yönelik tartışmaların görünürlüğünü artırma potansiyeli taşımaktadır. Bu çerçevede COP31, iklim hedeflerinin uygulanmasına ilişkin deneyimlerin paylaşılması, mevcut politikaların değerlendirilmesi ve farklı paydaşlar arasında bilgi alışverişinin geliştirilmesi açısından önemli bir platform niteliği taşımaktadır.

Azerbaycan'da 12-14 Mart 2026 tarihleri arasında düzenlenen Küresel Bakü Forumu'nda yapılan açıklamalarda, COP31'in yalnızca müzakere değil, kararların sahada uygulandığı bir **“Eylem Süreci”** olarak

⁵⁴ Electrify Now – Küresel Bir Girişim, Avrupa Komisyonu. https://energy.ec.europa.eu/topics/eus-energy-system/electrification/electrify-now_en (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵⁵ “Electrify Now” Girişiminin Başlatılmasına İlişkin Hükümetlerin Ortak Bildirisi, Avrupa Komisyonu, 2026. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_26_1419 (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵⁶ “COP31 Başlangıç Toplantısı İstanbul'da Sona Erdi”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı, 2026. <https://iklim.gov.tr/cop31-baslangic-toplantisi-istanbul-da-sona-erdi-haber-4817> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

kurgulandığı vurgulanmıştır.⁵⁷ Bu bağlamda COP31 Türkiye Başkanlığı, COP31’i “**Geleceğin COP’u**” olarak tanımlarken; diyalog, uzlaş ve aksiyon ilkeleri doğrultusunda uygulama açığını kapatmayı, çok taraflı iş birliğini güçlendirmeyi ve hiçbir ülkenin geride bırakılmadığı kapsayıcı bir süreç olarak yürütmeyi hedeflediğini belirtmektedir.

COP31 Başkanı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un AB Delegasyonu ve üye ülke temsilcileriyle gerçekleştirdiği toplantıda, Türkiye’nin COP31 vizyonu ve öncelikleri paylaşılmış; sürecin “Diyalog, Uzlaş ve Aksiyon” ilkeleri doğrultusunda ve uygulama odaklı bir yaklaşımla yürütüleceği vurgulanmıştır. İklim rejiminde temel sorunun hedef eksikliğinden ziyade uygulama açığı olduğu belirtilerek COP31’in bir “**Uygulama COP’u**” olarak kurgulandığı ifade edilmiş; sıfır atık yaklaşımı, gençlerin iklim süreçlerine katılımı, gıda güvenliği, yeşil sanayileşme, temiz enerji, iklim dirençli şehirler ve deniz ekosistemleri öncelikli alanlar arasında öne çıkmıştır. Ayrıca iklim finansmanının harekete geçirilmesi, çok paydaşlı iş birliğinin güçlendirilmesi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı ile uyumlu dönüşüm sürecinin ilerletilmesi kapsamında AB ile iş birliğinin kritik önemde olduğu vurgulanmıştır.

Türkiye’nin COP31 yaklaşımı, enerji güvenliği ile iklim hedeflerini birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele alan ve uygulamaya odaklanan bir çerçeveye dayanmaktadır. Bu kapsamda temiz enerji dönüşümü, metan emisyonlarının azaltılması ve sıfır atık yaklaşımı, iklim dirençli şehirler, iklim eylemi uygulama mekanizmalarının güçlendirilmesi ve yeşil sanayileşme öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir. COP31 Başkanı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum ile Uluslararası Enerji Ajansı Başkanı Fatih Birol’un 12 Mart 2026 tarihinde gerçekleştirdiği ortak basın toplantısında ise COP31’in enerji boyutuna ilişkin öncelikler ortaya konmuştur.⁵⁸ Küresel ölçekte artan enerji talebi, su stresi ve iklim kaynaklı afetlerin yarattığı baskılar karşısında, COP31’in yalnızca yeni hedefler değil, uygulanabilir çözümler üreten bir platform olması gerektiği vurgulanmış; Uluslararası Enerji Ajansı da Türkiye’nin başkanlığına güçlü destek vereceğini ifade etmiş; Mayıs ayında gerçekleştirilen uluslararası toplantılarda da Uluslararası Enerji Ajansı ile stratejik ortaklık ve temiz enerjiye geçiş vurgusu ön plana çıkmıştır.^{59,60}

21-22 Nisan 2026 tarihlerinde Berlin’de 17’si gerçekleştirilen Petersberg İklim Diyalogu Toplantıları esnasında ise Sayın Murat Kurum tarafından 1,5 derece hedefi için mevcut çabaların yetersiz olduğunun altı çizilirken NDC’lerde yer alan hedeflerin hayata geçirilmesi için uygulama planlarının önemine dikkat çekilmiştir.^{61,62}

⁵⁷ “Bakan Kurum, Küresel Bakü Forumu’nda Türkiye’nin COP Vizyonunu Anlattı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-kuresel-baku-forumu-nda-turkiye-nin-cop-vizyonunu-anlatti-304242> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵⁸ “COP31 Başkanı Kurum ve Uluslararası Enerji Ajansı Başkanı Birol’un Ortak Basın Toplantısı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://iklim.gov.tr/en/joint-press-conference-by-cop31-president-kurum-and-iea-executive-director-birolnews-4879> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁵⁹ “Türkiye’nin COP31 Gündeminin 5 Önemli Enerji Başlığı Açıklandı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/turkiye-nin-cop31-gundeminin-5-onemli-enerji-basligi-aciklandi-304235> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁶⁰ “COP31 Başkanlığı, Uluslararası Enerji Ajansı ile Stratejik Ortak Olacak”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/cop31-baskanligi-uluslararasi-enerji-ajansi-ile-stratejik-ortak-olacak-304965> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁶¹ “1,5 Derece Hedefini Yakalama Noktasında Daha Kararlı Olmalıyız”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/1-5-derece-hedefini-yakalama-noktasinda-daha-kararli-olmalyiz-304874> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁶² Petersberg İklim Diyalogu 2026, Almanya Federal Çevre Bakanlığı. <https://www.bundesumweltministerium.de/en/pcd2026?utm> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

8-9 Mayıs 2026 tarihlerinde Hatay’da gerçekleştirilen “Türkiye’nin COP31’e Giden Yolu: Dirençli Şehirler” programında ise Hatay’da deprem sonrası yürütülen yeniden inşa süreci odağında COP31 gündemine katkı sunacağı ifade edilen ve afet sonrası toparlanmayı düşük karbonlu, kapsayıcı ve sürdürülebilir kentlere geçiş için bir dönüşüm fırsatı olarak nitelendiren “Hatay Deklerasyonu” hazırlanmıştır.⁶³ Ayrıca 16-22 Mayıs 2026 tarihlerinde Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de düzenlenen 13. Dünya Kent Forumu’na⁶⁴ (WUF – World Urban Forum) katılan Kurum dirençli şehirlerin COP31 Eylem Gündemi’nin temel başlıklarından biri olacağını açıklamıştır.⁶⁵

20-21 Mayıs 2026 tarihleri arasında Danimarka’nın Kopenhag şehrinde gerçekleştirilen İklim Bakanları Toplantısı’nda konuşan COP31 Başkanı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, COP31’in iklim taahhütlerinin somut uygulamalara dönüştürüleceği yeni bir döneme odaklanacağını belirtmiştir. Enerji dönüşümü, elektrifikasyon, temiz enerji, dirençli şehirler ve sanayinin karbonsuzlaştırılmasının Eylem Gündemi’nin öncelikleri arasında olduğunu vurgulayan Kurum, gelişmekte olan ülkelere yönelik iklim finansmanının artırılması, 300 milyar dolarlık Bakü Finansman Hedefi’nin izlenmesi, Yeşil İklim Fonu’nun yeniden kaynaklandırılması ve BM iklim fonlarının 2030’a kadar üç katına çıkarılması için çalışacaklarını ifade etmiştir. Ulusal Katkı Beyanları ile Ulusal Uyum Planlarının uygulanabilir yol haritalarına dönüşmesi gerektiğini belirten Kurum, COP31’in daha güçlü iş birliği, hesap verebilirlik ve somut sonuçlar üreten bir uygulama sürecini hızlandırmayı hedeflediğini söylemiştir.

COP31 Başkanı Murat Kurum ve COP31 Müzakereler Başkanı Chris Bowen tarafından Kopenhag’da yayınlanan 20 Mayıs 2026 tarihli ortak mektupta⁶⁶ ise COP31 başkanlık modelinin istişareye, karşılıklı saygıya ve ortak sorumluluğa dayandığı vurgusuyla tüm taraflar iyi niyet, esneklik ve iş birliği ruhu içerisinde hareket etmeye teşvik edilmiştir.

15.3 UNFCCC Yardımcı Organlar Toplantısı - SB 64

8–18 Haziran 2026 tarihlerinde Bonn’da gerçekleştirilen ve COP31 öncesindeki en önemli teknik müzakere aşaması olarak değerlendirilen **UNFCCC Yardımcı Organlar Toplantısı (SB 64)** yaklaşık 200 ülkeden temsilciler bir araya gelmiştir. Toplantılar, daha önceki iklim taahhütlerini somut eylemlere dönüştürmeye ve bir sonraki COP öncesinde daha fazla ilerleme kaydedilmesi gereken alanları belirlemeye odaklanmıştır. Tartışmalar, ülkelerin iklim hedeflerine ulaşma sürecini nasıl hızlandırabilecekleri ve ilk Küresel Durum Değerlendirmesinin (GST) sonuçlarını somut eylemlere nasıl dönüştürebilecekleri üzerine odaklanmıştır. COP31 Eylem Gündeminin temel yaklaşımı ve öncelikli çalışma alanları COP31 Başkanı Murat Kurum tarafından uygulama vurgusu ile kamuoyuyla paylaşılmıştır.

⁶³ “Türkiye’nin COP31’e Giden Yolu: Dirençli Şehirler Programı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/turkiye-nin-cop31-e-giden-yolu-direncli-sehirler-programi-305055> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁶⁴ 13. Dünya Kent Forumu. Bkz: <https://wuf.unhabitat.org/wuf13> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁶⁵ “Bakan Kurum, Bakü’de 13. Dünya Kentsel Forumu’na Katıldı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-baku-de-13-dunya-kentsel-forumu-na-katildi-305236> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁶⁶ COP31 Başkanı Murat Kurum ve COP31 Müzakereler Başkanı Chris Bowen Ortak Mektubu, 2026. <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/JOINT%20LETTER%20FROM%20COP31%20CPD-PON.pdf> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP31 Eylem Gündemi⁶⁷

- Sıfır Atık
- Okyanuslar ve Denizler
- Gıda Güvenliği
- İklim Dirençli Şehirler
- İklim Uygulama Köprüsü
- Gençlik ve Eğitim
- Yeşil Sanayileşme
- Temiz Enerji Dönüşümü
- Rio Sinerjisi
- Dinamik ve Dayanıklı Sağlık Sistemleri

Konferans ayrıca iklim eylemlerinde şeffaflığın önemini vurgulamıştır. Ülkeler, iklim taahhütlerine yönelik ilerlemeleri raporlama konusunda deneyimlerini paylaşmış ve uluslararası toplum genelinde güven ve hesap verebilirliğin artırılmasına katkıda bulunmuştur. Müzakerelerin yanı sıra, ülkeler ve uzmanlar özel yatırımların, ulusal iklim finansmanı çerçevelerinin güçlendirilmesi ve iklime dayanıklı kalkınmanın desteklenmesi konularında deneyimlerini paylaşmıştır. Ülkeler, İklim Teknolojisi Merkezi'nin UNEP bünyesinde kalmaya devam edeceği konusunda anlaşmıştır.⁶⁸ COP31 Başkanlığı tarafından Afrika İklim Müzakere Grubu, AOSIS Müzakere Grubu, 11 ülkeden oluşan Şemsiye Müzakere Grubu, Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri Grubu ve Arap Ülkeleri Grubu ile gerçekleştirilen toplantılarda ise kimseyi geride bırakmadan kapsayıcı bir süreç yönetimi vurgusu yapılmıştır.⁶⁹

Toplantıda ülkelerin iklim hedeflerini somut yatırım ve uygulama süreçleriyle desteklemelerine yönelik mekanizmaların geliştirilmesinin önemine dikkat çekilmiş; finansmanın sahaya erişimini hızlandıracak ve uygulama kapasitesini güçlendirecek araçların COP31 gündeminde önemli bir yer tutacağı belirtilmiştir.^{70,71} Dönem Başkanlığı tarafından açıklanan "35x35" Elektrifikasyon Hedefi, AB'nin dikkatle değerlendirileceği ve üzerinde çalışacağı umut verici bir girişim olarak değerlendirilmiştir.⁷²

⁶⁷ COP31 Resmî Web Sitesi. <https://cop31.tr/#themes> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁶⁸ "Bonn İklim Konferansı, teknik müzakerelerde kaydedilen ilerleme ve yeni eylem gündemi duyurularıyla COP31'e yönelik ivmeyi sürdürdü", Avrupa Komisyonu, 2026. https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/bonn-climate-conference-keepsmomentum-towards-cop31-technical-negotiations-advancing-and-new-action-2026-06-23_en (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁶⁹ "COP31 Ev Sahibi Ülke Anlaşması İmzalandı", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/cop31-ev-sahibi-ulke-anlasmasi-imzalandi-305662> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁷⁰ Bakan Murat Kurum, Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı, COP31 Başkanı, BM Haziran İklim Toplantıları sırasında düzenlenen basın toplantısındaki açılış konuşmasının transkripti, (Yardımcı Organların Altmış Dördüncü Oturumu - SB64), Bonn, Almanya. <https://unfccc.int/news/cop31-presidency-announces-new-targets-on-global-electrification-cuttingwaste-resilient-cities> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁷¹ "Bakan Kurum, COP31 Eylem Gündemi'nin 10 Başlığını Açıkladı", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-cop31-eylem-gundemi-nin-10-basligini-acikladi-305660> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁷² "Bonn İklim Konferansı, teknik müzakerelerde kaydedilen ilerleme ve yeni eylem gündemi duyurularıyla COP31'e yönelik ivmeyi sürdürdü", Avrupa Komisyonu, 2026. https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/bonn-climate-conference-keepsmomentum-towards-cop31-technical-negotiations-advancing-and-new-action-2026-06-23_en (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Hükümetler tarafından henüz onaylanmamış olsa da nihai enerji talebinin elektrikle karşılanan küresel payının bugünkü %20'nin biraz üzerinden 2035 yılına kadar %35'e çıkarılması hedefi Eylem Gündeminde dikkat çeken hedefleri arasında yer almıştır.⁷³ Türkiye 2035 yılına kadar küresel atık artışını yarıya indirmeyi, bina sektöründeki enerji tüketim yoğunluğunu %25 azaltmayı, döngüsel malzemelerin küresel kullanımını %15 artırmayı ve gençler ile çiftçiler arasında iklim krizi konusunda farkındalık yaratmayı hedeflediğini duyurmuştur. Bu hedeflerin yanı sıra, başkanlık ayrıca bir iklim uygulama köprüsünü de açıklamıştır. Bu girişim, gelişmekte olan ülkelerin desteğe ve kapasite geliştirmeye erişmesine yardımcı olmak amacıyla tasarlanmış olarak tanımlanmıştır.⁷⁴

Bununla birlikte SB 64 uyum, emisyon azaltımı ve iklim finansmanı gibi temel alanlarda sınırlı ilerlemeyle sonuçlanmıştır. Toplantı, sera gazı emisyonlarının azaltılmasına özel olarak odaklanan tek resmi gündem maddesi olan MWP konusunda bir anlaşmaya varılamamasıyla sona ermiştir. Sonuç olarak, bu madde "16. kural" kapsamına girmiş ve COP31'e ertelenmiştir. Uyum başlığı ise Bonn'daki müzakerelerin en tartışmalı konularından biri olmuştur. Afrika grubu, AOSIS, LDC'ler, AILAC ile G-77 ve Çin'in de aralarında bulunduğu ülkeler tarafından uyum finansmanını 2030 yılına kadar üç katına çıkarma hedefinin GGA metnine de dahil edilmesi gerektiğini belirtirlerken taraflar GGA ile ilgili metin üzerinde anlaşmaya varılamamıştır.⁷⁵

COP30'un en önemli sonuçlarından biri olan Küresel Adil Geçiş için Belem-Antalya Mekanizması'nın (BAM - Belem-Antalya Mechanism for Global Just Transitions) nasıl ilerletileceğine dair kapsamlı olmayan bir liste içeren bir taslak metin sunmuşlardır. Müzakerelerde ortaya çıkan metinler paketi, 18 Haziran'da düzenlenen SB 64'ün kapanış genel kurulunda herhangi bir müdahale olmaksızın kabul edilmiştir.⁷⁶

İklim finansmanı çalışma programını tartışmak üzere üç adet katılım atölyesi düzenlenirken G-77 ve Çin, eş başkanlar tarafından hazırlanan çalışma planını reddetmiş ve planın odak noktasının tamamen 9.1. madde üzerinde olması gerektiğini belirtmişlerdir.⁷⁷ Bazı gelişmekte olan ülkeler ise, gelişmiş ülkeleri daha fazla finansman sağlamaya teşvik etmek için yük paylaşımı anlaşmaları ve bir eylem planı kurulmasını savunmuştur.

SB 64 görüşmeleri kapsamında, COP30'da kararlaştırılan finansla ilgili bir diğer yeni süreç olan "Veredas Diyalogu"nun (Veredas Dialogue) ilk iki günlük toplantısı da gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde, Ruanda'nın kamu maliyesini iklim direnciyle nasıl uyumlu hale getirdiği ve Norveç'in karbon fiyatlandırması konusundaki deneyimleri de dahil olmak üzere çeşitli konularda sunumlar yapılmıştır. Diyalog

⁷³ "COP31 Başkanlığı, küresel elektrifikasyon, atıkların azaltılması ve dirençli kentlere ilişkin yeni hedeflerini açıkladı – Basın Toplantısı Tutanakları", UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/news/cop31-presidency-announces-new-targets-on-global-electrificationcutting-waste-resilient-cities> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁷⁴ "COP31 Başkanlığı, Eylem Gündemi'nin lansmanı kapsamında 2035 yılına kadar %35 elektrifikasyon hedefini açıkladı", COP31 Resmi Sayfası, 2026. <https://cop31.tr/news/bonn-electrification-target-2026> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁷⁵ Bonn İklim Değişikliği Konferansı Özet Raporu 8-18 Haziran 2026, ENB, 2026. <https://enb.iisd.org/bonn-climate-changeconference-sb64-sbi64-sbsta64-summary> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁷⁶ Bonn İklim Görüşmeleri: Haziran 2026 BM İklim Konferansı'nın Temel Sonuçları, Carbon Brief, 2026. <https://www.carbonbrief.org/bonn-climate-talks-key-outcomes-from-the-june-2026-un-climate-conference/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁷⁷ İklim Finansmanı Çalışma Programı – Çalışma Planı, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/documents/657613> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

kapsamında, bu yılın ilerleyen aylarında üst düzey Xingu Finans Görüşmeleri gerçekleştirileceği belirtilmiştir.⁷⁸ Son olarak, COP30 Başkanlığı, Bakü'den Belém'e Yol Haritası'nın uygulanmasını tartışmak üzere oturumlar düzenlemiştir. Bu kapsamda ortak çabaları odaklamak ve hızlı kazanımlar elde etmek için yapılacak faaliyetlerin yanı sıra, yol haritasının yetki verilen çalışma akışları ve eylem gündemi aracılığıyla nasıl takip edileceği tartışılmıştır.⁷⁹

SB 64'te, COP30'da kararlaştırıldığı üzere, tarafların GST'nin nasıl uygulanacağına ve karşılaştıkları engellere ilişkin deneyimlerini ve bilgilerini paylaşmaları için iki oturum düzenlenmiştir. AB, İsviçre ve Kolombiya gibi tarafların müdahaleleri, metnin 28. paragrafında yer alan ve fosil yakıtlardan uzaklaşma ile verimsiz fosil yakıt sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılmasını içeren GST'nin enerji paketine odaklanmıştır.^{80,81} Birçok gelişmekte olan ülke tarafı, GST sonuçlarını hayata geçirmek için daha fazla iklim finansmanı ve diğer destek biçimlerine ihtiyaç duyduklarını vurgulamıştır. G-77 ve Çin adına konuşan Filipinler GST sonuçlarını uygulamak için gereken eylemlerin ölçeği ile sağlanan desteğin ölçeği, kalitesi, erişilebilirliği ve öngörülebilirliği arasında süregelen uçuruma vurgu yapmıştır.⁸²

SB 64 kapsamında, COP30'da kabul edilen Küresel Mutirão kararı çerçevesinde oluşturulan başkanlık girişimlerinin uygulanmasına ilişkin istişareler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Küresel Uygulama Hızlandırıcı (GIA - Global Implementation Accelerator) girişiminin ülkelerin Ulusal Katkı Beyanları ve Ulusal derinleştirilmesi ve hızlandırılması gerektiğine yönelik ifadelerine rağmen somut sonuçlar elde edilememiş ve kayda değer bir ilerleme sağlanamamıştır. Müzakere gündemi ve eylem gündeminin birbirini tamamlayıcı olduğu belirtilirken jeopolitik gerilimlerin müzakerelere yansıdığı da bu bağlamda ifade edilmiştir. İlk GST kapsamındaki taahhütler, bilimin ve 1,5°C hedefinin gerektirdikleri, kayıp ve zarar, 300 milyar dolar, 1,3 trilyon dolar, uyum finansmanının üç katına çıkarılması ve diğer taahhütlerin referans noktası olduğu SB 64'te devam eden "önce sen" yaklaşımının süreci kilitlediği de vurgulanmıştır.⁸³

Uyum Planlarının uygulanmasını hızlandıracak yüksek etkili çözümleri desteklemesi ve farklı aktörler arasında iş birliğini güçlendirmesi ele alınmıştır. Ayrıca Belém 1,5°C Misyonu kapsamında taraflar, yerel

⁷⁸ "Paris Anlaşması'nın 2. Maddesinin 1 (c) Fıkrasının Uygulanması ve 9. Madde ile Tamamlayıcılığına İlişkin Veredas Diyalogu'nun Birinci Toplantısı", UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/event/first-meeting-of-the-veredas-dialogue-on-the-implementation-of-article-2-paragraph-1-c-of-the-paris> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁷⁹ Bakü'den Belém'e Yol Haritası, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/event/implementation-of-the-baku-to-belem-roadmap-to-13t> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸⁰ "Birleşik Arap Emirlikleri'nde küresel durum değerlendirme sonuçlarının uygulanması üzerine diyalog (1. Gün) – Zorunlu etkinlik", UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/event/united-arab-emirates-dialogue-on-implementing-the-global-stocktake-outcomes-day-1-mandated-event> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸¹ "Birleşik Arap Emirlikleri'nde küresel durum değerlendirme sonuçlarının uygulanması üzerine diyalog (2. Gün) – Zorunlu etkinlik", UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/event/united-arab-emirates-dialogue-on-implementing-the-global-stocktake-outcomes-day-2-mandated-event> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸² Bonn İklim Görüşmeleri: Haziran 2026 BM İklim Konferansı'nın Temel Sonuçları, Carbon Brief, 2026. <https://www.carbonbrief.org/bonn-climate-talks-key-outcomes-from-the-june-2026-un-climate-conference/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸³ "BM Haziran İklim Toplantılarının kapanışına ilişkin UNFCCC İcra Sekreteri'nin yazılı açıklaması (SB64)", UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/news/written-statement-of-unfccc-executive-secretary-on-closing-of-un-june-climate-meetings-sb64> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

yönetimler, özel sektör, finans kuruluşları, akademi ve sivil toplumun katkılarıyla yürütülen danışma süreci değerlendirilmiş; bu süreçte elde edilen görüşlerin, NDC ve NAP'lerin uygulanmasını hızlandırmaya yönelik fırsatlar, engeller ve çözüm önerilerini içeren ve COP31 öncesinde yayımlanacak bir rapora girdi sağlaması öngörülmüştür.

Adil Geçiş Çalışma Programının gözden geçirilmesi sürecinin başlatıldığı, İklim Eylemini Güçlendirme (ACE - Action for Climate Empowerment) bağlamında adil geçişin hızlandırılması vetoplumsal katılımın artırılması için zemin hazırlandığı ifade edilen SB 64'te diğer kritik tematik alanlarda tarafların eylemlerin

Taraflar arasındaki görüş ayrılıkları nedeniyle GGA, emisyon azaltımı, iklim finansmanı gibi kritik önem taşıyan birçok konu üzerinde ortak metin oluşturulamazken müzakerelerin önemli bir bölümü doğrudan Antalya'daki COP31'e taşınmıştır.⁸⁴

15.4 Londra İklim Haftası

20-28 Haziran 2026 tarihleri arasında bu yıl sekizinci kez düzenlenen Londra İklim Haftası (London Climate Week) kapsamında gerçekleştirilen toplantılarda elektrifikasyon konusunda yeni bir tartışma başlatmak istediklerini belirten⁸⁵ Bakan Murat Kurum COP31'in elektrifikasyon, finansman, yenilenebilir enerji, şehirler, sanayi ve günlük yaşamı bütüncül biçimde ele aldığını; "2035'e kadar yüzde 35" hedefinin de enerji güvenliği, temiz üretim, kentsel dönüşüm ve adil kalkınmayı birlikte ilerleten ortak bir çağrı olarak değerlendirildiğini belirtmiştir.⁸⁶

23 Haziran 2026 tarihinde elektrifikasyonu hızlandırmak amacıyla benzer görüşlere sahip ortakları bir araya getiren küresel bir platform olan "Electrify Now"un lansmanı da gerçekleştirilmiştir. Bu girişim, özellikle hâlâ büyük ölçüde fosil yakıtlara bağımlı olan ulaşım, sanayi ve yapı sektörlerine odaklanmaktadır. Girişim, AB, COP30 Başkanlığı (Brezilya), COP31 Başkanlığı (Avustralya, Türkiye), COP32 Başkanlığı (Etiyopya), Kanada, Filipinler, Kore Cumhuriyeti, Birleşik Krallık, Uluslararası Enerji Ajansı ve Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı ile birlikte çeşitli işletmeler ve finans kurumları tarafından desteklenmektedir. "Electrify Now", COP31 Başkanlığı'nın 2035 yılına kadar elektrifikasyon oranını nihai enerji talebinin %35'ine çıkarma yönündeki yeni küresel hedefini ilerletmeye yönelik bir araç olarak ifade edilmiştir.⁸⁷ Bu hedefe ulaşmak amacıyla girişim sanayi, binalar, ulaşım gibi kilit sektörlerin elektrifikasyonu, şebekelerin modernizasyonu ve depolama kapasitelerinin artırılması ve temiz enerji üretiminde dayanıklı tedarik zincirlerinin geliştirilmesi alanlarına odaklanacaktır.⁸⁸

⁸⁴ SB 64 Oturumları, UNFCCC. <https://unfccc.int/sb64#sessions> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸⁵ "Londra İklim Eylem Haftası Açılış Programı", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/ingiltere-de-londra-iklim-eylem-haftasi-programlari-basladi-305835> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸⁶ "Londra'da Enerji Dönüşümü Diyalogu Toplantısı Düzenlendi", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/londra-da-enerji-donusumu-diyalogu-toplantisi-duzenlendi-305853> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸⁷ "Electrify Now – Küresel Bir Girişim", Avrupa Komisyonu. https://energy.ec.europa.eu/topics/eus-energysystem/electrification/electrify-now_en (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁸⁸ "AB, Londra İklim Eylem Haftası'nda: Elektrifikasyonu genişletmek ve metan emisyonlarını azaltmak için güçlerini birleştirmek", Avrupa Komisyonu, 2026. https://energy.ec.europa.eu/news/eu-london-climate-action-week-joining-forces-expand-electrificationand-reduce-methane-emissions-2026-06-24_en (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

22 Haziran 2026 tarihindeki tartışmalar kapsamında, Mısır, Brezilya ve Bosna-Hersek'in Fosil Yakıt Düzenleme Programı (FFRP - Fossil Fuel Regulatory Programme) katıldığı duyurulmuş; bu sayede, petrol, gaz ve kömür faaliyetlerinden kaynaklanan metan emisyonlarını azaltmak için düzenleyici çerçevelerini güçlendiren ülkelere verilen destek genişletilmiştir.⁸⁹

23 Haziran 2026 tarihinde BM Genel Sekreteri, fosil yakıtlar, tarım ve atık alanlarında dokuz öncelikli eylemi özetleyen ve daha temiz hava, daha sağlıklı topluluklar ve daha dayanıklı gıda sistemleri sağlamayı amaçlayan küresel bir "Metan Eylem Çağrısı" (Call to Action on Methane) başlatmıştır. AB ve Küresel Metan Taahhütü'nün (GMP - Global Methane Pledge) eş düzenleyicisi Kanada, BM Genel Sekreteri António Guterres tarafından duyurulan metan konusundaki yeni eylem çağrısını memnuniyetle karşılamış ve girişimi destekleyen ve ülkeleri COP31 öncesinde uygulamayı hızlandırmaya teşvik eden ortak bir bildiri yayınlamıştır. Guterres, iklim krizi ile artan enerji güvensizliğini fosil yakıtlara olan süregelen bağımlılıkla ilişkilendiren en son bilimsel kanıtları sunan özel bir konuşma yapmış ve yenilenebilir kaynaklarla desteklenen daha güvenli ve sürdürülebilir bir geleceğe giden yolu ana hatlarıyla ortaya koymuştur. Ayrıca, yapay zekâ kaynaklı enerji kullanımının çevresel etkisine dikkat çekmiş ve metan emisyonlarını azaltmak için acil önlem alınması çağrısında bulunmuştur.^{90,91}

Ayrıca Guterres, 24 Haziran 2026 tarihinde İklim ve Kalkınma Finansmanı Forumu 2026 "Ülkeler Öncülüğündeki Dönüşüm için Geniş Ölçekli Finansman Kaynaklarının Açılması" (Unlocking Large-Scale Finance for Country-led Transformation) etkinliğinde gerçekleştirdiği konuşmada finansman açığının kapatılması ve gelişmiş ülkelerin uyum finansmanını üç katına çıkararak Yeşil İklim Fonu ve Kayıp ve Zarar Fonu gibi çok taraflı iklim fonlarının yeniden güçlendirilmesi gerektiğini belirterek küçük ada devletleri ve gelişmekte olan ülkeler ile az gelişmiş ülkeler için hibe temelli ve öngörülebilir finansmanın önceliklendirilmesinin önemine dikkat çekmiştir. İklim krizinin aynı zamanda ekonomik bir risk olduğunun kabul edilmesi ve uyum politikalarının ulusal kalkınma stratejileri, maliye politikaları, kamu yatırımları, altyapı planlaması, ticaret politikaları ve finansal düzenlemelerle bütünleştirilmesinin elzem olduğunu belirtmiştir. Küresel finans sistem ve dayanıklılığın önemine dikkat çeken Guterres afet öncesi hazırlık "Herkes İçin Erken Uyarı" sistemlerinin yaygınlaştırılması, sigortaya erişimin artırılması ve önceden konumlandırılmış finansmanın standart hale getirilmesi gerektiğini vurgulanarak, iklim kaynaklı afetlerin ekonomik krizlere dönüşmesine izin verilemeyeceğinin altını çizmiştir.⁹²

⁸⁹ Londra İklim Eylem Haftası 2026: Günlük Gelişmeler – 22 Haziran, İklim ve Temiz Hava Koalisyonu, 2026. <https://www.ccacoalition.org/news/london-climate-action-week-2026-daily-update-22-june> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁹⁰ "Genel Sekreter'in İklim ve Enerji Krizlerine Küresel Yanıt Üzerine Özel Konuşması", BM. <https://www.un.org/en/climatechange/LCAW2026> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁹¹ "Genel Sekreter'in Londra İklim Eylem Haftası'ndaki özel konuşması (sunulduğu gibi)", BM. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/state-ments/2026-06-23/secretary-generals-special-address-london-climate-action-weekdelivered> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁹² "Genel Sekreter, İklim Forumu'nda Finansman Açığının Kapatılması ve Dirençliliğe Yatırım Yapılması Çağrısında Bulundu; Deniz Seviyeleri ile Dünya'nın Sıcaklığının Tehlikeli Düzeylere Yükseldiği Uyarısını Yaptı", BM, 2026. <https://press.un.org/en/2026/sqsm23193.doc.htm> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

15.5 Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Küresel İklim Gündemi

Enerji tüketiminin, sera gazı emisyonlarının ve doğal kaynak kullanımının önemli bir bölümü kentlerde gerçekleşirken yenilikçi çözümler, toplumsal dayanışma modelleri ve dönüşüm kapasitesi de büyük ölçüde yine kentlerde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin COP süreçlerine katılımı, yalnızca kentlerin uluslararası platformlarda temsil edilmesi açısından değil, küresel iklim hedeflerinin uygulanabilir politikalara dönüştürülmesi bakımından da önem taşımaktadır. Belediyelerin ulaşım, atık yönetimi, su ve kanalizasyon altyapısı, enerji verimliliği, yapı stoku, arazi kullanımı, yeşil alan planlaması ve sosyal dayanıklılık alanlarında aldığı kararlar yalnızca yerel hizmetler olarak değil, küresel azaltım ve uyum hedeflerinin doğrudan bileşenleri arasındadır. Ulusal düzeyde belirlenen hedeflerin yerelde uygulamaya geçirilebilmesi için yerel iklim eylem planlarının ulusal hedeflerle uyumlaştırılması, kentlerin azaltım ve uyum alanlarındaki katkılarının görünür hâle getirilmesi ve yerel ihtiyaçların ulusal politikalara aktarılması gerekmektedir.

Türkiye’de belediyeler, iklim değişikliğiyle mücadelede sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum konusundaki çalışmalarını son yıllarda önemli ölçüde artırmıştır. Büyükşehir ve il belediyeleri başta olmak üzere birçok yerel yönetim, sera gazı emisyon envanterleri hazırlamakta, Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planları (SECAP – Sustainable Energy and Climate Action Plan) ile iklim uyum planları geliştirmekte ve bu planlar doğrultusunda uygulamalar yürütmektedir. Yenilenebilir enerji yatırımları, belediye hizmet binalarında ve kamusal alanlarda enerji verimliliği uygulamaları, elektrikli toplu taşıma araçlarının yaygınlaştırılması, bisiklet ve yaya ulaşımının desteklenmesi, atıkların kaynağında ayrıştırılması ve geri kazanımı, organik atıkların kompost veya biyogaz üretiminde değerlendirilmesi, su kaynaklarının verimli kullanımı ile yeşil alanların ve doğa temelli çözümlerin artırılması bu çalışmaların başlıca örnekleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda belediyeler, iklim risk değerlendirmeleri, erken uyarı sistemleri, taşkın ve sıcak hava dalgalarına yönelik uyum önlemleri, afetlere dirençli altyapı yatırımları ve iklim farkındalığını artırmaya yönelik eğitim ve katılım faaliyetleriyle kentlerin iklim değişikliğine karşı dayanıklılığını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Yerel yönetimlerin uluslararası fonlara yönelik ilgisi de bu bağlamda artmakta, belediyeler uluslararası ölçekte bilgi ve deneyim paylaşımı amacıyla küresel ağlar ve platformlarda yer almaktadır.

Türkiye’nin ilk kapsamlı iklim mevzuatı olarak ülkenin iklim politikalarında önemli bir dönüm noktası oluşturulan 7552 sayılı İklim Kanunu⁹³ 2 Temmuz 2025 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek 9 Temmuz 2025’te Resmî Gazete’de (Sayı: 32951) yayımlanmıştır. Geniş katılımlı bir istişare süreciyle hazırlandığı ifade edilen Kanun, kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplumun rollerini tanımlayarak kurumsal koordinasyonu güçlendirmekte ve iklim eylemlerine dair hukuki bir çerçeve sunmaktadır. Eşitlik, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılım, bütünlük, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş ve ilerleme ilkelerini esas alan Kanun ile azaltım ve uyum politikalarının uygulanmasına yönelik süreçler düzenlenmiş; tüm illerde Yerel İklim Değişikliği Eylem Planlarının (YİDEP) hazırlanması zorunlu hâle getirilmiştir.

⁹³ 7552 Sayılı İklim Kanunu, T.C. Resmî Gazete, 9 Temmuz 2025, Sayı: 32951. <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7552&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Ayrıca 7552 sayılı İklim Kanunu'nun 7. maddesi doğrultusunda YİDEP hazırlık, uygulama, izleme ve değerlendirme süreçlerine ilişkin teknik çerçeveyi içeren "Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları ile İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları Hakkında Yönetmelik"⁹⁴ 4 Ağustos 2026 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda hazırlanacak ilk YİDEP'in 2028- 2032 yıllarını kapsaması gerektiği, YİDEP'lerin her 5 yılda bir güncelleneceği, mevcut planların Yönetmeliğe uygun şekilde güncellenmesi hususları ilgili Yönetmelikte belirtilmiştir.

Bu süreç, Valiler başkanlığında kurulan İl İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulları aracılığıyla; kamu, yerel yönetimler, akademi, özel sektör ve sivil toplumun katılımıyla çok paydaşlı bir yapıda yürütülmektedir. Söz konusu mekanizma, yerel stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanmasını desteklerken ulusal ve yerel politikalar arasında eşgüdümü artırmakta ve iklim eylemine toplumsal katılımı teşvik etmektedir. Bu doğrultuda belediyelerin Yerel İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planları ve SECAP'larda belirlediği önceliklerin ulusal iklim hedefleriyle ilişkilendirilmesi; teknik ve mali açıdan güçlendirilmiş projelere dönüştürülmesi ve İklim Uygulama Köprüsü ile Küresel Uygulama Hızlandırıcısı gibi mekanizmalara dâhil edilmesi önem taşımaktadır.

Geçmiş yıllarda gerçekleştirilen COP'larda çok sayıda yerel yönetim ve kent ağı, ülke pavilyonlarının yanı sıra ICLEI gibi uluslararası kuruluşlara ait etkinlik alanlarında da aktif biçimde temsil edilmiştir. Bu platformlarda çok düzeyli yönetişimin güçlendirilmesi, yerel yönetimlerin iklim finansmanına ve teknik desteğe doğrudan erişiminin artırılması ve kentlerin sera gazı azaltım performanslarının ortak göstergeler üzerinden izlenmesi yönündeki talepler öne çıkmıştır. Söz konusu çağrılar, kentlerin iklim kriziyle mücadelede üstlendikleri sorumlulukların somut uygulamalara dönüştürülmesi açısından önem taşımaktadır. Bu süreçte kentler arası iş birliği, deneyim paylaşımı ve bilgi aktarımı belirleyici bir rol oynamaktadır.

COP27'de yerel yönetimlerin Türkiye Pavilyonu programında ilk kez yer alması, ulusal iklim gündemi ile yerel uygulamalar arasındaki bağın güçlendirilmesi bakımından önemli bir gelişme olmuştur. Türkiye Pavilyonu'nda Marmara Belediyeler Birliği ve Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) tarafından düzenlenen etkinliklerde, kentlerin iklim değişikliğiyle mücadeledeki rolü farklı boyutlarıyla ve belediye başkanlarının katılımıyla ele alınmış; Türkiye'deki belediyelerin iyi uygulama örnekleri uluslararası katılımcılarla paylaşılmıştır. Yerel yönetimlere görünürlük sağlayan ve çok paydaşlı bir içerikle hazırlanan pavilyon programı nedeniyle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının katkısı da ayrıca önem taşımaktadır.

"Uygulama COP'u" olarak isimlendirilen COP31'in Eylem Gündemi'nde, "İklim Dirençli Şehirler" odağının yanı sıra "Sıfır Atık" başta olmak üzere yerel yönetimlerin doğrudan sorumluluk alanlarına giren hedefler öne çıkmaktadır. 2017 yılında Sayın Emine Erdoğan'ın liderliğiyle Birleşmiş Milletler gündemine taşınan Sıfır Atık yaklaşımı COP31 gündeminde de önemli bir yere sahiptir. 20 Nisan 2026 tarihinde, Sıfır Atık

⁹⁴ Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları ile İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları Hakkında Yönetmelik" T.C. Resmî Gazete, 4 Ağustos 2026, Sayı: 33330. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2026/08/20260804-1.htm> (Erişim Tarihi: 04.08.2026)

yaklaşımına yönelik küresel iş birliklerini güçlendirmek amacıyla, Basel Sözleşmesi Asya ve Pasifik Bölgesel Merkezi (BCRC China – Basel Convention Regional Centre for Asia and the Pacific) tarafından 2022 yılında hayata geçirilen Uluslararası Sıfır Atık Şehir Ağı'nın Türkiye lansmanı⁹⁵ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Sıfır Atık Vakfı ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir.⁹⁶ Marmara Belediyeler Birliği, belediyelerin çevre ve iklim değişikliği alanında çalışma yürüten birim temsilcilerinden oluşan Çevre Platformuna yönelik düzenlediği kapasite geliştirme programlarının yanı sıra paydaşlarla geliştirdiği iş birlikleri aracılığıyla belediyelerin çevre yönetimi ve iklim değişikliği alanındaki çalışmaları na destek olmaktadır. MBB, Marmara Bölgesi'ndeki yerel yönetimler nezdinde çevre yönetimi alanında bilinç oluşturmak, bilgi ve tecrübe paylaşımına zemin hazırlamak, iyi uygulamaları yaygınlaştırmak ve iş birliği ağları oluşturmak amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda MBB, 2011 yılından bu "İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi"nin (Covenant of Mayors - CoM) ve 2020 yılından beri Avrupa Atık Azaltım Haftası'nın (European Week for Waste Reduction-EWWR) Türkiye koordinatörlüğünü yürütmektedir.⁹⁷ ICLEI ve Energy Cities, UN-Habitat tarafından kurulan Küresel Su Operatörleri İş Birliği Ağı (GWOPA) gibi iklim değişikliği ve çevre yönetimi alanında çalışma yürüten küresel ağlara da üye olan MBB, LGMA alt çalışma gruplarında da yer almaktadır.

MBB Yerel Yönetim Akademisi ile MENTOR-Değişim ve Paylaşım Programı, yerel yönetimlerin kurumsal ve teknik kapasitelerinin geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Benzer şekilde, azaltım ve uyum odaklı projelerin geliştirilmesi, yerel iklim politikalarının güçlendirilmesi ve yerel iklim eylem planlarının hazırlanmasının desteklenmesi amacıyla kurulan MBB Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi⁹⁸ (SİM) de bu alandaki önemli bir ihtiyaca karşılık vermektedir. Merkez, yerel yönetimlerin iklim değişikliğine uyum kapasitesini güçlendirmeye ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın yerelleştirilmesine katkı sunmaktadır. Ayrıca iklim değişikliğinin etkilerine ilişkin analiz ve politika önerileri geliştirmekte, yeşil ve dijital dönüşümü desteklemekte, ulusal ve uluslararası paydaşlarla iş birlikleri kurmakta ve kentsel dayanıklılığın artırılmasına yönelik faaliyetler yürütmektedir.

COP31'in Türkiye'de düzenleneceğinin ilan edilmesinin ardından yerel yönetimlerin sürece yönelik ilgisinde de önemli bir artış gözlemlenmiştir. MBB Avrupa Birliği "İklim Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu" kapsamında yürütülen NetZeroCities Programı çerçevesinde, Türkiye'de belediyelerin iklim nötrlüğe geçiş sürecini destekleyecek bilgi paylaşımı, iş birliği ve kapasite geliştirme mekanizmalarını hayata geçirmek üzere çalışmalar yürütmektedir. MBB bünyesinde Türkiye İklim Nötr Şehirler Ağı (İNŞA)⁹⁹ kurularak kap-

⁹⁵ "Emine Erdoğan'ın Başlattığı Sıfır Atık Hareketi, Uluslararası Şehir Ağı ile Güçleniyor", Sıfır Atık Vakfı, 2026. <https://sifiratikvakfi.org/emine-er-doganin-baslattigi-sifir-atik-hareketi-uluslararasi-sehir-agi-ile-gucleniyor> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁹⁶ Uluslararası Sıfır Atık Şehir Ağı'na Türkiye'den seçilen 20 belediye: Isparta Belediyesi, Elazığ Belediyesi, Yakutiye Belediyesi (Erzurum), Sandıklı Belediyesi (Afyonkarahisar), Bodrum Belediyesi (Muğla), Bergama Belediyesi (İzmir), Haliliye Belediyesi (Şanlıurfa), Şehitkamil Belediyesi (Gaziantep), Selçuklu Belediyesi (Konya), Karatay Belediyesi (Konya), Altındağ Belediyesi (Ankara), Kızılcahamam Belediyesi (Ankara), Esenler Belediyesi (İstanbul), Arnavutköy Belediyesi (İstanbul), Gaziosmanpaşa Belediyesi (İstanbul), Pendik Belediyesi (İstanbul), Darıca Belediyesi (Kocaeli), Kırklareli Belediyesi, Akyazı Belediyesi (Sakarya), Bafra Belediyesi (Samsun)

⁹⁷ Çevre Yönetimi ve İklim Değişikliği – Çalışma Alanlarımız, MBB. <https://www.marmara.gov.tr/tr/cevre-yonetimi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁹⁸ Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi, MBB. <https://www.marmara.gov.tr/tr/surdurulebilirlik-ve-iklim-degisikligi-merkezi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

⁹⁹ İklim Nötr Şehirler Ağı (İNŞA), MBB. <https://www.marmara.gov.tr/tr/iklim-notr-sehirler-agi-insa> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

samlı bir kapasite geliştirme ve ağ kurma programı ile iklim nötr gelecek vizyonu doğrultusunda hem öncü hem de sürece yeni dahil olan belediyeleri ortak bir dönüşüm zemininde buluşturulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda veri, yeşil dönüşüm ve finansman konuları odağında eğitim ve kapasite geliştirme programları yürütülmüştür.

MBB'nin ortağı olduğu "Marmara Belediyelerinde Kanıta Dayalı İklim Politikası için Öğrenmeyi Birlikte Tasarlamak-CLEMM" Projesi kapsamında ise 14-15 Nisan 2026 tarihlerinde, belediyelerin çevre yönetiminden strateji geliştirmeye, sosyal hizmetlerden proje birimlerine kadar farklı disiplinlerden temsilcilerin katılımıyla COP31 odağında "Yerel Yönetimler İçin İklim Uyumu ve Adaleti Öğrenme Programı" düzenlenmiştir.¹⁰⁰ 14 Mayıs 2026 tarihinde MBB üye belediyelerinin çevre yönetimi ve iklim değişikliği alanında çalışma yürüten çevre koruma ve kontrol, iklim değişikliği, sıfır atık ve temizlik işleri birimlerinden yönetici ve uzmanlardan oluşan Çevre Platformuna yönelik COP31 Bilgilendirme Toplantısı gerçekleştirilmiştir.¹⁰¹

MBB Şehir Politikaları Merkezi tarafından düzenlenen Şehir Konuşmaları Serisi, bu yıl Temmuz- Eylül ayları arasında MBB Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi iş birliğinde "COP31'e Doğru Şehir Konuşmaları" başlığıyla kurgulanarak COP31 eylem gündeminde öne çıkan odak alanları doğrultusunda kentlerin iklim değişikliğine uyum kapasitesi, iklim finansmanı, gıda sistemlerinin dönüşümü, gençlerin iklim yönetişimindeki rolü, dayanıklı sağlık sistemleri, döngüsel ekonomi ve atık yönetimi ile kıyı ve deniz ekosistemlerinin korunması gibi konuları farklı disiplinlerden uzmanların katkılarıyla tartışmaya sunulmaktadır.

Marmara Belediyeler Birliği, TÜBİTAK ve TBB iş birliğinde 16-17 Temmuz 2026 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen "İNŞA × CapaCITIES: Türkiye Şehirlerinin İklim Nötr Geleceği için Ortak Adımlar" başlıklı etkinlik İklim Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu kapsamındaki güncel gelişmeler, ulusal ve uluslararası iyi uygulama örnekleri, belediyelerin deneyimleri, finansman fırsatları ve iklim nötrlük yolculuğunda ihtiyaç duyulan yönetim modellerini odağa almıştır. Etkinlik kapsamında "Town Hall COP¹⁰²: COP31'e Doğru İNŞA Şehirleri ile Yuvarlak Masa Çalıştayı" gerçekleştirilmiştir.

TBB ve Sağlıklı Kentler Birliği gibi ulusal ölçekte faaliyet gösteren yerel yönetim birlikleri de COP31 sürecinde kapsayıcı diyalog platformları oluşturmaya yönelik yerel COP etkinlikleri (Town Hall COP) düzenlemekte; ayrıca belediyeleri bilgilendirmeye ve koordinasyonu güçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir.^{103,104}

¹⁰⁰ "COP31'e Giderken Yerel Yönetimler İçin İklim Uyumu ve Adaleti Öğrenme Programı", MBB, 2026.

<https://www.marmara.gov.tr/tr/cop31e-giderken-yerel-yonetimler-icin-iklim-uyumu-ve-adaleti-ogrenme-programi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

¹⁰¹ "MBB Çevre Platformu COP31 Gündemiyle Bir Araya Geldi", MBB, 2026. <https://www.marmara.gov.tr/tr/mbb-cevre-platformucop31-gundemiyle-bir-araya-geldi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

¹⁰² Yerel COP Etkinlikleri, Cities and Regions. <http://cities-and-regions.org/town-hall-cops/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

¹⁰³ "TBB'de COP31 Sürecinde İklim Yönetişimi Toplantısı Yapıldı", Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), 2026. <https://www.tbb.gov.tr/tr/haberler/tbbde-cop31-surecinde-iklim-yonetisimi-toplantisi-yapildi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

¹⁰⁴ "COP Yalova İklim Değişikliği Yerel Taraflar Konferansı Gerçekleşti", Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, 2026. <https://www.skb.gov.tr/cop-yalova-iklim-degisikligi-yerel-taraflar-konferansi-gerceklesti> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Bu bağlamda yerel yönetim birlikleri ve kent ağıları küresel iklim gündemi ile yerel uygulamalar arasında çift yönlü bir köprü işlevi görmektedir. Bir yandan COP süreçlerinde öne çıkan kararları, finansman olanaklarını, teknik yaklaşımları ve iyi uygulama örneklerini belediyelere aktarırken diğer yandan yerel yönetimlerin ihtiyaçlarını, deneyimlerini ve sahada karşılaştıkları sorunları ulusal ve uluslararası platformlara taşımaktadır. Belediyeler arasında bilgi ve deneyim paylaşımını kolaylaştırmaları, ortak kapasite geliştirme süreçleri yürütmeleri ve koordinasyon rolleri, küresel iklim hedeflerinin yerel ölçekte uygulanabilir politikalara dönüşmesi açısından önem taşımaktadır. Bu yönüyle yerel yönetim birlikleri, belediyeleri yalnızca bilgilendiren yapılar değil; yerel iklim eylemini güçlendiren, ortaklıkları geliştiren ve çok düzeyli yönetişimi işler hâle getiren temel aktörler arasında yer almaktadır.

Yerel Yönetimler ve COP31 Eylem Gündemi

Son yıllarda yaşanan afetler, pek çok kentin iklim kaynaklı risklere karşı yeterince hazırlıklı olmadığını göstermiştir. Mevcut altyapı sistemleri aşırı yağışlar karşısında yetersiz kalabilmekte, sıcak hava dalgaları halk sağlığını doğrudan tehdit etmekte, kuraklık ve artan tüketim ise su kaynakları üzerindeki baskıyı büyütmektedir. Bunun yanında kıyı kentlerinde deniz seviyesinin yükselmesi, fırtına ve kıyı erozyonu gibi riskler de kentsel planlama açısından giderek daha belirleyici hâle gelmektedir. Bu tablo, iklim krizinin yalnızca çevresel değil sosyal, ekonomik, mekânsal ve yönetsel bir sorun olduğunu göstermektedir.

İklim krizinin kentlerde yarattığı etkiler toplumun bütün kesimlerini eşit biçimde etkilememektedir. Aşırı sıcaklıklar, hava kirliliği, su stresi, taşkınlar ve diğer afet riskleri; düşük gelirli mahalleleri, çocukları, yaşlıları, engellileri, göçmenleri ve temel hizmetlere erişimi sınırlı kesimleri daha yoğun biçimde etkilemektedir. Bu nedenle iklim eyleminin karbon azaltımının yanı sıra barınma, sağlıklı çevre, kamusal alanlara ve temel hizmetlere erişim, bakım hizmetleri ve kent hakkı gibi sosyal politika başlıklarıyla birlikte ele alınması gerekmektedir. Adil geçişin kent ölçeğindeki karşılığı da dönüşümün maliyet ve faydalarının farklı toplumsal gruplar arasında nasıl paylaşılacağı sorusuyla doğrudan ilişkilidir. Daha sağlıklı ve yaşanabilir mahallelerin oluşturulması, erişilebilir ve güvenli kamusal alanların geliştirilmesi, toplu taşımanın güçlendirilmesi, yaya ve bisiklet erişiminin artırılması, binaların enerji performansının iyileştirilmesi ve afetlere hazırlıklı altyapı sistemlerinin kurulması da iklim eyleminin ayrılmaz parçalarıdır. Bu yatırımlar, sera gazı emisyonlarını azaltırken hava kalitesinin, halk sağlığının, ekonomik verimliliğin ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi açısından da elzemdir. Ancak yerel yönetimlerin dönüşüm kapasitesini belirleyen temel meselelerden biri finansmandır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde belediyelerin iklim uyumu, dirençlilik ve düşük karbonlu altyapı yatırımları için ihtiyaç duyduğu kaynaklara erişimi hâlen sınırlıdır. Yerel yönetimler çoğu zaman uluslararası iklim fonlarına doğrudan erişememekte; kredi değerliliği, borçlanma sınırları, fizibilite maliyetleri ve proje hazırlama kapasitesindeki eksiklikler nedeniyle yatırımlarını finansmana hazır hâle getirmekte zorlanmaktadır. Bu nedenle COP31 sürecinde yalnızca iklim finansmanının toplam hacmi değil, bu finansmanın hangi mekanizmalarla yerel ölçeğe aktarılacağı da temel tartışma alanlarından biri olmalıdır. Bununla birlikte, yerel finansmana ilişkin çözüm arayışlarının belediyelere daha fazla kaynak tahsis edilmesiyle sınırlı kalmaması gerekmektedir. Teknik yardım, proje geliştirme desteği, garanti mekanizmaları, imtiyazlı krediler, hibeler ve karma finansman araçları birlikte ele alınmalıdır. Özellikle küçük ve orta ölçekli belediyelerin projelerinin ortak programlar altında birleştirilmesi, benzer ihtiyaçlara sahip kentlerin bir araya gelerek bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunması ve belediyeler arası proje ortaklıklarının kurulması finansmana erişimi kolaylaştırabilir. İklim finansmanının yerelleştirilmesi, yalnızca kaynakların merkezi düzeyden yerel yönetimlere

aktarılması değil; yerel ihtiyaçların, risklerin ve toplumsal önceliklerin finansman kararlarına yansıtılması anlamına da gelmektedir.

COP31 sürecinde Eylem Gündemi kapsamında “İklim Dirençli Şehirler” öncelik alanı doğrultusunda 21 Temmuz 2026 tarihinde İLBANK tarafından Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA - Japan International Cooperation Agency) iş birliğinde Malatya Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde "COP31'e Giden Süreçte İklim Dirençli Şehirlerin Geliştirilmesi: Taahhütlerden Eyleme"¹⁰⁵ başlığıyla düzenlenen toplantıda planlama, finansman ve uygulama süreçlerini bir araya getiren, şehirlerin yatırım hazırlık kapasitesini güçlendirmeyi hedefleyen bütüncül bir çerçeve olarak değerlendirilen Sürdürülebilir Kentsel Dirençlilik Finansmanı Faaliyeti SURFF - (Sustainable Urban Resilience Financing Facility) dikkat çekilmiştir. Yerelde iklim finansmanına ilişkin yatırım ve hazırlık kapasitesinin güçlendirilmesi, uygulanabilir proje havuzlarının geliştirilmesi, uluslararası iş birliklerinin artırılması ve dirençli şehirler için finansmanın harekete geçirilmesine katkı sağlamayı hedefleyen etkinliğin bir seri halinde farklı uluslararası paydaşların iş birliğinde devam etmektedir.

13 Ağustos 2026 tarihinde İLBANK ve Asya Kalkınma Bankası iş birliğinde büyükşehir ve il belediye başkanları ile kamu kurumları ve uluslararası paydaşlardan üst düzey yöneticilerin katılımıyla Ankara’da gerçekleştirilen “COP31 Yolunda İklim Dirençli Şehirler Zirvesi”nin açılış konuşmalarında COP31 Başkanı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, Dirençli Şehirler öncelik alanına ilişkin deprem bölgesindeki yeniden inşa çalışmalarından örnekler verirken COP31 sürecinde tüm bu başlıkları ölçülebilir hedeflerle somut uygulamalara dönüştürecek adımları atacaklarını ifade etmiş ve ulusal iklim hedeflerinin yatırım yapılabilir projelere dönüştürülmesi için merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki iş birliğinin ve koordinasyonun önemine dikkat çekmiştir.¹⁰⁶

COP31 hazırlıklarında öne çıkan bir diğer başlık sıfır atık ve döngüsel ekonomi yaklaşımıdır. Bu kapsamda, atık yönetimi belediyelerin en temel hizmet alanlarından biri olmakla birlikte, günümüzde mesele yalnızca atığın toplanması ve bertaraf edilmesi değildir. Atığın oluşumunun önlenmesi, ürünlerin kullanım ömrünün uzatılması, yeniden kullanım ve onarım sistemlerinin desteklenmesi, organik atıkların değerlendirilmesi ve ikincil ham madde piyasalarının geliştirilmesi giderek önem kazanmaktadır.

Yerel yönetimlerin COP süreçlerine katılımının bir başka boyutu da veri üretimi, izleme ve hesap verebilirliktir. Kentlerin sera gazı envanterlerini, iklim risklerini, altyapı ihtiyaçlarını ve uygulama sonuçlarını düzenli biçimde ölçebilmesi, hedeflerin gerçekçi şekilde belirlenmesi için gereklidir. Yerel iklim verilerinin ulusal raporlama sistemlerine dâhil edilmesi, kentlerin ulusal hedeflere katkısının görünür hâle getirilmesini ve uygulama açığının daha doğru değerlendirilmesini sağlayacaktır. COP31’in uygulama odaklı yaklaşımının,

¹⁰⁵ “COP31’e giden süreçte iklim dirençli şehirlerin geliştirilmesi: Taahhütlerden Eyleme Etkinliği Malatya’da Düzenlendi.” İLBANK, 2026. <https://www.ilbank.gov.tr/haber/cop31-e-giden-surecte-iklim-direncli-sehirlerin-gelistirilmesi-taahhutlerden-eyleme-etkinligimalatya-da-duzenlendi/1722> ; “COP31’e Giden Süreçte İklim Dirençli Şehirlerin Geliştirilmesi: Taahhütlerden Eyleme Etkinliği Malatya’da Gerçekleşti.”, https://yatirimlar.com/haber/cop31-e-giden-surecte-iklim-direncli-sehirlerin-gelistirilmesi-taahhutlerden-eyleme-etkinligi-malatya-da-gerceklesti_253519 Yatırımlar, 2026. (Erişim Tarihi: 22.07.2026)

¹⁰⁶ “COP31 Yolunda İklim Dirençli Şehirler Zirvesi”, <https://csb.gov.tr/haberler/cop31-yolunda-iklim-direncli-sehirler-zirvesi-306372> (Erişim Tarihi: 14.08.2026)

ortak göstergeler ve izleme mekanizmaları geliştirilmesine de katkı sunması beklenmelidir. Yerel düzeyde üretilen verilerin ulusal sera gazı envanteri, NDC izleme süreçleri ve İki Yıllık Şeffaflık Raporları'yla uyumlu hâle getirilmesi, kentlerin ulusal iklim hedeflerine katkısının ölçülebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Önümüzdeki dönemde belirleyici olan yalnızca COP31'de hangi kararların alınacağı değil, bu kararların kentlerde nasıl uygulanacağıdır. İklim krizinin etkileri de çözüm yolları da büyük ölçüde şehirlerde görünür hâle gelmektedir. Bu bağlamda merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi, yerel yönetimlerin ulusal iklim politikalarının hazırlanmasına erken aşamada katılması, mali ve teknik kapasitelerinin artırılması ve kalıcı çok düzeyli yönetim mekanizmalarının kurulması kritik önem taşımaktadır. Yerel yönetimler aynı zamanda toplumsal katılımın ve iklim politikalarına yönelik kamusal güvenin kurulmasında merkezi bir konuma sahiptir. Yerel düzeyde kurulan katılımcı süreçler, küresel iklim politikalarının toplum tarafından anlaşılmasına ve sahiplenilmesine de imkân tanımaktadır.

COP31'in bu nedenle yalnızca diplomatik müzakerelerin yürütüldüğü bir zirve değil, aynı zamanda kentlerin deneyimlerini paylaştığı, yerel çözümlerin görünür hâle geldiği, uygulanabilir projelerin finansman kuruluşlarıyla buluştuğu ve yerel yönetimlerin küresel iklim yönetimindeki rolünün güçlendirildiği çok aktörlü bir platform olması önem taşımaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin COP31'e etkin katılımı, küresel kararlarla yerel uygulamalar arasındaki mesafenin azaltılması ve iklim hedeflerinin günlük yaşamda somut karşılıklar üretmesi bakımından temel bir gerekliliktir.

16. Sonuç Yerine: COP31'e Doğru

COP30 Başkanlığı tarafından yayınlanan ve konferansın siyasi, düzenleyici ve uygulamaya dönük sonuçlarını içeren raporda¹⁰⁷ neredeyse tüm ülkelerin katılımı ve uzlaşısıyla kabul edilen 56 karara işaret edilmektedir. Bu bağlamda Bakü'den Belém'e Yol Haritasının resmen tanınması ve 2035 yılına kadar yıllık 1,3 trilyon ABD Doları (en az 300 milyar ABD Doları kamu kaynağı dahil) seferber etme yönündeki kolektif hedef onaylanmıştır. Küresel Adil Geçiş için Belém Mekanizması bağlamında Birleşik Arap Emirlikleri Adil Geçiş Çalışma Programı güçlendirilmiş; hakkaniyet ve egemenliğe olan bağlılık yansıtılmıştır. Uyum finansmanının 2035'e kadar üç katına kadar çıkarılması için hakkaniyet ve egemenlik taahhüdü vurgulanırken GGA kapsamındaki ilerlemenin takibi için 59 gösterge kabul edilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde teknolojinin yaygınlaştırılmasının hızlandırılmasına yönelik Belém Teknoloji Uygulama Programı'nın başlatılması, iklim finansmanı üzerine iki yıllık çalışma programı hazırlanması ve ticaret-iklim diyaloglarının başlatılmasına yönelik eylemlere yer verilmiş ve Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı kesen bir bileşen olarak öne çıkmış ve Belém'den Antalya'ya uzanan süreçte iklim eyleminin hızlandırılması ve uluslararası iş birliğinin sürdürülmesi çağrısında bulunulmuştur.

COP30'a yönelik önemli eleştirilerden biri, ortaya konulan uygulama odaklı yaklaşımın sunduğu çerçeveye rağmen, bu yaklaşımın izlenmesi ve hesap verebilirliğine ilişkin mekanizmaların yeterince netleştirilmemiş olmasıdır. Eylem Gündemi kapsamında geliştirilen girişimler ve gönüllü koalisyonlar önemli bir hareketlilik yaratmakla birlikte, bu yapıların somut sera gazı emisyon azaltımı ve uyum çıktılarıyla nasıl ilişkilendirileceği konusunda belirsizlikler devam etmektedir. Bu durum, iklim eyleminin ölçülebilirliği ve ilerlemenin karşılaştırılabilirliği açısından sınırlılıklar doğurmaktadır.

Bir diğer eleştiri alanı, COP30 sürecinde öne çıkan çok paydaşlı katılım ve kapsayıcılık vurgusunun, karar alma süreçlerine kurumsal düzeyde ne ölçüde yansıtıldığına ilişkindir. Yerel yönetimler, sivil toplum ve diğer alt-ulusal aktörlerin süreçte görünürlüğü artmış olmakla birlikte, bu aktörlerin müzakere ve karar mekanizmalarına doğrudan etkisi hâlen sınırlı kalmaktadır. Bu durum, çok düzeyli yönetim yaklaşımının söylem düzeyinde güçlü olmasına rağmen, kurumsal yapıya tam olarak entegre edilemediğine işaret etmektedir.

Ayrıca, iklim finansmanı konusunda ortaya konulan hedeflerin ölçeği ile bu hedeflere ulaşmaya yönelik somut araçlar arasındaki uyumsuzluk da eleştiri konusu olmaktadır. Finansman ihtiyacının büyüklüğü kabul edilmekle birlikte, özellikle gelişmekte olan ülkeler için öngörülebilir, erişilebilir ve sürdürülebilir finansman akışlarının nasıl sağlanacağına ilişkin netlik sınırlı kalmıştır. Benzer şekilde, adil geçiş ve iklim adaleti gibi

¹⁰⁷ COP30 Yönetici Raporu, COP30 Başkanlığı, 2025. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/COP_30_executive_report.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

kavramların güçlü biçimde vurgulanmasına rağmen, bu ilkelerin uygulamada nasıl somutlaştırılacağına ilişkin politika araçlarının yeterince detaylandırılmadığı görülmektedir. Bu çerçevede COP30, yönelim ve öncelikleri belirleyen önemli bir aşama olmakla birlikte; uygulama, finansman ve yönetim boyutlarında somut ve bağlayıcı ilerlemelerin sağlanması gerekliliğini açık biçimde ortaya koyan bir süreç ve önemli belirsizlikleri açıkta bırakan bir ara eşik olarak karşımıza çıkmaktadır.

SB 64, COP31 öncesinde uygulama, finansman ve kurumsal destek başlıklarının önemini daha da görünür hâle getirmiş; buna karşın uyum, emisyon azaltımı ve iklim finansmanı gibi temel alanlarda taraflar arası daki görüş ayrılıklarının sürdüğünü ortaya koymuştur. Küresel Uyum Hedefi, Azaltım Çalışma Programı, uyum finansmanının artırılması ve Küresel Durum Değerlendirmesi sonuçlarının uygulanması gibi kritik konularda ortaklaşamaması önemli başlıkların doğrudan COP31'e taşınmasına yol açmıştır. Bu durum COP31'e daha somut beklentiler ve daha yüksek bir uygulama baskısı devretmektedir. Özellikle iklim finansmanının ölçeği ve erişilebilirliği, çok düzeyli yönetişimin kurumsallaştırılması ve adil geçiş politikalarının uygulanabilir araçlara dönüştürülmesi gibi başlıkların COP31 gündeminde daha belirleyici olması beklenmektedir. Nitekim COP31'in, COP30'da ortaya konulan uygulama odaklı yaklaşımı somut sonuçlara dönüştürme kapasitesi açısından kritik bir sınav niteliği taşımaktadır. Şehirler, sanayi, altyapı ve enerji dönüşümü gibi alanlarda geliştirilecek politika ve uygulamaların, yalnızca taahhüt düzeyinde kalmayıp ölçülebilir ve izlenebilir çıktılar üretmesi; aynı zamanda finansman ve yönetim mekanizmalarıyla desteklenmesi, küresel iklim rejiminin etkinliği açısından belirleyici olacaktır. Ayrıca iklim adaletinin nesiller ve coğrafyalar arası boyutlarının yanında iklim değişikliğinin farklı kitleler üzerindeki etkileri de dikkate alınarak multidisipliner bir bakış açısıyla politika geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Son yıllarda COP süreçlerinde şehirlerin önemi giderek daha görünür hale gelmiş; özellikle COP28'de düzenlenen Yerel İklim Eylemi Zirvesi ve CHAMP gibi girişimler, şehirlerin Ulusal Katkı Beyanları ve iklim yatırımları ile daha doğrudan ilişkilendirilmesini sağlamıştır. COP29'da özellikle iklim finansmanı tartışmaları çerçevesinde şehirlerin finansmana erişimi ve çok düzeyli yönetim mekanizmalarındaki yeri daha güçlü biçimde gündeme gelmiştir. COP30 ile birlikte bu çerçeve daha ileri taşınarak, küresel iklim rejiminde temel sorunun hedef eksikliğinden ziyade uygulama açığı olduğu kabulü güçlenmiş; bu durum yerel yönetimlerin rolünü daha da kritik hale getirmiştir.

Çok düzeyli yönetişimin güçlendirilmesi, yerel yönetimlerin yalnızca ulusal politikaların uygulayıcısı olarak görülmemesini; NDC'lerin, Ulusal Uyum Planlarının ve iklim finansmanı mekanizmalarının hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi süreçlerine kurumsal ortaklar olarak katılmasını gerektirmektedir. Finansmana erişimin artırılması için yatırım öncesi hazırlık süreçlerinin, fizibilite çalışmalarının, teknik tasarımın ve ihale kapasitesinin desteklenmesi de en az finansman kaynağının sağlanması kadar önemlidir. Yerel iklim eylemi geliştirilirken büyükşehirlerle küçük ve orta ölçekli belediyeler arasındaki mali, teknik ve beşerî kapasite farklarının gözetilmesi; destek mekanizmalarının belediyelerin ölçeğine ve ihtiyaçlarına göre farklılaştırılması gerekmektedir.

COP31 Başkanlığı tarafından benimsenen "Uygulama Odaklı COP" yaklaşımı çerçevesinde yerel yönetimlerin önemi de bir kez daha ortaya çıkmaktadır. COP31'in doğrudan yerel ölçekte karşılık bulan ve yerel

yönetimlerin sorumluluk alanlarına giren başlıklara odaklanması; ayrıca çok paydaşlı yönetişim, kapsayıcılık ve finansmana erişim konularını önceliklendirmesi, kentleri iklim eyleminin ana taşıyıcısı haline getirmektedir. Bu bağlamda şehirler, küresel hedeflerin somut sonuçlara dönüşmesinde kritik bir eşik oluşturmakta; COP31 ise bu rolün kurumsal ve politik olarak daha güçlü biçimde tanındığı bir dönüm noktası olma potansiyeli taşımaktadır. Nitekim COP31'in yerel yönetimler açısından başarısı, kentlerin yalnızca alınan kararları uygulamasına değil, yerel ihtiyaç ve deneyimlerin müzakere ve eylem gündemini beslemesine, belediyelerin finansmana doğrudan erişiminin kolaylaştırılmasına ve uygulamaların ölçeklendirilmesine bağlı olacaktır.

Kaynakça

“1,5 Derece Hedefini Yakalama Noktasında Daha Kararlı Olmalıyız”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/1-5-derece-hedefini-yakalama-noktasinda-daha-kararli-olmaliyiz-304874> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

13. Dünya Kent Forumu. Bkz: <https://wuf.unhabitat.org/wuf13> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

2025 MWP Raporu, UNFCCC, 2025. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/sb2025_11.pdf (Erişim Tarihi: 30.06.2026)

2025 Sera Gazı Bülteni, WMO, 2025. https://wmo.int/sites/default/files/2025-10/GHG-21_en.pdf (Erişim Tarihi: 30.06.2026)

2035 Avustralya Ulusal Katkı Beyanı, 2025. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-09/Australia%20Second%20NDC.pdf> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

7552 Sayılı İklim Kanunu, T.C. Resmî Gazete, 9 Temmuz 2025, Sayı: 32951. <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7552&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

“AB, Londra İklim Eylem Haftası’nda: Elektrifikasyonu genişletmek ve metan emisyonlarını azaltmak için güçlerini birleştirmek”, Avrupa Komisyonu, 2026. https://energy.ec.europa.eu/news/eu-london-climate-action-week-joining-forces-expand-electrification-and-reduce-methane-emissions-2026-06-24_en (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Atık İstatistikleri 2024, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2024. <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/54134> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Avrupa Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi COP26 Politika Belgesi. https://www.cenelec.eu/media/Policy%20Opinions/cen-cenelec_position_paper_cop26.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Avustralya COP30’da küresel iklim eylemine taahhüt verdi, Avustralya Hükümeti İklim Değişikliği, Enerji, Çevre ve Su Bakanlığı, 2025. <https://www.dcceew.gov.au/about/news/australia-committed-global-climate-action-cop30> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Avustralya, Pre-COP’u Fiji ve Tuvalu’da ev sahipliği yapmaları kararını olumlu karşıladı”, Avustralya Dışişleri Bakanı, 2026. <https://www.foreignminister.gov.au/minister/penny-wong/media-release/australia-welcomes-decision-host-pre-cop-fiji-and-tuvalu> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Bakan Kurum, Bakü’de 13. Dünya Kentsel Forumu’na Katıldı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-baku-de-13-dunya-kentsel-forumu-na-katildi-305236> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Bakan Kurum, COP31 Eylem Gündemi’nin 10 Başlığını Açıkladı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-cop31-eylem-gundemi-nin-10-basligini-acikladi-305660> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Bakan Kurum, Küresel Bakü Forumu’nda Türkiye’nin COP Vizyonunu Anlattı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-kuresel-baku-forumu-nda-turkiye-nin-cop-vizyonunu-anlatti-304242> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Bakan Murat Kurum, Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı, COP31 Başkanı, BM Haziran İklim Toplantıları sırasında düzenlenen basın toplantısındaki açılış konuşmasının transkripti, (Yardımcı Organların Altmış Dördüncü Oturumu - SB 64), Bonn, Almanya. <https://unfccc.int/news/cop31-presidency-announces-new-targets-on-global-electrification-cutting-waste-resilient-cities> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Bakü’den Belém’e Yol Haritası, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/event/implementation-of-the-baku-to-belem-roadmap-to-13t> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Belém Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı, UNFCCC, 2025. Bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2025_L16E.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

“Birleşik Arap Emirlikleri’nde küresel durum değerlendirme sonuçlarının uygulanması üzerine diyalog (1. Gün) – Zorunlu etkinlik”, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/event/united-arab-emirates-dialogue-on-implementing-the-global-stocktake-outcomes-day-1-mandated-event> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Birleşik Arap Emirlikleri’nde küresel durum değerlendirme sonuçlarının uygulanması üzerine diyalog (2. Gün) – Zorunlu etkinlik”, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/event/united-arab-emirates-dialogue-on-implementing-the-global-stocktake-outcomes-day-2-mandated-event> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Madde 3.5, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Bkz: https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

“BM Haziran İklim Toplantılarının kapanışına ilişkin UNFCCC İcra Sekreteri’nin yazılı açıklaması (SB 64)”, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/news/written-statement-of-unfccc-executive-secretary-on-closing-of-un-june-climate-meetings-sb64> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

BM80 Girişimi, Birleşmiş Milletler. Bkz: <https://www.un.org/un80-initiative/en> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Bonn İklim Değişikliği Konferansı Özet Raporu 8-18 Haziran 2026, ENB, 2026. <https://enb.iisd.org/bonn-climate-change-conference-sb64-sbi64-sbsta64-summary> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Bonn İklim Görüşmeleri: Haziran 2026 BM İklim Konferansı’nın Temel Sonuçları, Carbon Brief, 2026. <https://www.carbonbrief.org/bonn-climate-talks-key-outcomes-from-the-june-2026-un-climate-conference/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Bonn İklim Konferansı, teknik müzakerelerde kaydedilen ilerleme ve yeni eylem gündemi duyurularıyla COP31’e yönelik ivmeyi sürdürdü”, Avrupa Komisyonu, 2026. https://climate.ec.europa.eu/news-others-ther-reads/news/bonn-climate-conference-keeps-momentum-towards-cop31-technical-negotiations-advancing-and-new-action-2026-06-23_en (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

C40 Dünya Belediye Başkanları Zirvesi 2025, C40. Bkz: <https://www.c40.org/events/c40-world-mayors-summit-2025/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

CHAMP Nedir?, CHAMP. <https://www.champ-climate.org/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Cinsiyet Bileşimi Raporu, UNFCCC, 2025. Bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2025_04E.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

Cinsiyete Duyarlı İklim Politikalarına İlişkin Sentez Raporu, UNFCCC, 2025. Bkz: <https://unfccc.int/documents/649754> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

“COP Yalova İklim Değişikliği Yerel Taraflar Konferansı Gerçekleşti”, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, 2026. <https://www.skb.gov.tr/cop-yalova-iklim-degisikligi-yerel-taraflar-konferansi-gerceklesti> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP24’te Uyum Fonu, Uyum Fonu. <https://www.adaptation-fund.org/cop30/previous-cops-2/cop24-3/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP25. <https://www.cop25.cl/en/cop25-time-for-action.html> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP27’den Notlar, MBB, 2023. <https://mbbkulturyayinlari.com/cop27den-notlar> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP28'den Notlar, MBB, 2024. Bkz: <https://mbbkulturyayinlari.com/cop28den-notlar> (Erişim Tarihi: 26.09.2026)

COP29'dan Notlar, MBB, 2025. Bkz: <https://mbbkulturyayinlari.com/cop29dan-notlar> (Erişim Tarihi: 26.09.2026)

COP29 Avustralya Çıktıları, Avustralya Hükümeti İklim Değişikliği, Enerji, Çevre ve Su Bakanlığı, 2024. <https://www.dcceew.gov.au/about/news/outcomes-for-australia-cop29> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP29 Başkanlığının Taraflara İlk Mektubu, 2024. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/COP29_President%20Designate_First%20Letter%20to%20Parties%20and%20observer%20States.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP30 10-21 Kasım 2025 Özet Raporu, ENB. <https://enb.iisd.org/belem-un-climate-change-conference-cop30-summary> (Erişim Tarihi: 29.06.2025)

COP30 katılımcı listesi için bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2025_inf01.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

COP30 Küresel İklim Eylem Gündemi Çıktı Raporu, UNFCCC, 2025. <https://unfccc.int/documents/655037> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP30 LGMA Ortak Pozisyon Belgesi, Cities and Regions. <https://www.cities-and-regions.org/2025-united-nations-climate-change-conference-cop30/cop30-joint-lgma-position/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP30 Yerel Liderler Forumu, Bloomberg Philanthropies. Bkz: <https://www.bloomberg.org/cop30-local-leaders-forum/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP30 Yönetici Raporu, COP30 Başkanlığı, 2025. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/COP_30_executive_report.pdf Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP30’a hangi ülkelerin en çok delege gönderdiğinin analizi”, Carbon Brief. <https://www.carbonbrief.org/analysis-which-countries-have-sent-the-most-delegates-to-cop30/> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

“COP31 Başkanlığı, Eylem Gündemi’nin lansmanı kapsamında 2035 yılına kadar %35 elektrifikasyon hedefini açıkladı”, COP31 Resmi Sayfası, 2026. <https://cop31.tr/news/bonn-electrification-target-2026> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31 Başkanlığı, küresel elektrifikasyon, atıkların azaltılması ve dirençli kentlere ilişkin yeni hedeflerini açıkladı – Basın Toplantısı Tutanakları”, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/news/cop31-presidency-announces-new-targets-on-global-electrification-cutting-waste-resilient-cities> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31 Başkanlığı, Uluslararası Enerji Ajansı ile Stratejik Ortak Olacak”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/cop31-baskanligi-uluslararasi-enerji-ajansi-i-le-stratejik-ortak-olacak-304965> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31 Başkanı Kurum, BM Genel Sekreterliği ve Taraf Ükelere İlk Mektubunu Gönderdi”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/cop31-baskani-kurum-bm-genel-sekreterligi-ve-taraf-ulkelere-ilk-mektubunu-gonderdi-304769> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31 Başkanı Kurum ve Uluslararası Enerji Ajansı Başkanı Birol’un Ortak Basın Toplantısı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://iklim.gov.tr/en/joint-press-conference-by-cop31-president-kurum-and-iea-executive-director-birol-news-4879> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP31 Başkanı Murat Kurum ve COP31 Müzakereler Başkanı Chris Bowen Ortak Mektubu, 2026. <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/JOINT%20LETTER%20FROM%20COP31%20CPD-PON.pdf> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31 Başlangıç Toplantısı İstanbul’da Sona Erdi”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı, 2026. <https://iklim.gov.tr/cop31-baslangic-toplantisi-istanbul-da-sona-erdi-haber-4817> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31 Ev Sahibi Ülke Anlaşması İmzalandı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/cop31-ev-sahibi-ulke-anlasmasi-imzalandi-305662> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

COP31 Resmî Web Sitesi. <https://cop31.tr/#themes> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31’e Doğru Pasifik Yolculuğunda”, Pasifik Adaları Forumu, 2026. <https://forumsec.org/publications/joint-release-pacific-journey-cop31> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31’e Giderken Yerel Yönetimler İçin İklim Uyumu ve Adaleti Öğrenme Programı”, MBB, 2026. <https://www.marmara.gov.tr/tr/cop31e-giderken-yerel-yonetimler-icin-iklim-uyumu-ve-adaleti-ogrenme-programi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“COP31’e Giden Süreçte İklim Dirençli Şehirlerin Geliştirilmesi: Taahhütlerden Eyleme Etkinliği Malatya’da Düzenlendi.” İLBANK, 2026. <https://www.ilbank.gov.tr/haber/cop31-e-giden-surecte-iklim-direncli-sehirlerin-gelistirilmesi-taahhutlerden-eyleme-etkinligi-malatya-da-duzenlendi/1722> (Erişim Tarihi: 22.07.2026)

“COP31’e Giden Süreçte İklim Dirençli Şehirlerin Geliştirilmesi: Taahhütlerden Eyleme Etkinliği Malatya’da Gerçekleşti.”, https://yatirimlar.com/haber/cop31-e-giden-surecte-iklim-direncli-sehirlerin-gelistirilmesi-taahhutlerden-eyleme-etkinligi-malatya-da-gerceklesti_253519 Yatırımlar, 2026. (Erişim Tarihi: 22.07.2026)

Çevre Koruma Harcama İstatistikleri 2024, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2024. <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/57930> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Çevre Yönetimi ve İklim Değişikliği – Çalışma Alanlarımız, MBB. <https://www.marmara.gov.tr/tr/cevre-yonetimi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Dayanıklı ve Sürdürülebilir Bir Gezegen İçin Ortak Çaba – Pasifik Adaları Forumu Dönem Başkanı ve Cook Adaları Başbakanı Mark Brown’ın G7 2024 7. Oturum Konuşması, Pasifik Adaları Forumu, 2023. <https://forumsec.org/publications/remarks-common-endeavour-resilient-and-sustainable-planet-forum-chair-cook-islands-pm> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Ek I ülkeleri için bkz: <https://unfccc.int/cop3/fccc/climate/annex1.htm> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

“Electrify Now” Girişiminin Başlatılmasına İlişkin Hükümetlerin Ortak Bildirisi, Avrupa Komisyonu, 2026. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_26_1419 (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Electrify Now – Küresel Bir Girişim”, Avrupa Komisyonu. https://energy.ec.europa.eu/topics/eus-energy-system/electrification/electrify-now_en (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Emine Erdoğan’ın Başlattığı Sıfır Atık Hareketi, Uluslararası Şehir Ağı ile Güçleniyor”, Sıfır Atık Vakfı, 2026. <https://sifiratikvakfi.org/emine-erdoganin-baslattigi-sifir-atik-hareketi-uluslararasi-sehir-agi-ile-gucleniyor> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Eylem Gündemi Nedir, COP30. <https://cop30.br/en/action-agenda/what-is-the-action-agenda> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Genel Sekreter, İklim Forumu’nda Finansman Açığının Kapatılması ve Dirençliliğe Yatırım Yapılması Çağrısında Bulundu; Deniz Seviyeleri ile Dünya’nın Sıcaklığının Tehlikeli Düzeylere Yükseldiği Uyarısını Yaptı”, BM, 2026. <https://press.un.org/en/2026/sgsm23193.doc.htm> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Genel Sekreter’in İklim ve Enerji Krizlerine Küresel Yanıt Üzerine Özel Konuşması”, BM. <https://www.un.org/en/climatechange/LCAW2026> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Genel Sekreter’in Londra İklim Eylem Haftası’ndaki özel konuşması (sunulduğu gibi)”, BM. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statements/2026-06-23/secretary-generals-special-address-london-climate-action-week-delivered> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

İklim Finansmanı Çalışma Programı – Çalışma Planı, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/documents/657613> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

İklim Nötr Şehirler Ağı (İNŞA), MBB. <https://www.marmara.gov.tr/tr/iklim-notr-sehirler-agi-insa> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Kentsel İklim Gündeminin Şekillendirilmesi: COP30'dan Temel Çıkarımlar, UN-Habitat. <https://unhabitat.org/news/11-dec-2025/shaping-the-urban-climate-agenda-key-takeaways-from-cop30> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Küresel Mutirão, UNFCCC, 2025. Bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Mutir%C3%A3o_cop30.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Küresel şehirler ekstrem sıcaklarla mücadele edebilmek için bir araya geliyor”, C40, 2025. <https://www.c40.org/news/global-cities-unite-to-tackle-the-risks-of-extreme-heat/#:~:text=The%20Cool%20Cities%20Accelerator%20is,effectively%20than%20they%20could%20alone> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

LGMA Hakkında, LGMA. Bkz: <https://www.cities-and-regions.org/about-the-lgma/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Londra İklim Eylem Haftası 2026: Günlük Gelişmeler – 22 Haziran, İklim ve Temiz Hava Koalisyonu, 2026. <https://www.ccacoalition.org/news/london-climate-action-week-2026-daily-update-22-june> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Londra İklim Eylem Haftası Açılış Programı”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/ingiltere-de-londra-iklim-eylem-haftasi-programlari-basladi-305835> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Londra’da Enerji Dönüşümü Diyalogu Toplantısı Düzenlendi”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/londra-da-enerji-donusumu-diyalogu-toplantisi-duzenlendi-305853> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“MBB Çevre Platformu COP31 Gündemiyle Bir Araya Geldi”, MBB, 2026. <https://www.marmara.gov.tr/tr/mbb-cevre-platformu-cop31-gundemiyle-bir-araya-geldi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Okyanusya Göç Verileri, Göç Veri Portalı, 2025. <https://www.migrationdataportal.org/regional-data-overview/oceania> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

“Paris Anlaşması’nın 2. Maddesinin 1(c) Fıkrasının Uygulanması ve 9. Madde ile Tamamlayıcılığına İlişkin Veredas Diyalogu’nun Birinci Toplantısı”, UNFCCC, 2026. <https://unfccc.int/event/first-meeting-of-the-veredas-dialogue-on-the-implementation-of-article-2-paragraph-1c-of-the-paris> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Paris Anlaşması’nın Uygulanması İçin Çok Düzeyli, Çok Sektörlü ve Katılımcı Yönetişim Modelinin Hızlandırılmasına Yönelik Eylem Planı, Climate Action UNFCCC. https://climateaction.unfccc.int/assets/documents/66_.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Petersberg İklim Diyalogu 2026, Almanya Federal Çevre Bakanlığı. <https://www.bundesumweltministerium.de/en/pcd2026?utm> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Sıkça Sorulan Sorular, COP28. <https://www.cop28.com/dist/media/Project/COP28/feature/Download-C-TA-PDF/COP28-UAE-FAQ-LIST.pdf?rev=0e81781bbc114ef5b92f052e71959989> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

SB 64 Oturumları, UNFCCC. <https://unfccc.int/sb64#sessions> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Solomon Adaları'nda İklim Değişikliğinin Sosyal Boyutları, Dünya Bankası Grubu, 2023. <https://www.worldbank.org/en/country/pacificislands/brief/social-dimensions-of-climate-change-in-solomon-islands> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Su ve Atıksu İstatistikleri 2024, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2024. <https://veriportali.tuik.gov.tr/press/54109> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi, MBB. <https://www.marmara.gov.tr/tr/surdurulebilirlik-ve-iklim-degisikligi-merkezi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Şarm El-Şeyh İklim Uygulama Zirvesi Bildirgesi COP27 Başkanlığı Sonuç Özeti, 2022. <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/COP27%20SUMMIT%20OUTCOMES.pdf> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

"TBB'de COP31 Sürecinde İklim Yönetişimi Toplantısı Yapıldı", Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), 2026. <https://www.tbb.gov.tr/tr/haberler/tbbde-cop31-surecinde-iklim-yonetisimi-toplantisi-yapildi> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Türkiye Cumhuriyeti İkinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0), T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı. Bkz: [https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0kinci%20Ulusal%20Katku%20Beyan%C4%B1%20\(NDC%203.0\)_TR.pdf](https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0kinci%20Ulusal%20Katku%20Beyan%C4%B1%20(NDC%203.0)_TR.pdf) (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

Türkiye ve Avustralya Partnerlik Yaklaşımları, UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/20251121_COP31_Presidency_Modalities-CLEAN-AGREED.pdf (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

"Türkiye'nin COP31 Gündeminin 5 Önemli Enerji Başlığı Açıklandı", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/turkiye-nin-cop31-gundeminin-5-onemli-enerji-basligi-aciklandi-304235> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

"Türkiye'nin COP31'e Giden Yolu: Dirençli Şehirler' Programı", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2026. <https://csb.gov.tr/haberler/turkiye-nin-cop31-e-giden-yolu-direncli-sehirler-programi-305055> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

UNFCCC taraflarını tüm Birleşmiş Milletler (BM) üye devletleri, BM üyesi olmayan bazı devletler ile Avrupa Birliği (AB) oluşturmaktadır. Tarafların tüm listesine ulaşmak için bkz: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-7&chapter=27&Temp=mtdsg3&clang=_en#1 (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

UNFCCC Usul Kurallarının Kabulü Kural 16'ya göre, oturum gündemlerinde görüşülmesi tamamlanmamış maddelerin, COP kapsamında aksi yönde karar alınmadığı sürece bir sonraki oturum gündemine eklenmesi gerekmektedir. Bkz: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/02_0.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

Yerel COP Etkinlikleri, Cities and Regions. <http://cities-and-regions.org/town-hall-cops/> (Erişim Tarihi: 29.06.2026)

Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları ile İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları Hakkında Yönetmelik T.C. Resmî Gazete, 4 Ağustos 2026, Sayı: 33330. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2026/08/20260804-1.htm> (Erişim Tarihi: 04.08.2026)

Yerel Liderler Ortak Bildirisi, Bloomberg Philanthropies. <https://www.bloomberg.org/cop30-local-leaders-forum/a-message-from-local-leaders-to-cop30/> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

Yerli Halkların Hakları Bildirgesi, Birleşmiş Milletler, 2007. Bkz: https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/wp-content/uploads/sites/19/2018/11/UNDRIP_E_web.pdf (Erişim Tarihi: 30.06.2026)

